

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra sociální a charitativní práce

Diplomová práce

GLOBALIZACE A JEJÍ DOPAD NA ŽIVOT ČLOVĚKA V ROZVOJOVÝCH A
VYSPĚLÝCH SPOLEČENSTVÍCH (ZEMÍCH)

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Martina Karbová

Studijní obor: N 7508 – Etika v sociální práci

Ročník: II.

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

31. května 2021

Bc. Martina Karbová

Děkuji doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady a metodické vedení práce a svojí rodině za podporu při studiu.

Úvod.....	6
1 Fenomén globalizace.....	8
1.1 Co je to globalizace.....	8
1.2 Vznik a vývoj globalizace.....	11
1.3 Klady a zápory globalizace.....	14
1.3.1 Globální problémy a rizika globalizace	16
1.4 Globální etika a její perspektivy.....	23
2 Ekonomický rozměr globalizace.....	29
2.1 Globalizace, internacionalizace, transnacionalizace, integrace.....	30
2.2 Globalizace, etika, ekonomika.....	36
2.3 Světová chudoba, oddlužení a alternativní vize globalizace.....	41
2.4 Rozvojové země v době globalizace.....	53
3 Sociální rozměr globalizace.....	59
3.1 Lidská práva.....	59
3.1.2 Ochrana lidských práv v globalizovaném světě.....	62
3.1.3 Je globalizace dobrá pro lidská práva?.....	64
3.1.4 Jsou lidská práva dobrá pro globalizaci?.....	67
3.2 Mezinárodní sociální práce.....	68
3.2.1 Hodnoty v sociální práci.....	69
3.2.2 Humanitární pomoc.....	70
3.2.3 Rozvojová pomoc.....	72
3.3 Neziskové organizace.....	74
4 Ekologický rozměr globalizace.....	79
4.1 Ekologická globalizace.....	79
4.2 Komplexní příčiny globálních ekologických problémů.....	81
4.3 Životní prostředí a globální problémy.....	82
4.3.1 Klimatické změny.....	82
4.3.2 Enviromentální migrace.....	84

4.3.3 Přírodní zdroje rozvojových zemí.....	85
4.3.4 Snížení biologické rozmanitosti.....	86
4.3.5 Ničení deštných pralesů.....	86
4.3.6 Rozšiřování pouští a půdní degradace.....	88
4.3.7 Nedostatek nezávadné vody.....	89
4.3.8 Růst populace a zvyšující se ekologická zátěž.....	90
4.3.9 Znečištění oceánů a výlov ryb.....	91
4.3.10 Doba plastová.....	92
4.3.11 Ekologické poučení.....	92
ZÁVĚR.....	94
Seznam použitých zdrojů.....	98
Abstrakt.....	103
Abstract.....	104

Úvod

Globalizace je aktuální téma. Jen stěží bychom našli oblast, do které by nezasáhla. Působí na ekonomiku, politiku, kulturu, ovlivňuje stav životního prostředí apod. To je důvod, proč se ve své diplomové práci tomuto tématu věnuji. Chtěla bych poukázat na procesy globalizace, a to zejména ekonomické, sociální a ekologické, které mají dopad na úroveň života člověka v jednotlivých regionech, resp. kontinentech.

Ve vztahu ke globalizaci je třeba se mimo jiné ptát: Co přináší globalizace lidem v bohatých průmyslových zemích a co naopak v zemích rozvojových? Jaký má vliv na lidskou kulturu, té, které oblasti, její hodnoty, na sociální vztahy? Jaké jsou její etické otázky a perspektivy? Vytváří globalizace důstojné podmínky k životu pro všechny? Na tyto a jiné otázky se snažím ve své práci odpovědět díky nastudované literatuře a jiným odborným zdrojům.

V první kapitole půjde o obecné vymezení a vysvětlení pojmu globalizace. Dále se pak zaměřím na její vznik a vývoj, klady a zápory, rizika globalizace a globální problémy.

Ve druhé kapitole následuje ekonomický rozměr globalizace. Ekonomická globalizace náleží k hlavním dimenzím globalizace. Ve své práci se budu zabírat ekonomikou za časů globalizace, ale také etikou, neboť etické hledisko se váže v podstatě na většinu lidských aktivit a činů a je mezní hodnotou, která ovlivňuje samotné cíle a jejich provedení v ekonomické sféře. S ekonomickým růstem souvisí také snížení chudoby. Ve své práci se proto budu zabývat také nezaměstnaností, problémem světové chudoby rozvojových zemí, oddlužením, a naopak bohatnutím zemí průmyslových.

Vzhledem k tomu, že globalizace, jak již bylo zmíněno, se dotýká každého z nás, následuje dále sociální rozměr globalizace. V této části své diplomové práce se zaměřím na lidská práva ve spojitosti s globalizací, na sociální a mezinárodní sociální práci, na hodnoty v sociální práci a na humanitární a rozvojovou pomoc a na neziskové organizace.

Globalizace také velmi zasahuje do kvality životního prostředí, což ovlivňuje život člověka na celé planetě. Ve své práci se tedy budu obsáhleji věnovat ekologickému rozměru globalizace, a to především klimatickým změnám, znečišťování moří a ohrožení jejich biodiverzity, vyčerpání rybního bohatství, masivnímu odlesňování,

nedostatku vody a dopadům těchto ekologických katastrof na život člověka ve vyspělých ale také v rozvojových zemích. Budu se zabírat lidskou rolí v globálním ekologickém ohrožení a jeho dopadu na lidskou společnost.

Při psaní diplomové práce vycházím především z rešerše odborné literatury a relevantních zdrojů. Těžištěm práce jsou myšlenky uznávaných autorů, či vyjádření organizací, jejichž činnost s procesy globalizace v daných sférách úzce souvisí. K nim patří např. organizace OSN, Mezinárodní měnový fond, nadnárodní neziskové organizace v oblasti životního prostředí, humanitární nevládní neziskové organizace, dále pak národní struktury jako je například Ministerstvo práce a sociálních věcí aj. Získané informace následně mezi sebou komparuji. Poté probíhá redukce na to podstatné a syntéza těchto poznatků. Záměrem je, aby diplomová práce byla tvořena jen z adekvátních odborných informací a zdrojů – a to v odpovídajícím rozsahu. Ve své diplomové práci využívám odborné literatury od českých a zahraničních autorů, jejichž díla s danou tematikou úzce souvisí.

1. Fenomén globalizace

První kapitola je věnovaná obecnému vymezení a vysvětlení pojmu globalizace, jeho vzniku a vývoji, kladům a záporům, dále pak globálním problémům a rizikům globalizace a také globální etice a jejím perspektivám. Tato kapitola tedy poukazuje na to, jaké klady a zápory má globalizace pro člověka žijícího v rozvojových či vyspělých zemích a jaké problémy a rizika se vlivem globalizace týkají celé globální společnosti. Globalizace také znamená, že důsledky mého jednání se dotýkají celé společnosti. Jelikož je tato globální společnost velmi silně propojena, vzniká nutnost rozvoje globální etiky a hledání společného globálního dobra. Na této odpovědnosti vůči budoucnosti závisí celý osud lidstva i stav naší planety. V této kapitole se proto zabývám také globální etikou a jejími perspektivami, což se tedy týká zemí rozvojových i rozvinutých.

1.1 Co je to globalizace

Jen málokterý pojem vyvolává v lidech dnes tak rozdílné představy, asociace i emoce než právě globalizace. Pojem *globalizace* má základ v latinském slovu *globus*, což znamená koule a v anglickém *global*, což znamená celosvětový.¹ Často ho užívají politici, filozofové, sociologové, ekonomové, ekologové, ale také teologové, a to v různém kontextu. Díky globalizaci došlo k rozšíření slovníků většiny jazyků o nové pojmy. Svět je označován jako „globální vesnice“, existují „globální hrozby lidstva“, „globální kultura“, „globální trhy“ aj. Tento jev však není jednoduché exaktně definovat. Jeho význam se často obměňuje, a to v závislosti na tom, k jakému účelu je použit. Ulrich Beck má za to, že „pokus definovat globalizaci se rovná pokusu přitlouci puding na zed“.²

Slovo globalizace prvně užil v r. 1985 americký ekonom původem z Německa Theodore Levitt. Chtěl jím popsat vývoj globálního hospodářství v sedmdesátých letech 20. století. Francouzský filozof Jacques Derrida proti pojmu globalizace oponoval, že se

---

¹ Podle Ulricha Becka je pojem „globalizace je bezpochyby nejvíce používané – zneužívané – a nejméně definované, pravděpodobně nejméně pochopené, nejmilhavější a politicky nejučinnější slovo (heslo, předmět sporu) posledních, ale také následujících let.“

BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. Sociologická řada [CDK]. s. 31

² HODAČ, Jan a Tomáš KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 13

nejedná o jev zeměpisný (přesněji fyzicko-geografický), proto se netýká globu ale jen lidského světa, společenského a kulturního, a proto navrhol označení mondializace (z francouzštiny monde=svět). Tento název se ovšem neujal.³

Různé snahy o vymezení tohoto pojmu se nakonec shodují na tom, že globalizace je dlouhodobý proces, který vzájemně sblízuje zájem lidí z celého světa na všech úrovních společenského života. Není přitom apriori založen na nějaké náboženské nebo politické ideologické unifikaci světa. Je orientován proti jakékoliv formě izolacionismu. Uskutečňuje se v síti těch nejprimárnějších lidských a společenských vztahů.⁴ Jde o proces, při kterém dochází ke stále větší integraci do jedné společnosti. Ta se v důsledku toho stává multidimenzionální s mnoha kulturními a institucionálními částmi, jako je ekonomika, náboženství, vzdělávání, věda, vláda, občanská společnost apod.⁵

Mezinárodní měnový fond chápe globalizaci jako „rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu příhraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.“⁶ Vnímá čtyři hlavní aspekty globalizace:

- mezinárodní obchod,
- pohyb investic a kapitálu,
- migraci osob a
- šíření znalostí.⁷

Globalizace tak představuje dělbu práce ve světovém rozsahu, monitorování a využívání komparativních výhod (na straně surovin, levné pracovní síly, schopných lidí,

---

³ Srov. TOMĚŠ, Igor. *Povinná sociální solidarita*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. s.150-151

⁴ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. *Ekonomie* [Key Publishing]. s.19

⁵ Srov., *Globalization and Society, Processes of differentiation examined*, R. Breton, J.G. Reitz, Praeger Publishers r. 2003, ISBN:0-275-97963-6 s.1

⁶ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický. *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s.11

⁷ International Monetary Fund (2000). "Globalization: Threats or Opportunity." 12 April 2000: IMF Publications, [online]. Dostupné na WWW: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#l>

koupěschopné poptávky atd.) v oblastech, které nabízejí nejnvýhodnější podmínky.⁸ Nemusí však být stejně prospěšná všem věkovým skupinám, regionům, průmyslovým sektorům, státům a národům.⁹ Přispívá totiž k propojování a růstu závislostí, a také k asymetriím a rozpornostem. Podle A. Giddense např. intenzifikace globálních společenských vztahů, propojuje vzdálené lokality takovým způsobem, že regionální události jsou již ovlivňovány událostmi vzdálenými a naopak.¹⁰

Ve vztahu ke globalizaci by neměly být ovšem zohledňovány jen otázky ekonomické, nýbrž také či snad především etické, hodnotové.¹¹

Podle Scholteho existuje přinejmenším 5 různých proudů definic globalizace:

- Globalizace jako internacionalizace – tento směr definuje globalizaci jako další z průběhu spolupráce, která přesahuje národní hranice a popisuje růst mezinárodní výměny a závislostí.¹²
- Globalizace jako liberalizace – vymezení tohoto širokého směru dává důraz především na významnost odstraňování překážek obchodu jako způsob vytvoření globálního území bez hranic.
- Globalizace jako univerzalizace – v tomto významu je globální vnímáno jako celosvětové a globalizace pak jako šíření informací a objektů k lidem na celém světě.
- Globalizace jako westernizace nebo modernizace – představuje děj, kterým se na světě propagují společenské struktury moderního především západního světa, (kapitalismus, industrialismus, racionalismus, byrokracie aj.). V rámci tohoto procesu mnohdy dochází k roztržtění jiných kultur. Některé zdroje dále uvádějí westernizaci jako amerikanizaci.

---

⁸ Srov. Globalizace v ČR. *Specifika globalizace ve vybraných oblastech cestovního ruchu*, Vzdělávací program Podnikové řízení v oblasti cestovního ruchu, dostupné [online] na WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/6eb6e936-c574-4247-bd55-ac56fa10b352/GetFile37>

⁹ Srov. ROBEJŠEK, Petr. *Svět viděný z Řípu: zahraniční politika pro každého z nás*. Praha: Alfa Publishing, 2006. s. 27

¹⁰ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. s. 44

¹¹ Srov. SIRŮČEK, P. *Dimenze a perspektivy soudobé globalizace*, dostupné [online] na WWW: <https://www.valencik.cz/marathon/doc/Mar09ZC.pdf#page=21> s.21

¹² Se zvyšujícími se obchodními kapitálovými toky vzniká možnost přejít od mezinárodní ekonomiky (kde základní jednotky jsou představovány národními sáty) k silnější verzi – globalizované ekonomice, do které jsou národní ekonomiky zahrnuty a zapojeny mezinárodními procesy a transakcemi. Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. s. 44

- Globalizace jako deterritorializace – v tomto smyslu se globalizací rozumí nové chápání geografie, kde lidský prostor nemůžeme již definovat díky označením jako např. geografické místo, geografická vzdálenost, či geografické hranice.

Různé školy, které se tématu globalizace věnují lze nakonec rozdělit do třech hlavních směrů a její stoupence označit za:

- hyperglobalisty,
- skeptiky,
- transformacionalisty.¹³

1.2 Vznik a vývoj globalizace

Globalizace probíhá již dlouhou dobu. Je pokračováním dálkového obchodu, jako byla např. hedvábná stezka z Číny do Evropy, navázáním na koloniální expanzi zemí Evropy v průběhu 17. až 19. století, a dále pak na působení křesťanských misionářů mimo Evropu, a to především v Africe. Globalizaci enormně uspišily pokroky v dopravě a komunikaci. Vynálezy železnice, parních lodí, strojů a také telegrafu v polovině 19. století průběh globalizace velmi urychlily. Tím pádem mohly v letech 1850 – 1913 vzniknout světové trhy. Z Evropy emigrovalo více než 50 milionů obyvatel a rozvoj mezinárodního obchodu stále rostl. Dalším impulsem pro globalizaci byl po r. 1945 vznik Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Mezinárodní organizace pro tarify a obchod – General Agreement on Tariffs and Trade – a poté Mezinárodní obchodní organizace – World Trade Organization (WTO) a dále pak vynálezy v letecké dopravě a vznik internetu.¹⁴

Ekonomicky již není svět velký a rozsáhlý s dalekými zeměmi, ale naopak se stal těsným a malým s telekomunikačně navzájem propojenými (finančními) trhy. Výdaje k překonání času a prostoru jsou již zanedbatelné a téměř se nepočítají. Rozpadá se stavba základních predikcí, v nichž byly doposud společenství a státy prezentovány, organizovány a vnímány jako teritoriální, navzájem vůči sobě ohraničené jednotky. Globalita znamená: integrita národního státu a celé národní společnosti se rozpadá a

---

¹³ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. 44-45

¹⁴ Srov. Tamtéž. s. 32

vznikají nové mocenské ale také konkurenční vztahy, konfrontace a překryvy mezi národně státními jednotkami a účastníky na jedné straně a nadnárodními aktéry, identitami, sociálními prostory, situacemi a prostory na straně druhé.¹⁵

Nicméně nesmíme opomenout klíčovou důležitost komunikačních prostředků, především internetu a masmédií, včetně televize. Zejména nepřetržitý tok informací vede ke zrychlení všech společenských procesů, k transformaci času a prostoru. Vzdálené děje, ať to jsou ty ekonomické či jiné, mají stále větší vliv na život lidí zejména přímo vtažených do globalizačních procesů.¹⁶

Průvodním úkazem globalizace byly změny, ke kterým došlo ve struktuře produkce a služeb. To se týká především odklonění se od produkce zboží a poskytování určitých služeb v ekonomikách zemí OECD, kdežto objem výroby zboží stoupal v rozvojových zemích. Docházelo ovšem k fragmentaci výrobního procesu, který umožnil lepší zhodnocování kapitálu optimalizací využívání jak specifických výrobních zkušeností v různých zemích, a tedy odborné znalosti pracovní síly, tak jiných komparativních přínosů, především nižších mzdových nákladů.¹⁷

Další globalizační proces vyvolalo několik faktorů. Elementárním impulzem bylo uvolnění vazby národních měn na dolar. K tomuto došlo v roce 1971-1973. Do té chvíle na základě Brettonwoodských dohod z roku 1944 fungoval systém pevných směnných kurzů nejvýznamnějších světových měn, vázaných na americký dolar. Následkem uvolnění této vazby byla změna k systému tzv. volně plovoucích kurzů, který je doposud platný. To společně s ropnou krizí v r. 1973 vedlo ke vzniku nových mezinárodních firem a k jejich expanzi na nové trhy, spolu s novými možnostmi produkce. Týkalo se to především rozvojových zemí. Tyto firmy usilovaly o to, co nejsnadnějším způsobem maximalizovat zisk a akumulovat kapitál. Rozvolnění kontroly nad převody kapitálu, eventualita využívat již uvedené komparativní výhody především v rozvojových zemích, vedly ke vzniku stále většího počtu nadnárodních společností (dále jen NNS).¹⁸

---

¹⁵ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. s. 32

¹⁶ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický. *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 11

¹⁷ Srov. Tamtéž. s. 11

¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 12

Jak již bylo zmíněno, globalizaci způsobily technologické, společenské a kulturní změny. Došlo tím ke značnému snížení hospodářských vzdáleností mezi zeměmi. Zvýšila se také kvalita dopravních a komunikačních technologií, což mělo za následek markantní snížení nákladů na přepravu zboží, peněz, lidí a informací. Většina vládních nařízení, která mezistátní transakce omezovala, byla zmírněna nebo zrušena. Z tohoto důvodu došlo k navýšení mezinárodního obchodu a přímých zahraničních investic. Trhy a investování jsou ve stále menší míře ovlivňovány hranicemi určité země. Daří se společným podnikům, společnému výzkumu a vývoji.¹⁹

Světové hospodářství, byť je daleko od opravdové integrace, bude v budoucnu podporovat integraci nových technologií. Nové technologie se stanou hnacím motorem globalizace. Globalizace znamená využívání zdrojů s vyšší efincií, a tím se zvyšují průměrné důchody, nicméně náklady a výnosy z ní jsou přerozděleny nerovnoměrně.²⁰

Globalizace je v moderní době dvousečnou zbraní, na jedné straně je silným tahounem hospodářského růstu, dochází ke zdokonalování a vývoji nových technologií, zvyšuje se také životní úroveň, a to jak ve vyspělých bohatých zemích, tak také v zemích chudých. Na druhé straně je ale kontroverzním procesem, kdy oslabuje národní suverenitu, podrývá místní kulturu a tradice a hrozí nejen hospodářskou ale také sociální nestabilitou. Primární otázkou v tomto století tedy je, zda se státům podaří udržet tento proces pod kontrolou, či budou jeho obětí?²¹ Globalizace mění úlohu státu. Stát oslabuje ve významu jako řídicí struktury, neboť jeho vliv klesá v souladu s mizejícími překážkami. Státu tak zůstávají už jen primární funkce, jako je např. infrastruktura²²

Dalším problémem globalizace resp. mezinárodního trhu, který je postaven na zásadách dravého tržního kapitalismu, není jen to, že nepřipouští jakýkoliv způsob kompenzace těm, kdo na globalizaci prodělávají, nýbrž má tendenci popírat samotnou demokracii.²³

---

¹⁹ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. s. 137-138

²⁰ Srov. Tamtéž. s.137-138

²¹ Srov. Tamtéž. s. 128

²² Srov. Tamtéž. s. 137-138

²³ Srov. Tamtéž. s. 137-138

1.3 Klady a zápory globalizace

Za klady globalizace bývá považováno:

- Zvyšování objemu světově obchodovatelného zboží.
- Tempo a komplexita přímých investičních toků (přímých investic).
- Ekonomický růst rozvojových zemí (především se jedná o Jižní Koreu, Tchajwan, Malajsii, Honkong), které se staly již zeměmi s vyspělými ekonomikami. Globalizace působí jako povzbuzení pro růst ekonomik v dalších zemích, které se ke globalizačním procesům připojily až později, ale které postupem času představují ekonomické hráče celosvětového významu (Čína, Brazílie, Indie), ale i pro země ne tak zásadní důležitosti (Indonésie, Filipíny, Mexiko).²⁴
- Růst spotřeby: v r. 1975, tedy na začátku globalizace byla spotřeba 12 tisíc miliard, tj. 12 biliónů USD, v r. 1998 to činilo již 24 tisíc miliard, tj. 24 biliónů USD. Jen pro porovnání: v r. 1900 světová spotřeba byla 1,5 tisíc miliard, tj. 1,5 biliónu USD.
- Vznik, dá se říct homogenní střední třídy odborných elit v Asii a v Latinské Americe.
- V okruhu mocensko-politických struktur vznikají nové útvary, které mají globální charakter, nebo dochází k posílení důležitosti organizací starších (EU, NAFTA, ASEAN aj.)
- Dochází ke vzniku kultury tzv. „druhé moderny“ nebo postmoderny (tzv. „translokální kultura“), která je díky masmédiím orientována navenek, vlivům působícím globálně, oproti od kultury „první moderny“ (národní) uzavřené do sebe.²⁵

K negativům globalizace patří:

- Co se týče ekonomické sféry, jedná se o nekontrolovatelný transfer finančního kapitálu, který je několikrát vyšší než velikost obchodovatelného zboží. To vyvolává nebezpečí zásadních ekonomických propadů, k nimž již

---

²⁴ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický. *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 12

²⁵ Srov. Tamtéž. s. 12

několikrát došlo (Mexiko, jihovýchodní a východní Asie, Brazílie, Argentina).

- Zvyšuje se nerovnost v přístupu k celkovému společenskému růstu. Obohacují se jen ti, kdo mají lepší podmínky k růstu, především je to díky pružné přizpůsobivosti svých vlád, které dokážou zajistit předpoklady pro vstup nadnárodních investorů (rozvíjení infrastruktury, dobře připravené právní podmínky ochrany vlastnictví, zamezení korupce, politická stabilita, sociální souvislost, aj.). Ovšem z důvodu k rozdílné úrovni zemí se v těchto spojitostech uplatňuje sociální darwinismus (v rozvojových zemích např. díky nedostatku adekvátního vzdělání většiny populace, zadluženost atd., v rozvinutých zemích to mj. v postavení těch, kdo ztratili zaměstnání).²⁶
- Přestože globální spotřeba se neustále navyšuje, mimo spotřební boom stále zůstává 20% populace v nejchudších částech světa, tj. asi 1,2 mld. lidí. V některých zemích této skupiny dochází dokonce k poklesu spotřeby. Například průměrná rodina v Africe dnes spotřebovává o 20 % méně, než tomu bylo před 25 lety. Oproti tomu v zemích s nejvyššími příjmy se 20 % obyvatel podílí na 86 % všech soukromých výdajů na spotřebu, naopak v nejchudších se 20 % obyvatelstva podílí na těchto nákladech pouhým 1,3 %.
- Navyšuje se, nebo nedochází k poklesu nezaměstnanosti v rozvinutých průmyslových zemích. Je to z důvodu neustálých technických inovací, a tedy i navyšování produktivity se stále kvalitnějšími metodami výrobního, business a finančního managementu. Důležitou roli zde hrají také přesuny výrob a služeb do zemí s mnoha komparativními výhodami (např. rezervování letenek ze Spojených států a jiných zemí se provádí v Indii). Tím lidé ztrácejí své pracovní pozice.
- Globalizace narušuje výhradní postavení státu. Země, především malé a střední a ponejvíce státy, které nejsou tak rozvinuté přicházejí o vliv na chod ekonomiky a jsou stále více závislé na libovůli nadnárodních společností (NNS) a na rozhodování mezinárodních a globálních organizací (Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Světová obchodní organizace).

---

²⁶ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický. *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 12-13

- Rozvojové země, které nevěnují tolik pozornosti ochraně životního prostředí, ale mají důležité zásoby přírodních zdrojů (lesy, nerostné suroviny, energetické zdroje aj.) jsou terčí aktivit NNS, které bohatnou díky nízkým nákladům na ochranu životního prostředí, dále pak díky nízkým cenám přírodních zdrojů aj., přestože ceny řady nerostných surovin již dlouhodobě v důsledku velké poptávky stoupají.²⁷ Místní lidé pak přicházejí o svůj zdroj obživy a jsou nuceni přesídlivat.²⁸
- Tlak globálních trhů, které jsou dány díky praktikám NNS, vede v zemích periferie a semiperiferie k destrukci tradičního zemědělství a zemědělské výroby, nahrazuje diverzitu zemědělské výroby monokulturami nebo plodinami, které se využívají komerčně. Tyto mnohdy rychlé a extrémní změny narušují sociální strukturu a soudržnost v zemích s tradičními venkovskými společnostmi. Dochází tak ke vzniku závislostí těchto zemí na zahraničních trzích.
- Kulturní invaze zprostředkovaná globalizací a jejími nositeli v oblasti informací vede ke zvýšení kulturních antagonismů. Díky médiím a informačním technologiím dochází ve společnosti k technologicky zprostředkovanému „druhému“ prostředí. V důsledku synergického působení globalizačních dějů dochází k zásadním společenským změnám a národní a kulturní společenství jsou vystavována globalizačním a sociálním tlakům.²⁹

1.3.1 Globální problémy a rizika globalizace

Za globální problémy považujeme „základní problémy existence a rozvoje celé lidské civilizace, jež jsou řešitelné pouze celosvětovým úsilím.“³⁰ Globálními problémy chápeme ty problémy, které mají enormní důsledky pro velké množství lidí, jsou trvalé nebo dlouhotrvající a jsou navzájem propojeny.³¹

²⁷ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický. *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 13

²⁸ EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísní – společnost při ČT, 2005, s. 47

²⁹ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy* (eds.). 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 13

³⁰ CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika: základní rysy a tendence vývoje*. Praha: VŠE, 2000. s. 35

³¹ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globální problémy lidstva*, Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě. s. 3

Označení globální problém můžeme použít ve vztahu ke dvěma jevům. Za prvé, jsou to problémy, které mají transnacionální charakter, tzn. že přesahují politické hranice (hranice země). Tyto problémy ovlivňují člověka ve více než jedné zemi. Za druhé, to jsou problémy, které nemusí nutně přesahovat hranice, ale působí na mnoho jedinců po celém světě. Například k etnickým svárům a porušování základních lidských práv může dojít v oblasti jedné země, ale dopad je dalekosáhlý. Takže globální problémy přesahují hranice země anebo ovlivňují velké množství lidí.³² Pro globální problémy je příznačná jejich vzájemná provázanost, příčiny propojené s podstatou člověka a s jeho historickým vývojem, jejich výrazná akcelerace a významnost v uplynulých desetiletích a neochota politiků i veřejnosti přiznat si míru jejich závažnosti.³³

Globální problémy se nikoliv náhodně začaly vyskytovat až tehdy, kdy se konstituovalo světové hospodářství, tj. na určité úrovni rozvoje internacionalizačních a interdependenčních procesů. Nejedná se zde pouze o to, co již dobře známe z klasické definice globálních problémů a rizik, že jde o problémy řešitelné pouze globální činností a že zasahují do komplexní lidské společnosti. Jedná se také o to, že samo jejich vzniknutí je podmiňováno existencí interdependence světového charakteru, ať se jedná o tuto interdependenci ve smyslu ekonomickém anebo mikroekonomickém, přičemž smysl ekonomický je určující.³⁴

Dle A. Giddense je "nový" globalizovaný svět včetně jeho problémů a rizik důsledkem reflexivity vědění. V důsledku rozmachu médií, dopravy, komunikace a stále silnější propojenosti došlo k vyvázání sociálních vztahů z lokálních interakcí. Vyvázáním má na mysli vytržení sociálních vztahů z místních kontextů interakce a jejich restrukturuaci v neohrazených časoprostorových rozpětích. K tomu mohlo dojít díky tzv. vyvazujícím mechanismům – jedná se o symbolické znaky (peníze) a expertní systémy, které jsou specifické. Giddens uvádí čtyři dimenze modernity: postnedostatkový systém, mnohvrstevnou demokratickou participaci, demilitarizaci a humanizaci techniky. Na mysli má jak propojenost ve smyslu sítí, tedy jako navyšující

---

³² Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globální problémy lidstva*, Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě. s. 3

³³ Srov. ZELENKA, Josef. *Marketing cestovního ruchu*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 135

³⁴ Srov. JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy ve světové ekonomice*. Praha: VŠE, 1998. s.7.

se propojenost lidí pomocí internetu, sociálních sítí a telekomunikace, ale zároveň také jako propojenost ve smyslu změny dostupnosti a distribuce vědění.³⁵

Motorem globalizace jsou také vlády, které se neustále snaží o vytvoření jednotného trhu v Evropě, aby tak mohly konkurovat globálním trhům. Pokud by se totiž orientovaly pouze na izolované národní trhy, státy (a nejen ty evropské), nemohly by na světovém trhu obstát. Dalším motivem je přesvědčení, že mezinárodní obchodování a investice mohou napomoci hospodářskému rozvoji poskytováním nových výrobků, technologií a manažerských znalostí. Není to žádný mýtus. Úspěšnost státu je závislá především na schopnostech občanů, účelně vynaložených investic a národní politice. Napomoci však také může zapojení se do širší globální ekonomiky. V čem tedy spočívají rizika globalizace? Jedná se především o dva problémy, které by mohly neutralizovat její případné přínosy. Tím prvním problémem je hospodářská nestabilita. Globální ekonomika by mohla být mnohem náchylnější k více bolestivějším cyklům růstu a poklesu než ekonomiky národní.³⁶

Presumpce, že mezinárodní obchodování a investice pozvedají životní úroveň, platí pouze za předpokladu, že je s investicemi manipulováno správně a obchodní tok je jednosměrný. Největším problémem je, že svět je závislý na americké prosperitě a případné zpomalení růstu či recese – vlivem akciového trhu, ztráty spotřebitelské důvěry nebo vyšších úrokových sazeb – může způsobit mezinárodní propad. Ačkoliv je globalizace většinou spontánním procesem, neznamená to, že tento proces nejde zvrátit. Vlády mohou svou ekonomiku a zaměstnance chránit. Mohou v nižší či vyšší míře ochraňovat národní průmysl a zaměstnance proti importu, nebo diskriminovat zahraniční investory. Pokud tak bude činit pouze hrstka zemí, jejich odpor bude mít pouze malý vliv. Globální kapitál a obchod bude mířit tam, kde bude pozitivně přijat, kde bude moci prosperovat. A to je právě tedy ta logika, která přesvědčila mnoho zemí, aby globalizaci přijaly. Pokud tak neučiní, přijmou ji zajisté jiné země. Posuzováno dle tohoto kritéria, většina vlád je přesvědčena, že pozitivní aspekty globalizace převažují nad těmi negativními.³⁷

---

³⁵ Srov. GIDDENS, Anthony a Miloslav PETRUSEK. *Důsledky modernity*. Vyd. 2. Přeložil Karel MÜLLER. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. POST (Postmoderní sociologické teorie) [Sociologické nakladatelství, edice]. s. 27-31

³⁶ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. s. 128-130

³⁷ Srov. Tamtéž. s. 130-131

Technika a toky informací, pracovních sil a produktů přes národní hranice zemí transformují primární lidské úsilí způsobem, který neustále nabírá na intenzitě. Revoluce v lidské činnosti probíhá od vědy po ekonomiku, od politiky po způsoby válečných konfliktů. Biologie a její technické uplatnění usiluje o to, aby se pro 21. století stala tím, čím fyzika pro století minulé, podstatnou vědou dne, kdy bude dosahováno obrovského postupu, ale budou se objevovat také zásadní a závažné etické otázky. Vědci již v blízké době budou umět prodloužit lidský život pomocí klonování člověka a díky perfektním transplantacím orgánů. Otázka však je, zda by to vůbec měli dělat? Takovými otázkami bude v blízké i daleké budoucnosti zahlcena politika.³⁸

Nejdůležitější změny, které budou mít vliv na budoucnost, se dotýkají světové populace, která vstoupila do nového milénia v počtu převyšujícím 6 mld. V roce 2050 by však toto číslo mělo být ještě zhruba o další 3 mld. větší. Za uplynulých padesát let také vzrostl průměrný věk ze 46 na 66 let. Růst populace bude v dalších letech způsoben snížením počtu úmrtí v důsledku zkvalitnění lékařské péče. Dalším zdrojem růstu bude migrace. Je pravděpodobné, že důvodem pro globální nestabilitu budou snižující se zásoby přírodních zdrojů (chudoba zapříčiněná nejhoršími projevy globalizace) v rozvojových zemích, kde dochází z 95 % k populačnímu růstu. Potenciální příčinou budoucích válek o zdroje může být i fakt, že se rapidně snižují úlovky z rybolovu.³⁹ Rybolovu se ponejvíc globálně věnuje Čína, která ročně zpracuje sedmnáct milionů tun ryb a Japonsko s osmi miliony tun ročně. Každých deset let k tomu ještě Čína zničí 6 % svého lesního porostu, Indonésie dokonce 12 %. Konflikty tedy vzniknou spíše než na základě ideologie nerovnoměrným rozvojem a chudobou.

V subsaharské Africe v posledních dvaceti letech nastupuje do základních škol stále méně dětí. Ve státech, kde jsou nízké a střední příjmy nastoupí ke studiu druhého stupně základních škol jen pouhá polovina dětí v daném věku. UNICEF sděluje, že 30 % obyvatelstva v nejchudších zemích přežívá za méně než dolar denně. V deseti afrických zemích je tento ukazatel ještě dvojnásobný, ale i vyšší.⁴⁰

Ovšem jak to bývá, vývoj s sebou nese také velká rizika. Světová rizika jsou rozpoznávané hrozby existování a životu celosvětové společnosti. Je to zkratovitě

---

³⁸ Srov. JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. s.131-132

³⁹ Srov. Tamtéž. s. 132

⁴⁰ Srov. Tamtéž. s. 132

pojmenování společnosti, která je dynamičtější než kterýkoliv společenský řád v dřívějších dobách. Rizikové společenství žije oproti dřívějším kulturám spíše budoucností než minulostí. Teorie rizik byla na počátku reakcí na mnoho destabilizujících trendů a úzkost vyvolávajících fenoménů devadesátých let minulého století, v té době především na masovou nezaměstnanost. Postupem času docházelo k rozpoznávání dalších globálních rizik. Jednalo se např. o environmentální problémy, rychlé politické změny v Evropě aj. Zvyšující se sociální nerovnosti po celém světě vedly k tomu, že teorie rizik zaujala významné postavení při objasňování zmiňovaných jevů, neboť napomáhala nalézt smysl a důvody nesoudržnosti světové společnosti, kterou německý sociolog Ulrich Beck označuje jako společnost rizikovou. Teorie rizik tak dává jistá objasnění krizových jevů, které náleží éře globalizace. Klade si rovněž za povinnost, naznačit lidem žijícím po celém světě sociální a politické důsledky nastalé situace.⁴¹

Nelibost vůči globalizaci v celosvětovém měřítku pramení právě z projevů rizik, které globalizace vyvolává, přičemž od kultury ke kultuře se motivace tohoto odporu liší v souladu s konkrétně se projevujícími různými negativními dopady globalizace (nezaměstnanost, ekologické problémy, války o zdroje aj.). V tomto se základní predikce klasické zprávy o situaci celého světa z počátku sedmdesátých let *The limits to Growth* (Meze růstu, 1972) manželů Meadowsových nezměnily. Přehled očekávaných rizik se ovšem rozšířil.⁴²

Primární aktuální rizika stanovila v roce 2008 zpráva *Global risks* (Globální rizika) vydaná Světovým ekonomickým fórem. Zpráva predikovala čtyři hlavní rizika pro blízkou budoucnost:

1. Finanční rizika: Kořeny jsou v aktuální finanční situaci především Spojených států, jejich dluhy neustále stoupají. Předpokládá se, že je to předzvěst konce nadvlády dolaru pro globální ekonomiku.⁴³
2. Potravinová bezpečnost: Jedná se o návaznost problémů, které sahají počínaje klimatickými změnami přes energetickou bezpečnost až po nedostatek vody. Zdroje budou mít primární roli v globálním měřítku. Požadavky na produkci potravin se v důsledku navyšování populace, jejího bohatnutí a změn

---

⁴¹ Srov. MEZŘICKÝ, Václav. *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál, 2011. s. 12

⁴² Srov. Tamtéž. s. 12

⁴³ Srov. Tamtéž. s. 12

v potravních požadavcích do roku 2030 navýší o 50 %. Klimatické změny zapříčiní nedostatek těchto zdrojů.⁴⁴

3. Hrozby zásobovacím sítím: Slučováním firem v rámci nadnárodní kooperace došlo k rozpadu výroby, jelikož tržní ohledy vedly k přemísťování výroby různých komponentů a podkomponentů téhož produktu do více částí světa. Zranitelnost různými krizemi, environmentálními katastrofami ohrožuje plynulý průběh a stabilitu vzájemně na sebe navázaných ekonomických procesů.
4. Role energie: Energie je důležitým vstupem světové ekonomiky. Neustálé navyšování cen ropy predikuje budoucí problémy.⁴⁵

Mnohem důsledněji a rozsáhleji se hodnocení současných trendů a problémů a jejich budoucích důsledků zabírají specializovaná výzkumná pracoviště, jako např. Národní výzvědná rada Spojených států (National Intelligence Council). Ve své zprávě *Global Trends 2025 (Globální trendy 2025)* zmiňuje, že svět roku 2025 bude multipolární.⁴⁶

Zároveň ale sděluje své přesvědčení, že na rozdíl od politické roztržštěnosti před rokem 1914, nesvár v podobě první světové války lidem nehrozí. Strategické rivality se o všem rozvinou o uvedené přírodní zdroje, obchodování, investování, technologické objevy a zisky. Projekce růstu zemí BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína) předpovídají, že v době mezi r. 2040-2050 budou soupeřit objemem svého HDP se zeměmi dnešní G7 (USA, Japonsko, Německo, Velká Británie, Francie, Kanada, Itálie) a Evropskou Unií. Stoupat bude také ekonomický a politický vliv i jiných zemí, a to především Indonésie, Íránu, Turecka a Jihoafrické republiky. Predikuje se, že země jako je Čína, Indie a Rusko si udrží systém státního kapitalismu. Subsaharská Afrika zůstane nadále v pozadí, co se ekonomického růstu týče. Naopak bude náchylná k ekonomickému rozkladu pod populačními tlaky a ohrožena občanskými válkami a politickou nestabilitou. Jižní Amerika bude stále zaostávat např. oproti asijským zemím, především pokud se tam ve větší míře prosadí postsocialistická soustava, jak je tomu ve Venezuele či Bolívii. Asie, Afrika a Latinská Amerika budou nadále velmi populačně růst.⁴⁷

---

⁴⁴ Srov. MEZŘICKÝ, Václav. *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál, 2011. s. 13

⁴⁵ Srov. Tamtéž. s. 13

⁴⁶ Srov. Tamtéž. s. 14

⁴⁷ Srov. Tamtéž. s. 14-15

Pokud se autoritativní režimy nestanou liberálnějšími, a to především v arabských zemích, bude i v roce 2025 hrozit terorismus v globálním měřítku. Toto riziko bude stoupat s tím, jak snadněji se teroristické skupiny budou moci vyzbrojit zbraněmi masového ničení (především biotechnologie).

Možnost jaderného konfliktu, i když bude velmi nepravděpodobná, se zvýší také z důvodu změn v mocenských vztazích, hlavně když bude mít Írán jadernou zbraň. Ideologické konflikty budou probíhat ponejvíc kvůli Islámu, kde si Islám v islámských zemích udrží svůj význam. Poroste význam třech bloků, a to Severní Ameriky, Evropy a východní Asie.

Svět, jak ho dnes musíme vnímat, představuje konglomerát rozličných sítí navzájem propojených různými komunikačními formami, především internetem. Internet na jedné straně zrod určitého globálního systému dovoluje, na straně druhé naopak ohrožuje. Právě díky internetu může být jakákoliv země, a především se jedná o země vysoce rozvinuté, zasažena kybernetickým útokem. Když by došlo ke kolapsu počítačových sítí, došlo by k přerušení řady produkcí, zejména chemických, satelity by se staly nekontrolovatelnými a vedlo by to ke kolapsu finančních a energetických sítí. Jedná se o prověřený efekt kybernetických útoků.⁴⁸

Pracovníci institucí, jež se zabírají otázkami světového systému, usuzují, že potíže, jimž se budou muset v budoucnu vlády postavit, budou daleko méně prediktabilní, než tomu bylo v předešlém světě velmocí. Demografické tlaky, klimatické změny, změny ekonomického rázu a moci se pozvolna zvyšují, až se v určité chvíli projeví. Autoři zabírající se tímto problémem uvádějí, že se vlády musí připravit na to, že budou muset reagovat pružně na nemilá překvapení než jen rozšiřovat nároky své suverenity. V každém případě přehled budoucích problémů nasvědčuje tomu, že je konec historicky bezprecedentní éry prosperity nebo přinejmenším, že její možnosti budou značně omezené.⁴⁹

---

⁴⁸ Srov. MEZŘICKÝ, Václav. Perspektivy globalizace. Praha: Portál, 2011. s. 16-17

⁴⁹ Srov. Tamtéž. s. 16-17

1.4 Globální etika a její perspektivy

V posledních několika letech se etika projevuje v diskurzu globalizace z řady různých disciplinárních směrů – mezinárodních vztahů, ekonomie, politologie, sociologie a zaslouží si naléhavý zájem morálních filozofů.⁵⁰

Jedním z důvodů, proč se etické zájmy soustředí především na ekonomické oblasti je, že ekonomické jednotky, ať už to jsou ti, co produkují, nebo spotřebitelé, či manažeři, nebo jiní zprostředkovatelé, nejsou považováni za morální. Dokonce ani údaje na obyvatele nezohledňují konkrétní populaci – ekonomické výpočty se zabývají agregacemi, nikoliv osobami. Etické nebo morální obavy jsou naproti tomu zcela osobní. Morální odpovědnost je individuální. Jak uvedl Kierkegaard, „dav nemá ruce a nemá ani žádné závazky“.⁵¹ Etika nebo morálka vstupuje do hry, až když jednání jednoho jedince má následky pro situaci jiného člověka (nebo jiných lidí). Morálním nebo etickým principům se nejprve učíme v domácím nebo lokálním prostředí, kdy moje činy nebo činy mých vrstevníků ovlivní situaci ostatních blízkých, jejichž reakce nebo reakce okolních osob – zejména rodičů a jiných autorit nás učí, co je přijatelné.⁵²

Globalizace znamená, že rozsah dopadů mého jednání se týká co do rozsahu celého lidského společenství. Jako morální osoba jsem nyní povinen přemýšlet nad rámcem rodinných, kulturních, národních či regionálních oblastí vůči vzdáleným ostatním, jejichž blahobyt je díky globálnímu pronikání procesů již neoddělitelně spojen s mým vlastním. Co se změní – pokud vůbec, když se dosah mých činů rozšíří od známých, ke kterým mám vazby, na lidi, které neznám v různých kulturách ve vzdálených koutech světa?⁵³

Etická odpovědnost – lidská mravně-morální vlastnost vycházející (otevírající se) z lidského svědomí, dějící se v rámci určité mravní skutečnosti a hodnotového řádu, kořen (ontologický) lidské morálky a etiky, zdroj skutečného lidství, má svůj jasný vhled k pravdě a svobodě, je vždy i odpovědností ke své osobě. Jde o odpovědnost za svou budoucí existenci (osobní odpovědnost za sebe sama), za svou svobodnou vůli, za své odpovídání na události. Jakožto odpovědné bytí jsme vztaženi ke svým minulým činům, jsme otevření odpovědně přítomnosti i do budoucnosti, koneckonců vždyť se

---

⁵⁰ Srov. Ronald Commers and col., *Ethics in an Era of Globalization*, Ashgate Publishing 2008, s. 133

⁵¹ Srov. Tamtéž. s. 133

⁵² Srov. Tamtéž. s. 133

⁵³ Srov. Tamtéž. s. 134

jedná o odpovědnost za planetu Zemi, za celek jsoucího, zodpovědnost vůči živoucí přírodě.⁵⁴

A. Lingis zdůraznil odpovědnost vůči všem lidem, etický imperativ se týče i fauny a flory, a neživých jsoucen. Globální étos odpovědnosti v éře globalizace, světoetický diskurz konsenzuálního dorozumění hledá (i ve vztahu k přírodě) např. H. Küng. Odpovědnost také nachází Á. Hellerová. – Každý člověk má zodpovědně odpovídat konkrétní situaci, v níž se lokálně nachází. Přitom jde o neustále znovu nacházenou zodpovědnost k sobě samému (odpovědnost za své bytí, vůči skutečnému já – jsme pak odpovědní i za své činy), vůči druhým (bližním) i jsoucna v celku (včetně politického, společenského a přírodního bytí). Z lokální odpovědnosti může vzniknout i odpovědnost globální, planetární, kosmická. Znamená to hledání vskutku odpovědných přístupů, kdy se zachovává život (na základě udržitelného hospodaření), kdy zesílujeme svou odpovědnost za úděl pozemské přírody.⁵⁵

Hodnoty představují významnou složku spravování lidských záležitostí, a proto je důležitou otázkou, jaké hodnoty jsou nezbytné pro správné vedení světa. Jelikož je aktuální globální společnost stále intenzivněji propojena, vytváří se nutnost rozvoje globální etiky, schopné směřovat aktivity nespočtu jednotlivých a institucionálních aktérů. Blízkost v čase a prostoru již není podstatným indikátorem etického významu. Naše odpovědnost je důležitá také pro lidi, kteří jsou od nás velmi vzdáleni, a to jak v čase, tak v prostoru – od našich aktuálních skutků a rozhodnutí. Tato odpovědnost je stále více spojena s budoucností a osudem celého lidstva a stavem planety. Týká se tedy zemích rozvojových ale i rozvinutých. Komisi pro světové vládnutí je žádáno rozšíření globální etiky, především co se týče norem a hodnot, kterými by se měl řídit celý svět a které by měly směřovat náš život v globální společnosti. Globální etika představuje jistá univerzální pravidla našeho chování, které se týkají celé společnosti bez ohledu na vyznání, etnický původ, politický systém aj. Takovým pravidlem také může být: co nechceš, aby jiní činili tobě, nečiň ani ty jim.⁵⁶

Dalším určujícím pravidlem je respekt k důstojnosti každého člověka. Základem tohoto nového etického systému jsou dva principy: princip rovnosti a svobody. Nová

---

⁵⁴ Srov. OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. 4., rozšířené a přepracované vydání. V Praze: Vyšehrad, 2018. s. 262

⁵⁵ Srov. Tamtéž. s. 262-263

⁵⁶ Srov. POTŮČEK, Martin. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada, 2007. s. 17.

globální etika je tedy silně směřována ke svobodě, lidským právům, nediskriminaci ať už se to týče rasy, pohlaví, vyznání nebo společenského statusu. Tato etika vede ke společenské zodpovědnosti. Globální etiku tedy můžeme chápat jako volání po novém vnímání univerzality lidských práv v celosvětovém měřítku. Ve sféře lidských práv můžeme sledovat dvě protichůdné tendence, které můžeme charakterizovat jako univerzalistickou a relativistickou tendenci související s regionalizací lidských práv. Napětí mezi těmito trendy by se mohlo snížit především určitými změnami v pojetí univerzálního konceptu lidských práv a svobod.⁵⁷

V rozsáhlejší pojetí je globální etika spojována s udržitelným způsobem života. Je to etika, která se soustředí na zachování biosféry, na sociální udržitelnost, na požadavek bezpečí, na účast na řízení ve všech úrovních, na rovný přístup k informacím nebo světovým společným statkům, ale také na určitá práva a povinnosti obyvatel. Globální etika by měla korespondovat s primárními náboženskými a morálními zásadami, ale také podněcovat k novému spojení mezi věřícími a nevěřícími. Vyjádřením této globální etiky by měly vlády účinně bojovat s korupcí a lobbingem a snažit se zmírnit nenasytlost a sobeckost. Tyto politiky by také měly pobízet k čestnosti a poctivosti, podporovat vytváření hodnot, odstraňovat bariéry, které omezují svobodu informací a hledání, podporovat úctu k legitimním autoritám aj. Morální hodnoty by měly obsahovat také respekt k budoucnosti.⁵⁸

V předešlých letech došlo k mnoha ekonomickým, sociálním, politickým, kulturním, environmentálním změnám, které souvisely s globalizací. Došlo k silnějšímu propojení mezi zeměmi napříč celým světem, společnostmi, ekonomikami a zesílila tak vzájemná zranitelnost a závislost mezi zeměmi a lidmi v těchto zemích žijících. Zároveň byly zaznamenány bezpečnostní, sociální, environmentální a demokratické deficity. Trhem řízený obchod a politika, a to i přes jejich domnělé výhody, jsou častokrát vnímány jako ohrožení pro globální spravedlnost, především proto, že způsobují zvyšující se marginalizaci a zbídačení lidí v rozvojových zemích. Jako reakce na tyto diference a negativní důsledky je diskuze o správných formách řízení. A od poloviny 90. let se také věnuje vyšší pozornost úloze etiky v novém globálním řádu.⁵⁹

---

⁵⁷ Srov. POTŮČEK, Martin. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada, 2007 s. 17-18

⁵⁸ Srov. Tamtéž. s. 18

⁵⁹ Srov. HANKIVSKI, Olena. *Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic*, Journal of Global Ethics 2006, dostupné [online] na WWW: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>

Např. filozof Peter Singer k tomu uvádí: „že to, jak dobře projdeme érou globalizace, bude záviset na tom, jak eticky reagujeme na myšlenku, že žijeme v jednom světě“.⁶⁰ Mezinárodní organizace, aktivisté, teoretici a další navrhuji platnost světové etiky pro moderní svět. I když nás tato myšlenka navrací zpět ke starodávným stoikům, je nutné položit si otázku, zda zde můžeme diskutovat o společných nebo univerzálních zájmech, nebo uvažovat o globálním etickém konsensu. Převládající trend v morální filozofii se dnes odklání od víry v univerzální rozumově zdůvodněné hodnoty.⁶¹

Projekt globální etiky by však neměl být zavrhnut. Etika a politika jsou již navzájem provázané. Hodnoty reflektují to, co shledáváme jako podstatné a jsou efektivní jako základ pro rozvoj typu společnosti, ve které chceme žít. Principy odvozené z etiky nabízejí návod pro lidské chování na individuální, národní a světové úrovni interakce. V praxi se to již prolíná do mnoha právních a politických nástrojů, které nastiňují práva a povinnosti zemí a dalších aktérů, jako jsou mezinárodní úmluvy a prohlášení. V kontextu globalizace lze hodnoty také využít k dotazování a vyhodnocení aktuálních procesů, politik a výsledků globalizace a k argumentům, proč je změna tak důležitá. Dle Komise OSN, pro globální vládu nemůže existovat správný globální řád – bez globální etiky. Podobně Küng uvádí, že nový světový řád vyžaduje etický základ. Je také nezbytné řešit, jakými zásadami při vedení globálních záležitostí by se měly vlády řídit.⁶²

Zatímco řada autorů varovala před spojováním normativních argumentů s empirickými argumenty o globalizaci, skutečností zůstává, že v aktuální éře globalizace „stále více otázek – stále více vyžaduje globální řešení“⁶³ Národní státy mají omezenou možnost reagovat na mnoho problémů, včetně chudoby, šíření nemocí, násilí, obchodování s lidmi, migraci, sociální dislokaci a zhoršování se životního prostředí. Bohaté země, které na globalizaci mnohem více profitují, navíc často představují pro nejchudší země světa značnou lidskou a ekonomickou zátěž. Globální zdroje jsou vyčerpávány tak silně ve prospěch ekonomického zisku, že již není jisté, zda ekosystémy planety budou udržitelné pro další generace. Situace světa je zoufalá a život

---

⁶⁰ Peter Singer on Global Ethics - *One World: The Ethics of Globalization*, New Haven and London: Yale University Press, 2002 s. 13

⁶¹ Srov. HANKIVSKI, Olena. Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic, *Journal of Global Ethics* 2006, dostupné [online] na WWW: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>

⁶² Srov. Tamtéž.

⁶³ Peter Singer on Global Ethics - *One World: The Ethics of Globalization*, New Haven and London: Yale University Press, 2002 s. 1

v globálním kapitalismu lze klasifikovat jako stále více dehumanizující a zbavený etického obsahu. Soudobá globální situace podněcuje podstatné otázky týkající se etiky a morálky a vede k překonfigurování tradičních otázek týkajících se doporučení pro spravedlnost.⁶⁴

Je jisté, že existuje naléhavá potřeba vytvořit globalizaci s lidskou tváří. Ať už se domníváme, že existují „morální pravdy“, či nikoliv, stále můžeme uvést důvody, proč si myslíme, že jsou určité hodnoty, které jsou důležité kdekoli na světě a proč bychom se my i ostatní měli zasadit o jejich prosazení. To neznamená, že to znamená přímou aplikaci teorie do praxe. K rozvoji morálních perspektiv a spravedlivých politik v reakci na měnící se svět je nezbytná politická teorie, a to především teorie spravedlnosti. Změny v dnešním světě však představují nové výzvy i pro teorie. Pochopení vztahu mezi teorií a praxí vede k závěru, že u mainstreamových teorií globální spravedlnosti existují vážná omezení, a že je nutné alternativních perspektiv a vstupních bodů analýz, jako jsou ty, které nabízí např. etika péče.⁶⁵

K dnešnímu dni existuje mnoho návrhů předložených mezinárodními orgány k zavedení souboru hodnot a souvisejících cílů pro globální řád. Podstatné je, že dokonce existují důkazy o tom, že některé z nich propůjčují určité hodnoty a priority, které jsou v souladu s etikou péče, i když tuto etickou perspektivu výslovně neuznávají. Například komise OSN pro globální správu uvedla, že základem globální správy je víra, že svět je nyní připraven přijmout globální občanskou etiku, která je založena na souboru základních hodnot, které mohou spojit lidi ve všech kulturních, politických, náboženských nebo filozofických prostředích. Jde o etiku, která reflektuje společný soubor kompetencí a povinností. K nedílné součásti této světové etiky patří: úcta k životu, svoboda, právo a spravedlnost, vzájemný respekt, péče a integrita. Je podstatné, že důležitost péče je také institucionalizována v návrzích komise, která uvádí, že úkolem správy je povzbudit ke smyslu pro péči za pomoci politiky a mechanismů, které usnadní spolupráci, aby tak došlo k pomoci těm méně privilegovaným nebo těm, kteří potřebují útěchu a podporu na tomto světě.⁶⁶

---

⁶⁴ Srov. HANKIVSKI, Olena. Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic, *Journal of Global Ethics* 2006, dostupné [online] na WWW: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>

⁶⁵ Srov. Tamtéž.

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

Světová komise pro kulturu a rozvoj také vyzvala ke globální etice. OSN byl předložen návrh na zavedení Všeobecné deklarace lidských odpovědností. Základem tohoto návrhu byl předpoklad, že globální problémy vyžadují globální řešení na základě myšlenek, hodnot a norem respektovaných kulturou a společnostmi a že lepšího sociálního řádu není možné dosáhnout jinak než jedině zákonem, předpisy a konvencemi. Ovšem, je ale nutná i globální etika. V Deklaraci tisíciletí OSN byly hodnoty svobody, rovnosti, solidarity, tolerance, úcty k přírodě a sdílené odpovědnosti označeny za zásadní pro mezinárodní vztahy ve 21. století. Podle deklarace vedení vlád uznávají, že jen díky širokému a neutuchajícímu úsilí o vytvoření sdílené budoucnosti založené na naší společné lidskosti v celé její rozmanitosti může být globalizace plně inkluzivní a nestranná. Rada Země vytvořila Chartu, která prosazovala etický základ pro vznikající světové společenství a zdůraznila důležitost péče, vzájemnou závislost a odpovědnost vůči ostatním, včetně budoucích generací.⁶⁷

V roce 2004 vydala organizace Global Governance of World Economic Forum zprávu nazvanou Spravedlivá globalizace: vytváření příležitostí pro všechny, v níž uvedla, že je nezbytné „nastolit proces globalizace, která bude mít silnou sociální dimenzi založenou na všeobecně sdílených hodnotách a dodržování lidských práv“.

Význam etického přístupu ke globalizaci také podnítil zvyšující se zájem o filozofické rámce zakládající globální etiku a definující odpovídající práva a odpovědnosti. I když existují rozdíly jak z hlediska teorií – tak hodnot, které jsou prosazovány, globální etice dominuje morálka spravedlnosti, založená na liberálních principech a odrážející se v povinnostech k právům jednotlivce, rovnosti a univerzálnímu právu. Patří sem například teorie globální spravedlnosti, jako je kantianismus vyjádřený v díle Johna Rawlse (1971, 1999) aj. Souhrnně je lze označit jako kosmopolitní teorie spravedlnosti. Při předkládání morálního referenčního rámce pro univerzálně sdílené principy tyto teorie prosazují nejen potenciál univerzálního konsensu kolem globálního morálního společenství, ale také potřebu zajistit podporu a ochranu lidských práv a povinností vůči osobám na celém světě.⁶⁸

---

⁶⁷ Srov. HANKIVSKI, Olena. Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic, *Journal of Global Ethics* 2006, dostupné [online] na WWW:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>

⁶⁸ Srov. Tamtéž.

Přístupy ke světové etice vycházely z řady různých teoretických tradic jako je např. kantismus a utilitarismus. Poněkud alternativní přístupy vycházejí z utilitarismu. Utilitarismus usiluje o největší dobro pro co největší počet lidí a bere v patrnost důsledky svého jednání na blaho ostatních bez ohledu na blízkost v prostoru a čase. Tato teoretická orientace považuje všechny lidské bytosti za rovnocenné, pokud jde o jejich relevanci a morální ohled na etické rozhodování. Práce Petera Singera je možná nejlepším příkladem uplatnění tohoto přístupu pro globalizaci. Singer se zamýšlí nad důsledky jednání člověka pro životní prostředí a nad otázkami mezinárodního obchodu, národní suverenity a distribuce pomoci. Tvrdí, že jakákoli odpovídající etická reakce na tyto a podobné druhy otázek musí začínat myšlenkou, že žijeme v jednom světě, ve kterém mají i lokální akce a politické činy globální důsledky a kde si všichni v nouzi zaslouží stejnou pozornost a pomoc. I když by bylo chybou sjednotit kantovské a utilitární přístupy – utilitářství, jak je rozvinuto v díle Singera, se snaží vybudovat spravedlnost ve svém základu kvůli jeho požadavku, aby užitečnost každého jednotlivce byla považována za stejně důležitou.⁶⁹

Globální restrukturalizace, a zejména ekonomická globalizace a její takzvané liberalizační a demokratizační důsledky jsou navíc podloženy liberálními myšlenkami a hodnotami, které upřednostňují individualismus, autonomii a soběstačnost. Stále více nás ovlivňuje „morální etika“ trhu. Ve skutečnosti v důsledku ekonomické globalizace došlo ke vzniku mnoha nerovností a nespravedlností. Globalizace, poháněná neoliberální ideologií, podporuje ekonomický růst, efektivitu a zisk, ale často míjí cíle spravedlnosti, vymýcení chudoby a posílení lidské bezpečnosti. Lidé všude na světě vyjadřují potřebu více než jen tržní ekonomiky pro jejich blahobyt, štěstí a dobrý život. V protikladu k ekonomizaci života, důsledkům extrémního liberalismu lidé začínají akcentovat hodnoty, emoce, spiritualitu a náboženství.⁷⁰

2. Ekonomický rozměr globalizace

Jak už samotný název napovídá, druhá kapitola se věnuje ekonomickým jevům ve spojení s globalizací a jejími dopady na člověka v rozvojových či vyspělých zemích.

---

⁶⁹ Srov. HANKIVSKI, Olena. Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic, *Journal of Global Ethics* 2006, dostupné [online] na WWW:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>

⁷⁰ Srov. Tamtéž.

Začátek je věnován vymezení a vysvětlení pojmu internacionalizace, transnacionalizace, integrace, aby bylo možné pochopit význam globalizace a jejích procesů v ekonomice. Dále se v této kapitole zabývám globalizací, etikou a ekonomikou. Ekonomická oblast lidské činnosti je jedním z nejzřetelnějších znaků globalizace. V této souvislosti je klíčové nastavení nezbytných pravidel, aby nedocházelo k neustálému navyšování rozdílů mezi chudými a bohatými a ke globálním krizím a konfliktům, jež mají dopad na člověka žijícího jak ve vyspělém, tak i v tom rozvojovém světě. S tím také souvisí otázky v etickém smyslu, co a v jakém objemu vyrábět, jak to vyrábět a pro koho má být tato produkce primárně určena. Dále se v této kapitole věnuji globální podnikatelské etice, společenské odpovědnosti a tématu Fair Trade. Zabývám se také problémem chudoby a alternativními vizemi globalizace. Jak z následného textu vyplývá, chudoba totiž představuje globální problém a souvisí s mnoha problémy, jako jsou podvýživa, negramotnost, šíření nemocí aj. Aktuální stav ekonomického vývoje, především pak nepoměr mezi vyspělými zeměmi a zeměmi tzv. třetího světa je globální etickou výzvou.

2.1 Globalizace, internacionalizace, transnacionalizace, integrace

Globalizace světové ekonomiky je jedním z nejdiskutovanějších témat soudobé společnosti. K pochopení významu globalizace v ekonomice je nezbytné posoudit vztah globalizace k jiným třem procesům, které v ekonomice probíhají: k internacionalizaci, transnacionalizaci a integraci.⁷¹ Globalizace není nový děj, ale dynamické pokračování vývoje překonávající hranice států, který byl až do nedávné doby označován jako internacionalizace světového hospodářství. Internacionalizace znamená mezinárodní obchod se zbožím, které je vytvářeno organizovanou produkcí v rámci národního hospodářství. Co se ovšem týče globalizace, hranice již nejsou mantinely, uvnitř nichž je výrobní proces uzavřen. Dochází ke vzniku nadnárodních společností, které využívají přínosu lokalizace jednotlivých částí firmy na různých místech světa a výroba zboží a

---

⁷¹ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 24

služeb je organizována na nadnárodní úrovni. Mezinárodní již není pouze obchod s výsledky výrobního procesu, ale mezinárodní se již stává i výrobní proces sám.⁷²

Hlavním tématem je to, že se ekonomické děje nejenom více internacionalizují, nýbrž ale což je podstatnější, zvyšující se měrou globalizují. Tato označení (internacionalizace a globalizace) se velmi často navzájem zaměňují, i když se nejedná o synonyma. Internacionalizace se jednoduše vztahuje ke zvyšujícímu se geografickému šíření ekonomických aktivit v nadnárodním rozsahu, nejedná se o nový fenomén. Ovšem globalizace ekonomických aktivit se kvalitativně odlišuje. Je to pokročilejší a celistvější forma internacionalizace, která zahrnuje i funkcionální integraci nadnárodně rozptýlených činností. Globalizace je mnohem mladší jev než internacionalizace.⁷³

Kvalitativní změna od internacionalizace ke globalizaci byla možná díky moderním informačním technologiím. Díky nim mohou firmy působit globálně. Nakupují suroviny a materiál na místech, kde je to pro podniky nejvýhodnější, vyrábějí produkty tam, kde je to nejlevnější a prodávají tam, kde jsou potencionální trhy. Klíčovým bodem globalizace je transnacionalizace. Tento proces znamená rozvoj systémů transnacionálních korporací, v nichž se organizuje tzv. mezinárodní produkce a zároveň je vytvářen vnitrofiremní trh. Internacionalizace v časovém schématu předcházela transnacionalizaci, neboť byla primárním předpokladem pro vznik světové ekonomiky jako takové. O transnacionalizaci jako nadnárodní formě podnikání se začíná mluvit ve spojitosti s nárůstem počtu a s rozvojem transnacionálních korporací (TNK) zhruba od 70. let. V soudobé společnosti funguje internacionalizace a transnacionalizace vedle sebe ve vzájemné interakci.⁷⁴

Pokud jde o integraci, z pohledu globalizace je důležitá integrace funkcionální (propojování produkčních aj. souvisejících činností podnikatelských subjektů) a integrace institucionální, tzn. závazné kroky národních států dohodnuté zpravidla v rámci některé mezinárodní organizace při uplatňování liberalizace obchodu a investic. Globalizaci tedy můžeme chápat jako dlouhodobý proces ve světové ekonomice, který se neustále vyvíjí. Tento proces nemůže být ztotožňován s internacionalizací,

---

⁷² Srov. Sýkora, L. a kolektiv. *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie [online]. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2000, s. 2. Dostupné na WWW.natur.cuni.cz/~sykora/text/globaliz.htm.

⁷³ Srov. BERNÁŠEK, V. Globalizace ve světové ekonomice. *Mezinárodní politika*, 1998, č. 10, s. 4

⁷⁴ Srov. Tamtéž. s. 4.

transnacionalizací nebo integrací. Tyto tři jevy jsou vůči globalizaci v podřízeném postavení.⁷⁵

Náhlé objevení termínu globalizace neznámá, že děje, které označuje, neexistovaly již dříve. Ovšem až jejich dynamický vývoj v závislosti na technickém pokroku, liberalizačních procesech a vyostřeném konkurenčním prostředí vedl k tomu, že nabyly globálních rozměrů. S rozmachem a rychlým šířením informačních technologií v průběhu 90. let 20. století začalo mnohem více podniků rozšiřovat svoje působení po celém světě. Došlo tak k vytvoření značné konkurence, začalo docházet k rychlým tokům peněz a informací (ve vteřinách) a produktů a osob (ve dnech a hodinách). Přesuny se nejenom značně zrychlily, ale také zlevnily, což vedlo k významnému nárůstu mezinárodního toku kapitálu, zboží, služeb, informací a osob. Vše, co se týče globální ekonomiky je stále více propojeno. Z toho vyplývá, že dění na určitém místě ovlivňuje ekonomiku na druhé straně zeměkoule. Svět je chápán jako jeden navzájem propojený celek.

Globalizační děje z ekonomického hlediska zahrnují zejména následující sféry:

- globalizaci peněžních toků,
- globalizaci informačních toků,
- globalizaci s výrobky a službami,
- globalizaci trhu práce.⁷⁶

Rychlost globalizace se zmenšuje směrem od první oblasti k té poslední, ale trend je zřejmý. Odlišná tempa souvisejí se standardizací obsahu jednotlivých oblastí. Standardizace nejvíce pokročila ve finanční sféře, obvykle vede k vyššímu počtu burzovních aliancí, které vytvářejí neustále větší bankovní koncerny. Peněžní transakce v aktuální době mnohonásobně převyšují objem obchodů se zbožím. Velmi rychle probíhá globalizace v oblasti informačních toků. Díky moderním informačním technologiím jako je: internet, satelity, optické kabely, mobilní telefony aj. jsme schopni přenášet stále větší objem dat. Ve spojení s rapidním rozvojem informačních technologií bývá naše společnost nazývána společností informační. Otázkou ovšem stále zůstává, jak silný informační proud člověk vydrží a zda nabitá informace dokáže správně interpretovat. Na globalizaci ovšem nelze nazírat jen jako na proces

---

⁷⁵ Srov. BERNÁŠEK, V. Globalizace ve světové ekonomice. Mezinárodní politika, 1998, č. 10, s. 4

⁷⁶ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 26

informačního, technologického a ekonomického propojování v rámci světa. Globalizace z pohledu světové ekonomiky sice klade zřetel na volný pohyb kapitálu, výrobků, služeb, osob a na vznik adekvátních nadnárodních organizací, je ale důležité zmínit, že v rámci globalizace vzniká také nový politický řád, nová struktura globálního politického systému a dochází tak ke vzniku kosmopolitní kultury.⁷⁷

Globalizace změnila obchod, investování a technologie do takové míry, že se vývoj světového hospodářství pozměňuje ze dne na den. Z ekonomického pohledu je globalizace vnímána celkem pozitivně, neboť: Světový obchod povzbuzený nebyvalou liberalizací se zvyšuje rychleji než globální hospodářství. Liberalizace obchodu přináší internacionalizaci podnikání (přístup k majoritním trhům, které převyšují národní hranice) a tím i podněcuje ekonomický růst, internacionalizace podnikání souvisí se zvyšující se konkurencí ve světovém měřítku. Od konkurenceschopnosti každého regionu či země a jejich přínosu k rozvoji globální ekonomiky se odvíjí růst životní úrovně každé země.⁷⁸ Globalizace stejně tak jako internacionalizace se děje v určitých ekonomických, politických a sociálních podmínkách, a proto může mít mnoho negativních důsledků jako je např. to, že: mocnější subjekty uplatňují své zájmy na úkor těch slabších, v následku čehož vzniká zesílení nerovnoměrného ekonomického a sociálního vývoje, rychle se šíří ekonomické a jiné defekty a problémy na celé regiony ale i země. Mnoho problémů dosáhlo globálních rozměrů a není možné je řešit na úrovni jedné či skupiny zemí.⁷⁹

Globalizace také velmi ovlivňuje moc státu. Jako následek zesilující transnacionalizace dochází k rozdělení vlády mezi stát a transnacionální společnosti ve prospěch TNK. Třebaže se státy snaží udržet svoji suverenitu, TNK se snaží tuto suverenitu narušit ve svůj užitek. Jako příklad lze uvést lobbování, sponzorování volebních kampaní nebo osobní vztahy mezi TNK a státním aparátem. Dochází tak často ke korupci. „Politická rozhodnutí zvýhodňují kapitál před člověkem a vedou

---

⁷⁷ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 26-27

⁷⁸ Srov. Tamtéž. s. 27

⁷⁹ Srov. Tamtéž. s. 28

k omezování sociálních jistot. TNK vytvářejí nový druh moci, která je v mnoha ohledech vymaněna z vlivu vlád, a naopak jejich rozhodnutí formuje“.⁸⁰

Vliv globalizace na stát ovšem nespočívá pouze ve zvyšujícím se postavení TNK. Ekonomická prosperita zemí je stále významněji ovlivňována pohyby na světových trzích. Značné množství peněžních toků je v globalizované ekonomice mimo kontrolu jednotlivých vlád, centrálních bank i mezinárodních finančních ústavů. Pohyb spekulativního kapitálu, který velmi přesahuje investice do výroby nebo obchodu s výrobky a službami, znamená pro země i celou globální ekonomiku podstatnou hrozbu.⁸¹ Nejpodstatnější rizika spojená s procesem globalizace uvádí následný přehled:

Rozvoj společností provází neprediktabilní změny a šoky. Světová ekonomika může významně formovat distribuci bohatství mezi zeměmi a způsobit nárůst světové nerovnováhy. Z globalizace nemohou doposud profitovat všechny země – chudým zemím připadají podřadné úlohy. Hrozbou se stává narůstající nezaměstnanost, jelikož zvyšování konkurenceschopnosti je spojeno s krachem neefektivních výrob. K nárůstu nezaměstnanosti přispívá také odliv kapitálu z oblastí s drahou pracovní silou do zemí, kde se nachází levnější pracovní síla.⁸²

Fakt, který značně ovlivňuje přesun pracovních míst z bohatých zemí do těch chudých, je obecný trend stárnutí obyvatelstva zemí Severu. O tomto fenoménu se v posledních letech hovoří stále častěji především z důvodu problému udržení náročného důchodového systému bohatých zemí. Problém je v tom, že populace bohatých zemí stále ubývá, ale roste množství lidí v důchodovém věku, jelikož moderní medicína dokáže prodloužit lidské životy a mladí lidé se většinou drží moderního trendu, a to, že mají málo potomků. Stárnutí populace tak patří k významným tématům 21. století. Poněkud ponurou tvář má v tomto ohledu pro obyvatele bohatých zemí budoucnost ekonomické globalizace. Jako řešení se jeví přesun pracovníků do zemí Severu, kde jich je nedostatek.⁸³

---

⁸⁰ Srov. Sýkora, L. *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. V JEHLIČKA, P., TOMEŠ J. a DANĚK, P. (eds.) *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie* [online]. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2000, s. 10. Dostupné na WWW:natur.cuni.cz/-sykora/text/globaliz.htm.

⁸¹ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 28

⁸² Srov. Tamtéž. s. 29

⁸³ Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. s. 52-53

Legální přistěhovalectví všeobecně zapůsobilo na ekonomiky přijímajících zemí jako povzbuzení a může přinášet nové dovednosti, které na pracovním trhu scházejí. Ovšem tam, kde místní infrastruktura a snahy o integraci s rostoucí migrací nesladily krok, může docházet k sociálnímu napětí. Zejména země a oblasti s vysokou mírou nezaměstnanosti a sociálního vyloučení mohou mít značné sociální a ekonomické náklady, které s tím souvisejí. Marginalizace navíc může někdy způsobit radikalizaci. Díky globalizaci ve spojitosti s technologickými pokroky také došlo k navýšení poptávky po kvalifikované pracovní síle, ovšem snížilo se množství méně kvalifikovaných pracovních míst, zejména ve výrobní sféře. Propuštění lidé mají problém najít novou práci, především zda-li to pro ně znamená, že musí nabít nové dovednosti a znalosti.⁸⁴

Globalizace významně zvyšuje sociální rozdíly a způsobuje velké vnitřní pnutí ve společnosti a může tak dojít až k sociální explozi. Finanční a hospodářské krize v předchozích letech poukázaly na to, že prozatím neexistují účinné nástroje na zvládnání negativních důsledků procesu globalizace. Globalizace se neustále formuje, kdy i pozitiva provází negativní jevy a budoucnost skýtá mnoho rizik. Ukazuje se, že např. ve finanční sféře je nutná dokonalejší regulace, než je prozatím k dispozici. To také znamená vystavět mantinely pro pohyb spekulativního kapitálu a nastolit taková pravidla mezinárodního obchodu, která zaštití všem zemím tedy i těm chudším rozvojovým, ale naopak i těm rozvinutým rovné šance a možnosti. Problémem zůstává, kdo to zařídí. Jak dokazuje dosavadní vývoj, všechny důležité světové organizace (OSN, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Světová obchodní organizace) mají pouze omezené možnosti. Jelikož slábne úloha regulace národního hospodářství a schází globální regulace, vzniká tak velmi nepredaktibilní prostředí a dochází tak k mnoha ekonomickým kolapsům a k politickým změnám. Díky důsledkům rostoucího počtu finančních krizí v minulé době se ukázalo, že nikdo nedokáže řídit události s celosvětovým dopadem. Je možné tedy očekávat, že éra globalizace bude poznamenána střetem mezi nadnárodními silami a nacionalismem – k nacionalismu se bude ubírat každý, kdo bude mít pocit, že je pouhou obětí globalizace.⁸⁵

---

⁸⁴ Srov. EVROPSKÁ KOMISE, *Diskusní dokument o využití potenciálu globalizace*, dostupné [online] na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0240&from=PL>

⁸⁵ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 28

2.2 Globalizace, etika, ekonomika

Proces globalizace je vnímán velice rozporuplně. Jeho zastánci kladou důraz na dosud bezprecedentní otevření pro komunikaci všeho druhu. Tato komunikace nabízí nové možnosti poznávání, sblížování a spolupráce. Tím se také zvyšuje schopnost k překlenutí nacionálních, ideologických a náboženských bariér, které ztěžují uspokojování duchovních a materiálních potřeb v měřítku celého lidstva. Oponenti nejčastěji upozorňují na riziko navyšování rozdílů mezi majetnými a chudými, na ztrátu vlastní identity a také na zavedení globálního kultu spotřeby. Nejlépe to reflektují nové pojmy, jako je: macdonalizace, amerikanizace, coca – kolonizace, západní kulturní aj. Obě strany se ovšem jednoznačně shodují na tom, že ekonomická oblast lidské činnosti (vedle rozvoje informačních technologií) je svojí dynamikou a tvořivostí nejzřetelnějším znakem globalizace, a především k ní upínají své naděje i svá znepokojení. V této spojitosti se stále častěji a hlasitěji ozývají hlasy k planetární odpovědnosti, respektu lidských práv a svobod, k nalezení alespoň minimálního hodnotového konsensu a k nastavení nezbytných pravidel, které by byli schopni účastníci světového trhu. Je totiž evidentní, že fundamentální ekonomická zásada dosáhnout maximálního zisku při minimálních nákladech, a to vše bez jakýkoliv etických hranic, je jádrem celosvětových otřesů a konfliktů.⁸⁶

Paul A. Samuelson definoval tři základní oblasti ekonomických problémů, se kterými se potýká každá hospodářská společnost nehlédě na rozdílnost nebo stupeň systémové struktury, a které jsou v obecné rovině také primárními ekonomickými problémy všech ekonomik. Tím se také stávají jedněmi z elementárních problémů ekonomické globalizace. Jedná se o otázky, co a v jakém objemu vyrábět, jak to vyrábět a pro koho má být tato produkce primárně určena. Na první pohled můžeme usuzovat, že jde o ryze ekonomickou povahu věci. Uvnitř se však skýtají silné morální implikace. Odpovědi na ně mají v praxi nepodstatnější relevanci.⁸⁷

První otázka náleží problémům lidských potřeb. Čím více požadujeme určitý statek, zvyšuje se vlivem poptávky míra jeho nedostatkovosti a tím se tvoří tlak na navýšení jeho produkce. Problematika lidských potřeb je ovšem tak komplikovaná, že vylepšování jen technické stránky jejich uspokojení samotný problém neřeší. Jak na

---

⁸⁶ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 42

⁸⁷ Srov. Tamtéž. s. 42

straně poptávky, tak i na straně nabídky se v tomto směru vyskytuje celá řada otázek, které mají etický základ. Jednou z takových otázek je: má společnost utvářet podmínky pro uspokojování i těch potřeb, po kterých je sice značná poptávka, ale které v důsledcích své realizace spíše společnosti škodí? (Např. mají negativní dopad na zdraví společnosti, demoralizují vztahy mezi lidmi, neblaze ovlivňují životní prostředí aj.)⁸⁸

Dynamičnost inovačních procesů při produkci již dosáhla takového stupně, že je vyráběno velké množství produktů, které doposud neexistovaly a z toho důvodu po nich nemohla být ani poptávka. Podnětem ke spuštění jejich výroby tedy není pouze reálná potřeba, ale často nabídka předchází poptávku a druhotně vyvolává v člověku pocit, že zboží opravdu potřebuje. Tato skutečnost vrhá nové světlo na otázku, kolik a čeho se má vyrábět i v etickém smyslu. Na prodej je spousta produktů z celého světa, jejichž existenci nepodnítila přímá poptávka, a které společností a spotřebitelům způsobují celou řadu problémů (skrytá rizika účinků, problém recyklace a likvidace odpadů aj.). Jako morální problém se zde jeví také odpovědi na dvě primární otázky: smíme vyrábět opravdu všechno, co je možné technicky zhotovit a co v lidech vyvolá poptávkový efekt? Kde se nachází kvantitativní hranice produkce vzhledem ke spotřebovávání omezených, neobnovitelných, přírodních zdrojů?⁸⁹

Druhý Samuelsonem uváděný elementární problém (jak se má vyrábět) je otázkou po způsobu využívání dostupných zdrojů nebo výrobních faktorů při produkci zboží a poskytování služeb. Má tedy nejbližší k problému alokace zdrojů. Ekonomický princip je zde zřejmý. Znamená snahu o optimální efektivnost. V praxi to znamená šetrně zacházet se zdroji a minimalizovat náklady, ale docílit co nejvyššího výsledku produkce co se týče kvality, ale i kvantity a maximalizovat zisk. Při využívání výrobních faktorů ve firmách hraje etická strana této činnosti funkci korelátu ve všech rozhodujících procesech. A to nejen v rovině legality těchto činností, ale také v celé šíři mravního cítění a konvencí společnosti. Z tohoto důvodu je využívání výrobních faktorů omezováno nejen etickým minimem kodifikovaným zákonem, ale i hranicemi lidského

---

⁸⁸ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 43

⁸⁹ Srov. Tamtéž. s. 43

svědomí účastníků produkce a obecnou společenskou morálkou. Je to nezbytnost vyplývající již ze samotného charakteru výrobních faktorů: půdy, práce a kapitálu.⁹⁰

Půda není libovolně k dispozici, ale je vzácným statkem, který na rozdíl od těch věcných nelze libovolně zvětšovat. Patří k přírodě do ekologického systému, který neadekvátními zásahy trpí a důsledky nesprávných rozhodnutí v této oblasti jsou častokrát nereverzibilní. Mravní a morální odpovědnost zaštiťujících osob zde nemůže být vztahována pouze na člověka, ale na život obecně a na přírodu jako komplex. Práce, ať z pohledu fyzického či duchovního je aktivita úzce vázaná na člověka. Všichni jsme autonomními jedinci se svými nezadatelnými právy. Člověk proto za žádné situace nesmí být využit pouze jako prostředek ke splnění hospodářských cílů. Kapitál, ať již reálný či fiktivní, se zdá jako eticky neutrální výrobní faktor. Vždy však bude morálně významná otázka o původu jeho zdrojů a způsobu nabytí a za jakým účelem je použit. Primární etický problém vyplývající z otázky, jak se má vyrábět, lze vystihnout také otázkou: je možné, požadavek pro maximální efektivitu uskutečnit bez toho, aniž by byl brán ohled na přírodní a lidské limity?⁹¹

Např. na mnoha místech rozvojového světa vzniká následkem ničení půdy hlad a další sociální problémy. Snižování produkce potravin nutí poté člověka k ještě vyšším dávkám hnojiv a pesticidů. To postupně může způsobit kontaminaci potravin a poškozování životního prostředí a lidského zdraví.⁹² Rozvojové země také bývají častým terčem bohatého Severu kvůli svému bohatství v podobě nerostných surovin.⁹³ Převážná část nadnárodních společností, které jsou motorem globalizace sídlí v zemích, kde došlo k jejich založení, tedy v zemích, které mají vyspělé ekonomiky. Pro vyspělé země má globalizace značný přínos. Vzhledem k repatriaci zisku nadnárodních společností, tyto vyspělé země stále bohatnou a lidem se tak zvyšuje životní standard.⁹⁴

Třetí základní problém, komu je určen prospěch z vyprodukovaných statků a poskytovaných služeb, je otázkou, kdo je spotřebitelským subjektem. Pojem spotřebitelský subjekt je hojně strukturovanou kategorií. Spadají do ní individuální

---

⁹⁰ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 43

⁹¹ Srov. Tamtéž. s. 44

⁹² DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezříčský *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 211

⁹³ Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. s. 100

⁹⁴ Srov. *Globalizace v ČR. Specifika globalizace ve vybraných oblastech cestovního ruchu*, Vzdělávací program Podnikové řízení v oblasti cestovního ruchu, dostupné [online] na WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/6eb6e936-c574-4247-bd55-ac56fa10b352/GetFile37>

spotřebitelé, kterými mohou být jednotliví lidé s odlišným sociálním postavením, ale i samotní výrobci, investoři, zájmové skupiny, státní instituce a stát jako celek. V nejšířší rovině se jedná o rozdělení společenského produktu. Cílem hospodářství obecně je činit tak, aby na základě produkce životně důležitých a života obohacujících statků lidem přinášelo možnost dobré kvality života jak po materiální, tak i po duchovní stránce. Z tohoto důvodu také vyplývá i nezbytnost efektivity hospodářství. Z makroekonomického hlediska je mírou efektivního hospodaření velikost společenského produktu, který vzniká při produkci a odbytu zboží a služeb. Z mikroekonomického hlediska to je zisk, kterého dosahují jednotlivé podnikatelské subjekty. Čím vyšší jsou zisky a čím vyšší je společenský produkt komplexního hospodářství, tím snadněji může být realizován obecný záměr hospodářství – umožnění vyšší kvality života lidem. Tato jednoduchá logika ovšem soudobým vývojem mnoha národních ekonomik přestává platit. Za maximalizaci zisků jednotlivých hospodářských subjektů (s jejichž výší z pravidla koreluje i velikost společenského produktu) je mnohokrát nutné zaplatit národohospodářskými ztrátami. Jestliže podnikatelské subjekty v honbě za maximalizací zisku snižují mzdy a sociální dávky svých pracovníků, nárůdly na ochranu životního prostředí, dehumanizují pracovní vztahy, tvoří podmínky pro fyzickou a psychickou vyčerpanost svých zaměstnanců, nezaměstnanost, škody způsobené na životním prostředí. To vše poté sekundárně způsobuje nutnost externích nákladů z pozice makroekonomické regulace, jejichž tíži musí snášet a nést celá společnost. Z tohoto důvodu se mnohem více mluví ve vztahu k zisku ale i objemu produkce, o hledání optimalizace než jen o maximalizaci. Tyto fakta ve svých následcích tak přímo ovlivňují i adresnost produkce, tedy otázku, komu a v jakém rozsahu bude směřována. Z makroekonomického hlediska se hlavním etickým problémem jeví otázka: Do jaké míry má být stát odpovědný při přerozdělování společenského produktu vůči každému občanu? V mikroekonomické oblasti poté otázky: Z jakých důvodů a do jaké míry je možné při výrobě a poskytování služeb upřednostňovat určité spotřebitelské skupiny před jinými?⁹⁵

Úvahy o problémech všech ekonomik a jejich etické relevanci dotvrzují, že etické hledisko je vázáno v podstatě na většinu lidských aktivit, postojů a rozhodnutí. Je důležitým regulátorem a mezní hodnotou ovlivňující samotné cíle a jejich provedení

---

⁹⁵ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 44-45

v ekonomické oblasti. Jako významná hrozba soudobé společnosti bývá označován tzv. tržní fundamentalismus. Jedná se o nekritickou preferenci volného trhu a přecenění možností tržního mechanismu. Etické, sociální a politické stránky rozvoje společnosti nejsou v rámci tohoto přístupu brány na zřetel. Již Adam Smith upozorňoval, že každé tržní hospodářství může fungovat pouze na základě obecně platných a respektovaných morálních hodnot.⁹⁶ Paul Heyne dokonce tvrdí, že: „Ekonomové začínají opět zjišťovat, že křivky nabídky a poptávky, nejprimárnější kameny ekonomické analýzy, závisí na přesvědčeních a závazcích, které jsou ve své podstatě morální povahy.“⁹⁷

System tržního hospodářství je tvořen z velkých množství pravidel, nařízení a omezení. Tato pravidla se neustále rozrůstají a v mnoha zemích se liší. Jejich záměrem je dát skutečnosti jistý systém, který je nezbytný k pochopení jevů a trendů, které se na trhu odehrávají, k jejich kontrole a potencionální anticipaci budoucího vývoje. Aktuální stav ekonomického vývoje především disproporce mezi vyspělými zeměmi a zeměmi tzv. třetího světa je globální etickou výzvou. Např. průměrný Američan vydělá za měsíc tolik, kolik obyvatel Bangladéše za osm let. V Indonésii a Severní Koreji 40% populace trápí hlad. Tanzánie vydá na splácení svého zahraničního dluhu 9x více, než co věnuje na zdravotní náklady pro své občany a 4x tolik než na základní školství. Tyto skutečnosti se stále více promítají do neustále zesilujícího požadavku na tzv. planetární odpovědnost. Vzhledem ke globalizaci a deregulaci trhů a k ekonomickému principu konkurence, který stále více formuje i mezinárodní vztahy, je nutné zaobírat se (definovat principy a zásady) především na globální dimenzi doposud neexistujícího sociálního a ekologického tržního hospodářství, jež bude převyšovat všechny národní požadavky.⁹⁸

Do podvědomí také čím dál tím víc vstupuje trend posledních let, a to kladení důrazu na globální podnikatelskou etiku a společenskou odpovědnost. Koncept CSR (corporate social responsibility) se stal nezbytnou součástí mezinárodních firemních strategií. Z tohoto hlediska sehrála globalizace pozitivní roli, jelikož díky rychlému šíření informací dochází k tomu, že si firmy postupně nemohou dovolit neetické chování ani v méně vyspělých zemích. Spotřebitelé již nechtějí neetické chování

---

⁹⁶ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 45

⁹⁷ HEYNE, Paul T. *Ekonomický styl myšlení*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1991. s. 229

⁹⁸ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 45

akceptovat, a naopak značně upřednostňují produkty těch firem, které se k výrobě a prodeji staví společenským a zodpovědným přístupem. Při podnikání se proto společnosti pokouší nejen o maximalizaci zisku, ale cíleně také berou v potaz celospolečenské zájmy, například formou zapojení se do sociálně prospěšných akcí, berou zřetel na životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj, podnikatelskou etiku aj. Budování této pozitivní celosvětové image se stalo jedním z primárních úkolů mezinárodního marketingu a cílem mnoha firem. Např. zaměření Fair Trade je spravedlivý způsob obchodu s drobnými pěstiteli v rozvojových zemích. Nákupem produktu označeného ochrannou známkou Fair Trade podporují nakupující cíleně rozvoj podnikatelských aktivit založených na respektování a dodržování pracovního práva a ochrany životního prostředí v těchto rozvojových společenstvích. Do projektu se zapojily také menší i velké obchodní řetězce v rámci rozvojové strategie CSR. Se zvyšujícím se uvědoměním společenské odpovědnosti vznikají nejen ziskové společnosti, ale také firmy, jejichž primárním záměrem je získání financí pro dobročinné účely, (např. finanční podpora humanitárních projektů či podpora sociálně slabých).⁹⁹

Právě v této době, kdy se hospodářství musí přizpůsobit světovým podmínkám, nesmí nikde na celé planetě utrpět důstojnost člověka, ani jeho práva a svobody a nesmí docházet k ničení a devastování přírody. Hospodářství musí být ve službě nadřazených etických záměrů a z nich vycházejících i politických cílů. I když jsou hospodářství a politika zásadní, přece jen jsou pouze částí celku lidského světa, které musí být kvůli lidskosti člověka podřízeny etickým měřítkům humanity.¹⁰⁰

2.3 Světová chudoba, oddlužení a alternativní vize globalizace

Chudoba je globálním problémem a výzvou, která je příčinou mnoha negativních vývojových tendencí a souvisí s mnoha problémy, k nimž patří např. podvýživa, negramotnost, šíření infekčních nemocí, ozbrojené konflikty aj. Díky globálnímu rozsahu chudoby a jejímu navázání na další problémy, není již pomoc chudým vývojovým zemím od těch bohatých pouhým morálním požadavkem, ale také nutností

---

⁹⁹ Srov. MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing*. 4. vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert. s. 14-15

¹⁰⁰ Srov. ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. s. 45

k tomu, aby bylo možné zachovat určitou stabilitu světa. K účinnému řešení globální chudoby a zaostalosti je ovšem nezbytné pochopit její širší souvislosti. Obecně existuje konsenzus na tom, že chudoba je stav, kdy člověk zakouší velké strádání, které provází nedostatečné uspokojování primárních potřeb, jako je nedostatek určitých statků, služeb, které jsou významné pro základní lidský život. Toto vymezení je charakteristické především pro absolutní chudobu, která se objevuje nejvíce v rozvojových zemích. Co se týče ekonomicky stabilních a rozvinutých zemích, kde se tento druh chudoby vyskytuje zřetelně méně, užíváme častěji označení relativní chudoby. Relativní chudoba, jak již vyplývá ze samotného názvu, náleží k takové životní úrovni, kdy člověk uspokojuje své primární potřeby na znatelněji nižší úrovni, než je průměr ve vyspělé společnosti.¹⁰¹

Nazíráme-li na chudobu z perspektivy širších globálních souvislostí, dělíme ji na dva základní přístupy v chápání chudoby a rozvoje, které jsou označovány jako ortodoxní a alternativní. Ortodoxní přístup chápe chudobu jako situaci, kdy lidé nemají dostatek peněz na obstarání potravin a uspokojení dalších materiálních potřeb. Řešení je spatřováno v transformaci tradičních ekonomik, které jsou označovány jako zaostalé, na ekonomiky průmyslové a v produkování nadbytku. Lidé prodávají svoji práci, spíše, než aby produkovali to, co je nutné pro uspokojení potřeb svých ale také svých rodin. Jako reálné řešení se jeví neomezený ekonomický růst ve svobodném tržním prostředí. Zvyšující se blahobyt umožní „upéci větší koláč“ a více „drobků“ tak zbyde i na ty nejchudší a nejpotřebnější. Tento postoj nadřazuje západní model a znalosti spolu s vírou, že tento model přinese profit každému člověku. Tento vzor ovšem bývá často kritizován na základě přístupů, které způsobují ničení přírody.¹⁰²

K dalším typickým rysům tohoto přístupu patří spoléhání se na expertní znalosti, zejména ty západní a z vnějšku, rozsáhlé kapitálové investice na ambiciózní projekty, vyspělé technologie, expanze soukromé sféry. Alternativní pohled chápe chudobu jako stav bytí, kdy lidé nedokážou z různých důvodů uspokojit své materiální a nemateriální potřeby díky svému úsilí. Tento přístup se snaží o to, aby došlo k vytvoření lidského blahobytu díky trvale udržitelné společnosti ve sféře sociální, kulturní, politické a ekonomické. Zakládá na soběstačnosti, uznání hodnoty přírody, na kulturní diverzitě, na

---

¹⁰¹ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda, *Globalizace a mezinárodní organizace*, Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, ekonomická fakulta, 2007. s. 65

¹⁰² Srov. Tamtéž. s. 65

lidské aktivitě v souladu s přírodou, lokální kontrole zdrojů (vody, půdy, lesa). Zasazuje se o empowerment a stejná práva pro okrajové či přehlížené slabší skupiny – ženy, etnické skupiny, domorodce. Snaží se o prosazení přístupu „zezdola nahoru“, jež je založen na participaci, spoléhání se na místní know-how a technologie, na malé investice v rámci menších projektů.¹⁰³

Z těchto dvou přístupů jsou pak odvozené také rozdílné přístupy v měření chudoby. Ortodoxní přístup využívá k tomuto měření zejména příjmové ukazatele, alternativní přístup používá při tomto měření ukazatele, které obsáhnou naplnění primárních materiálních a nemateriálních potřeb pro každého člověka, stav životního prostředí, politické zastoupení okrajových skupin aj. Ortodoxní přístup byl velmi prosazován po roce 1945 a stal se určujícím vysvětlením a řešením chudoby. Ekonomický růst je v rámci tohoto přístupu vnímán jako stěžejní pro řešení problému chudoby. Toto můžeme nalézt i u hodnocení Světové banky, která země dělí dle příjmu na nízko, středně a vysoce příjmové. Na nízko a středně příjmové země je poté nazíráno jako na rozvojové země. Světová banka uvádí, že chudoba přesahuje nedostatečný příjem. Je mnohazměrná, spadají do ní ekonomická, sociální a vládní hlediska. Z ekonomické perspektivy chudí nejsou jenom zbavení příjmů a zdrojů, ale také možností. Nízké vzdělání má vliv na jejich schopnost nalézt zaměstnání a dostupnost informací, které by mohly zajistit lepší kvalitu jejich životů. Špatný zdravotní stav jako následek nedostatečné výživy a zdravotní péče dále snižuje jejich vyhlídky na zaměstnání a realizaci jejich mentálního a fyzického potenciálu.¹⁰⁴

Chudoba je vnímána jako charakteristický rys rozvojových zemí, třebaže ji můžeme nalézt i ve vyspělých státech (i když ale v jiných dimenzích, jak kvantitativně, tak i kvalitativně). Tato rozdílnost v projevování se chudoby pak způsobuje do jisté míry komplikace při mezinárodním porovnávání úrovně chudoby. V odborných textech, které se zabývají měřením chudoby a mezinárodním porovnáním chudoby, je rozlišováno několik typů chudoby a ukazatelů jejich měření. Pro globální srovnání příjmové chudoby mezi jednotlivými zeměmi a regiony jsou často využívány ukazatele podílu a/nebo počtu lidí, kteří mají k dispozici méně než 1 USD na den (lidé tak nemohou uspokojit základní potřeby na minimálním stupni úrovně) a 2 USD na den, v přepočtu

---

¹⁰³ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda, *Globalizace a mezinárodní organizace*, Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, ekonomická fakulta, 2007. s. 65-66

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž. s. 66

dle parity kupní síly. Vedle příjmové chudoby rozlišujeme i tzv. lidskou chudobu. Ta je způsobena faktory, které omezují primární lidské šance na plnohodnotný život a svůj rozvoj. K takovým faktorům náleží negramotnost, podvýživa, zkrácená délka života, chatrné zdraví matek, onemocnění nemocemi, jimž je možno předejít aj. Lidská chudoba v tomto smyslu není určována tím, co lidé mají či nemají, ale tím, co mohou či nemohou činit. Je to ztráta nejzákladnějších schopností a možností bytí, včetně schopnosti prožít dlouhý, zdravý a kvalitní život, být dobře informovaný, ekonomicky dostatečně zaopatřen a plně se podílet na životě společnosti.¹⁰⁵

Nepřímo můžeme takto definovanou chudobu měřit za pomoci nedostatečného přístupu ke statkům, službám a infrastruktuře (energie, kanalizace, vzdělání, komunikace, pitná voda), které člověk potřebuje k tomu, aby mohl prožít kvalitní život. Organizace spojených národů využívá pro kvantifikaci tohoto typu chudoby index lidské chudoby (human poverty index, HPI). Tento index je pak rozdělován na HPI-1 pro rozvojové země a HPI-2 pro průmyslové vyspělé země. HPI-1 v sobě zahrnuje tři oblasti: ztráta dlouhého a zdravého života (měřeno % novorozenců, u kterých se predikuje, že se nedožijí 40. roku života), nedostatek znalostí (měřeno negramotností dospělých) a strádání v oblasti přiměřené životní úrovně (% lidí bez přístupu k pitné vodě a % dětí do 5 let, které jsou mírně nebo těžce podvyživené). HPI-2 obsahuje tyto ukazatele: ztráta dlouhého a zdravého života (měřeno % novorozenců, u kterých se čeká, že se nedožijí svých 60 let), nedostatek znalostí (měřeno funkční negramotností dospělých) a strádání v oblasti přiměřeného stupně životní úrovně (% lidí, kteří žijí pod hranicí příjmové chudoby, která je určována 50 % mediánu disponibilního příjmu domácnosti. Marginalizace je měřena mírou dlouhodobé nezaměstnanosti (1 měsíců a více). Při komparaci životní úrovně mezi jednotlivými zeměmi se využívá indexu lidského rozvoje (human development index, HDI), který měří výsledky dosažených ve třech primárních oblastech lidského rozvoje: dlouhý a zdravý život (měřeno očekávanou délkou života), znalosti (měřeno mírou gramotnosti dospělých a podílem dětí docházejících do školy) a dostatečná životní úroveň (měřeno jako GDP na hlavu v USD, v přepočtu dle parity kupní síly).¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda, *Globalizace a mezinárodní organizace*, Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, ekonomická fakulta, 2007. s. 66-67

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž. s. 67-68

Hodnoty tohoto indexu se pohybují v rozmezí 0-1, přičemž hodnoty blíží se k 1 poukazují na to, že je v dané zemi lepší výsledek, co se lidského rozvoje týče. Země, které mají hodnoty HDI v rozsahu 0,8-1 jsou vnímány jako země velmi rozvinuté, země, které mají hodnotu nižší a to 0,8-1 jsou chápány jako středně rozvinuté a země s indexem HDI menším než 0,5 jsou označovány jako země, které jsou málo rozvinuté.¹⁰⁷

Specifickým druhem chudoby je tzv. chudoba chronická. Jedná se o dlouhodobé či neměnné mnohafaktorové strádání způsobené nekvalitní výživou, pitím špinavé vody, nedostačující zdravotnickou péčí, sociální izolací či vykořisťováním. Chronicky chudí tvoří striktně takto označovanou skupinu. Jsou jí zasaženi lidé, kteří jsou nějakým způsobem diskriminováni, stigmatizováni, kteří se nacházejí na okraji společnosti. Jedná se o populaci ze sociálně okrajových skupin (etnické, náboženské, domorodé, kočovné a kastovní skupiny), migranty, uprchlíky a vnitřně přesídlené osoby, zdravotně handicapované nebo o nemocné osoby (zejména s HIV/AIDS). V každé zemi existuje mnohdy zvláštní oblast chronické chudoby. Jedná se především o špatně přístupné a zemědělské lokality, které mají velmi nízký ekonomický potenciál. Mohou to také být politicky okrajové regiony a oblasti, které nemají dobré propojení s trhy, přístavy a městskými centry. Vysoký výskyt chronicky chudých nalezneme také v městských slumech a mezi bezdomovci. U vzniku chronické chudoby bývá jen málokdy důvodem pouze jediný problém, spíše se jedná o důsledek vzájemně se ovlivňujících faktorů od úrovně lokální až po tu globální. Můžeme nalézt několik základních spouštějících okamžiků chronické chudoby:

- Žádný, nízký či úzce zaměřený ekonomický růst v dané lokalitě, který nedává šanci chudým lidem k tomu, aby mohli zvýšit jejich příjmy.
- Sociální vyloučení způsobené diskriminací, stigmatizací. Diskriminování a stigmatizování lidé jsou nuceni k tomu, aby přijali zaměstnání, které je stále udržuje v chudobě. Jedná se buď o práci nedostatečně zaplacenou, nebo nebezpečnou, mají velmi malý přístup k sociální ochraně a základním službám, stávají se závislými na osobách, které je podporují.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda, *Globalizace a mezinárodní organizace*, Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, ekonomická fakulta, 2007. s. 68

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž. s. 69-70

Ke vzniku chronické chudoby jsou náchylnější lidé, kteří žijí v určitých regionech. Jedná se o regiony, které mají nevhodné umístění z geografického hlediska (ke vzniku chronické chudoby častěji dochází na vesnicích, především v těch odlehlých, než ve městech). Tyto vesnické lokality nemají dostatečný přístup ke zdrojům, mají slabou ekonomickou integraci, jsou politicky okrajové. Lidé v těchto oblastech trpí sociální vyloučením. Jedná se například o zadlužené země s malými ekonomickými možnostmi, s nedostatečnou dostupností zdravotní péče a nízkou sociální ochranou. V takovýchto oblastech mohou lidé snadno zabřednout do beznadějné chudoby. Dětem není zajištěno vzdělání a konflikty a jiné krize ničí majetek a odrazují potencionální investory, chudí lidé nemají ani prostředky na ochranu svých práv. Špatná výživa, neléčení nemocí, nedostatečný přístup ke vzdělání snižují potenciál pro lidský rozvoj, a to v nevratné rovině, pokud k takovému strádání dochází již od dětství. Faktem také zůstává, že pokud děti v takových podmínkách vyrůstají již od dětství, pravděpodobně v chudobě také prožijí celý život. Tyto nerovné startovací podmínky jsou nastaveny již před narozením. Nedostatek kvalitní výživy pro matky má vliv na zdraví nenarozeného dítěte, na jeho porodní váhu a s tím související zdravotní potíže v celém životě člověka. Dětská podvýživa činí děti zranitelnější vůči běžným nemocem a má vliv na zaostalost. Děti jsou tak ze skupiny obyvatelstva, která je z pohledu chronické chudoby nejzranitelnější.¹⁰⁹

Chudoba byla dlouhá léta přehlížena a nebylo jí věnováno dostatečné pozornosti. V soudobé společnosti dochází k prohlubování pomyslné propasti v příjmech ve vrstvách obyvatel. Rozdělit ji můžeme také na chudobu v původní formě, kterou může napříč dobou potkat každý. Sekundárním druhem je ovšem chudoba, která je nazývána chudobou novou. Objevuje se od 70. let 20. století. Je vázána na změny na trhu práce a s tím vzniklou nezaměstnaností. Je ovlivňována také globálními krizemi. Tento stav s sebou přináší zvýšení počtu příjemců sociálních dávek a služeb, navyšování počtu nesplacených pohledávek (půjček, hypoték), velké množství rodičů samoživitelů, lidí bez domova, stěhování se chudých občanů do vyloučených lokalit.¹¹⁰

Množství lidí, kteří žijí v extrémní chudobě se od r. 1990 globálně snížil z 1,9 miliardy populace na méně než polovinu. Jejich počet ale stále převyšuje 836 miliónů.

---

¹⁰⁹ Srov. ANTOŠOVÁ, Naděžda, *Globalizace a mezinárodní organizace*, Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, ekonomická fakulta, 2007. s. 69-70

¹¹⁰ Srov. DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, s. 184.

Každý pátý člověk v zemích třetího světa žije za méně než 1,25 USD na den. Největší množství extrémně chudých můžeme nalézt v jižní Asii a subsaharské Africe. Vysoká míra chudoby se často vyskytuje v menších, nestabilních a válečnými konflikty zasažených zemích. Za posledních 25 let se z chudoby podařilo vymanit miliardě lidí. Velký podíl na tom má Východní Asie, kde míra chudoby klesla z 52 % v roce 1990 na 10 % v roce 2010 a na méně než jedno procento v roce 2015. Na míru chudoby ovšem v současné době má také vliv pandemie Covidu 19, která zasáhla celý svět, a kdy se do extrémní chudoby propadne dalších 71 miliónů lidí po celém světě, dotkne se tedy i člověka žijícího v rozvinutých oblastech.¹¹¹

Chudoba představuje pro společnost podstatný ekonomický a politický problém, neboť způsobuje sociální napětí, které významně ohrožuje politickou a hospodářskou stabilitu společnosti. Přesáhne-li určitou mez politické a sociální únosnosti, zapříčiňuje násilí. Sociální napětí je vždy živnou půdou nedemokratických politických ambicí, totalitních úmyslů, sociálního šovinismu a populismu. Chudoba ve světě podněcuje národy k agresivitě proti bohatému Západu (viz např. militantní fundamentalistický islám v Iráku, Afgánistánu, Pákistánu apod.). Chudoba také způsobuje lokální konflikty, jako byly např. balkánské války v zemích bývalé Jugoslávie, kdy chudí Srbové bojovali za to, aby majetní Slovinci a Chorvaté zůstali ve společném státě. Chudoba je světový problém a svět se snaží nalézt společná řešení. Je patrné, že ekonomická globalizace zvyšuje sociální rozdíly mezi zeměmi a regiony, a proto se dospělo k závěru, že je nutné globalizaci regulovat – ekonomickou a sociální politikou bohatých států se musí mírnit procesy chudých zemí a regionů. Někteří liberální ekonomové v ČR uvádějí, že svobodný trh navyšuje blahobyť ve společnosti a tím vznikají podmínky k řešení chudoby.¹¹²

Připomeňme si v této záležitosti několik vyjádření od významných světových ekonomů o vztahu liberalismu a chudobě: „Uvědomujeme si, že liberalizace trhu je sice důležitá, ale není jediným makroekonomickým a tržním fundamentem. Neméně důležité jsou také investice do sociální oblasti, do bezpečnosti země, do ekologie a do protikorupčních institucí“.¹¹³ „Ekonomické posilování a vzdělávání chudých je jedním

---

¹¹¹ Srov. UNITED NATIONS, *Konec chudoby*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-1-vymytit-chudobu-ve-vsech-jejich-formach-vsude-na-svete/fakta/>

¹¹² Srov. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s. 260

¹¹³ Cit. Mats Karlsson, Světová banka, rozhovor pro Hospodářské noviny – 17.8. 2000. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s. 261

z neúčinnějších způsobů, jak tyto lidi vyzbrojit proti možným rizikům. Účinná jsou i další opatření, jako je úvěrování a pojišťování v malém, potravinové programy a programy veřejných prací“.¹¹⁴

Z toho vyplývá, že sociální děje spojené s chudobou (nedostupnost zdrojů a služeb) musí být společností řešeny systematicky a solidárně regulací, dávkami a službami. Volný trh globalizaci nevyřeší, ale je spíše příčinou navyšování se sociální nerovnosti. Proto je nutné, aby její společnost regulovala ve jménu sociální solidarity. Z tohoto důvodu je nezbytný sociální stát.¹¹⁵

Ekonomický rozměr globalizace zahrnuje také analýzy a hodnocení, přerozdělování a bohatství v globální ekonomice, počítaje i odvrácenou tvář bohatství, a to chudobu. V nedávné době se vyjma indického profesora a nositele Nobelovy ceny za ekonomii Amartya Sen-a, který se tímto jevem chudoby podrobněji zabírá již delší čas, k tomuto problému globalizace vyslovili dva ze světově významných osobností: dřívější hlavní ekonom Světové banky Joseph Stiglitz (nositel Nobelovy ceny a také doctor honoris causa Univerzity Karlovy) a poradce generálního sekretáře OSN a Kofi Annana prof. Jeffrey Sachs. Oba dva směřují své snahy k jednomu. Dle jejich názoru je soudobou výzvou snaha o reformaci globalizace tak, aby z ní profitovali nejen majetní, ale také ti chudí. A jak i my se za éry našeho života můžeme zasadit o to, aby byla chudobě učiněna přítrž. Otázky, které se týkají chudoby a oddlužení jsou trvalé, ale s novou naléhavostí se objevují i v agendě globálních finančních institucí.¹¹⁶

Problematika oddlužení těch nejvíce zadlužených zemí třetího světa je, dá se říci učebnicovým příkladem, jak zdánlivě jasné ekonomické problémy jsou v pravdě dvojsečné a kontroverzní, a i jak i dobré plány mohou někdy dané problémy naopak zvýšit. Z jednoho pohledu se může zdát jasné, že past úvěrového zadlužení a „úrokové otroctví“, do kterého se dostaly rozvojové země, je tak obrovská, že tento problém již není možné vyřešit – jelikož nebudou tyto dluhy již nikdy splaceny. Minulosti, jak se do této pasti dostaly, bývají odlišné, ale přece mají mnohé společné. Na jejich počátku nejsou mnohdy bez viny ani konsorcia věřitelů nebo „rozvojové projekty“ Světové

---

¹¹⁴ Cit. Nicholas Stern, Světová banka, Hospodářské noviny – 14. 9. 2000. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s. 261

¹¹⁵ Srov. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. s. 261

¹¹⁶ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřícký *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 177

banky. Aktuální vlády v politicky nestabilních zemích se brání odpovědnosti převzetí pohledávek předešlých vlád.¹¹⁷

Na druhé straně se problém oddlužení nedotýká jen minulosti a dřívějších pochybení na stranách dlužníků i věřitelů. Jedná se také o budoucnost a vyvarování se chyb z historie. Odpuštění dluhů vzbuzuje obavy „učení se ze zkušenosti“ nabývaje dojmu, že naše zadlužení za nás nakonec někdo vyřeší. Pokud nejsou nastoleny vhodné politické, častokrát i vojenské podmínky pro započetí nové cesty do budoucnosti, samo oddlužení mnoho nevyřeší.¹¹⁸ Je nezbytné pracovat na efektivnějších institucionálních zárukách úvěrových smluv mezi věřitelskými institucemi a vládami rozvojových zemích, nebo také lépe na soukromém byznysu v těchto rozvojových zemích. Až doposud totiž chybí účinné kroky vlád dlužnických států jako posledního a mezního nástroje opatření vynutitelnosti závazků vůči věřitelům.¹¹⁹

Dle predikcí se zdá, že cestu pro budoucí vývoj nabízí spíše privátní korporace než byrokratické, nefungující, korupční, veřejné a politické státní správy v rozvojových zemích. Několik set největších firem má totiž určující pozici ve světových tocích přímých zahraničních investic, které míří z bohatého Severu na chudý Jih. Bezpečnostním derivátem chudoby jsou hlavně biologické hrozby pandemií jako je např. aktuálně pandemie Covidu 19, rozšiřování nemoci HIV a následná destrukce demografických struktur afrických zemí, zničení sídelní a sociální struktury a nebezpečí velkých migračních vln. S tím souvisí také negativní následky pro životní prostředí, jako je např. zničení velkého afrického území, zánik sídelní struktury a skoncování s péčí o krajinu. Jednou z hlavních příčin, proč s v těchto zemích nedaří odstranit chudobu je především nekooperativnost, nekompetentnost a zkorumpovanost vlád v nejchudších oblastech kolabujících států v Africe. Zničení vlastních ekonomik, rozkrádání a mrhání peněžními zdroji počítaje i pomoc, vystavování lidu chudobě a neexistující ekonomický život značí, že primární odpovědnost nenese globalizace, nýbrž neschopnost a neochota místních vlád vést zemi k veřejnému, a nejen ke svému blahobytu. Tyto zmíněné okolnosti pak velmi silně snižují výsledný efekt kterékoli

---

¹¹⁷ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 177

¹¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 177

¹¹⁹ Srov. Tamtéž. s. 35

pomoci, kterou tyto země obdrží ze strany bohatých zemích. I když i ta je stále nedostačující a také není nezištná.¹²⁰

S chudobou také úzce souvisí populační růst. K porozumění sociálních problémů rozvojových zemí může napomoci tzv. strom života (neboli věková pyramida). Optimálním stavem by bylo, kdyby předproduktivní, produktivní a postproduktivní část populace byla převážně v rovnováze. Pyramida rozvojových zemí je typická převahou obyvatel v předproduktivním věku. Z této situace vznikají vážné problémy. Nelze se tedy divit zhroucení systému sociální péče. Jestliže tento systém nepracuje, tak jak má, který v podstatě díky populační krizi ani nemůže správně fungovat, nastupuje kolotoč chudoby, epidemií, nestability, totalitních zřízení a válečných konfliktů v těchto rozvojových zemích. Vše je na sebe navázané.¹²¹ Na této chudobě parazitují fanatici a extrémisté. Kvůli tomu nelze zastavit populační boom. Následkem je znovu jen chudoba a lidská beznaděj. Extrémisté lehce využívají pocitu bezvýchodné situace, že člověk je pouhým stébélkem a sám nemá šanci nic změnit k lepšímu. Pro extrémistu je velmi jednoduché vybudovat si v takovéto situaci kult osobnosti. Válek, pučů a teroristických útoků je v zemích třetího světa nesčetně. Média o nich takřka ani neinformují.¹²²

Problémem světové chudoby se zabývá i Organizace spojených národů dále jen OSN. OSN je reprezentativní, politická, právní a legitimizační báze k řešení světových bezpečnostních hrozeb.¹²³

OSN si do roku 2030 vytyčila následující cíle:

- Odstranit chudobu – extrémní chudoba je aktuálně označována jako život za méně než 1,25 dolaru na den. Do roku 2030 OSN chce, aby došlo ke snížení nejméně o polovinu podílu žen, mužů a dětí ve všech věkových kategoriích, kteří aktuálně přežívají v chudobě tak, jak je uváděna v národní legislativě.
- OSN chce do roku 2030 uvést patřičné nastavení sociální ochrany pro všechny včetně těch nejzranitelnějších.

---

¹²⁰ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 34-35

¹²¹ Srov. JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globalní problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. s. 123

¹²² Srov. Tamtéž. s. 123

¹²³ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 35

- Zabezpečit, aby všichni lidé na této zemi především ti chudí a ohrožení, měli stejná práva a možnosti v přístupu k ekonomickým ale i k přírodním zdrojům, k základním službám, měli právo na vlastnictví, dědictví, možnost nakládat s půdou, dostupnost adekvátních nových technologií a peněžních služeb, jako je např. mikrofinancování.
- Do roku 2030 zvýšit odolnost chudých a zranitelných a snížit tuto jejich zranitelnost proti klimatickým jevům a jiným druhům ekonomických, sociálních a ekologických katastrof.
- Zabezpečit spolehlivou redistribuci prostředků z různých zdrojů, mimo to také kvalitnější rozvojovou spoluprací a obstarat tak adekvátní a předvídatelné prostředky pro rozvojové země – především pro ty nejméně rozvinuté – na uvádění programů a politik do praxe týkajících se odstranění chudoby ve všech jejich podobách.¹²⁴
- Vytvořit významné politické plány na oblastní, národní a světové úrovni, vystavěné na genderově ohleduplných rozvojových strategiích pro pomoc chudým, které napomohou k urychlení investic do opatření pro odstranění chudoby.¹²⁵

Jeich potravinový program (WFP) získal v roce 2020 Nobelovu cen za mír. Kde je válka, je i hlad. Tato cena upozorňuje na to, že potravinové bezpečí, mír a stabilita jdou ruku v ruce. WFP každý rok zajišťuje životně důležitou pomoc desítkám milionů populace. Nobelova cena za mír značí, že je v dnešní době tak zásadní, co se dělá pro ty nejohroženější a nejchudší na této zemi. Ocenění pro WFP má významné humanistické poselství.

- Jako největší humanitární organizace na světě zajišťuje a distribuuje života zachraňující pomoc, zejména potraviny, ale i vodu, léky, ochranné prostředky proti COVID-19 apod. Kromě rychlé pomoci Světový potravinový program (WFP) participuje i na dlouhodobém vyřešení stavů v ohniscích krizí, kde vytváří programy na zamezení nedostatku potravin a zabránění tak hladovění. Známý je například program školních obědů. Jen v roce 2019 připravil WFP

---

¹²⁴ Srov. UNITED NATIONS, *Konec chudoby*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-1-vymytit-chudobu-ve-vsech-jejich-formach-vsude-na-svete/fakta/>

¹²⁵ Srov. Tamtéž.

17,3 milionu takových obědů pro děti v 50 zemích. Cílem je zlepšení výživy i podporování školní docházky.¹²⁶

- Celkově v roce 2019 WFP zajistil a redistribuoval více než 4 miliony tun jídla a více než 2 miliardy dolarů, které lidem dodal formou hotovosti nebo voucherů na nákup místních potravin. Je elementární dynamickou silou při plnění Rozvojového cíle OSN (SDG) č. 2, který uvádí, že v roce 2030 nebudou na světě žádní hladovějící.

Kde WFP pomáhá

- Mezi nejpostiženější země z pohledu dostupnosti potravin patří kvůli dlouhodobému válčení Jemen. Ceny potravin jsou o 140 % větší než před válkou (2014), 2 miliony dětí potřebují nutriční podporu, 360 tisícům hrozí, že umřou, když se jim nedostane lékařské péče.
- Na operaci v Jemenu zajišťuje WFP 200 milionů USD každý měsíc. Z celého obyvatelstva 30,5 milionu lidí potřebuje 24 milionů humanitární pomoci, 20 milionů by bez pomoci WFP hladovělo.¹²⁷
- V Sýrii je více než 11 milionů potřebných, více než 6,5 milionu dostává pravidelnou potravinovou pomoc od WFP.
- Nedávný výbuch v Bejrútu si také vyžádal okamžité silné zareagování od WFP.
- WFP je závislý na subvencích a příspěvcích od zemí, vlád ale i veřejnosti. V roce 2019 se mu podařilo obstarat rekordních 8 miliard USD.

Války, chudoba i klimatická krize

- Podvyživených lidí bylo na světě v roce 2019 690 milionů. Největší podíl na tom má chudoba, nestabilita a války či pandemie, ale čím dál víc i klimatické změny. Klima může zasáhnout velké množství lidí z důvodu sucha, záplav a jiných extrémních výkyvů počasí. V dlouhodobém horizontu v kombinaci s ubýváním půdy a biodiverzity může ohrozit i schopnost lidstva vyprodukovat dostatek jídla pro všechny.¹²⁸

---

¹²⁶ Srov. UNITED NATIONS, *Konec chudoby*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-1-vymytit-chudobu-ve-vsech-jejich-formach-vsude-na-svete/fakta/>

¹²⁷ Srov. Tamtéž.

¹²⁸ Srov. Tamtéž.

2.4 Rozvojové země v době globalizace

Vyomezit země jako rozvojové či vyspělé není snadné, jelikož mezinárodní organizace tyto země rozdělují různě, což způsobuje odchylky ve statistikách. Skupina Světové banky užívá tzv. širší pojetí rozvojových zemí. Hlediskem k posouzení zemí je ekonomická úroveň, měřená HDP/HNP na člověka. Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj definuje rozvojové země jako země s nízkým a středním důchodem na obyvatele (low and middle income countries). Ostatní země jsou považovány za vyspělé (high income countries). Hranice HNP se průběžně zvyšuje směrem nahoru. V r. 2008 se za rozvojové země považovaly země s HNP na obyvatele nižším než 10 115 USD, tedy celkem 149 zemí světa. Skupina vyspělých zemí zahrnovala 60 zemí, mezi nimi i ČR. Z regionálního pohledu je největší množství rozvojových zemí součástí subsaharské Afriky.¹²⁹

Třídění zemí dle ekonomické úrovně je snadné, ale má jistá omezení, neobsahuje např. sociální, politické, kulturní a další aspekty rozvoje země. Uznání statutu rozvojové ekonomiky přitom opravňuje danou zemi k jistým výhodám, např. k podpoře země ve formě rozvojové pomoci, k určitým tarifním a jiným úlevám při obchodování s vyspělými zeměmi a k půjčkám a úvěrům za mírnějších podmínek.¹³⁰

Mezinárodní měnový fond má trochu rozdílnou metodiku. Země taxativně rozděljuje do dvou skupin na: vyspělé ekonomiky (advanced economies) a tzv. nové trhy a rozvojové ekonomiky (emerging markets and developing economies).¹³¹

Třetí klasifikaci jako hodnocení zemí dle výše indexu lidského rozvoje (Human Development Index, HDI) používá OSN. Jde o složený ukazatel, který byl poprvé použit v r. 1990, a to ve Zprávě o lidském rozvoji, kterou od té doby každý rok vydává Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme, UNDP). Vznik HDI souvisí s vývojem měření a hodnocení rozvoje a úrovně lidského života. Tato hodnocení byla po dlouhá léta soustředěna čistě na ekonomické ukazatele a všechny země byly posuzovány dle ukazatelů ekonomické aktivity (přepočtených na osobu) jako v klasifikaci Světové banky. Jako důsledek kritiky tohoto přístupu vznikají od 70. let 20. století jiné ukazatele socio-ekonomického rozvoje. Mnoho ukazatelů před HDI bylo

---

¹²⁹ Srov. Cihelková Eva a kol., *Světová ekonomika. Obecné trendy v jejím vývoji*. Praha 2009: C.H. Beck. s. 23

¹³⁰ Srov. Tamtéž. s. 23

¹³¹ Srov. Tamtéž. s. 23

soustředěno pouze na určité aspekty rozvoje (např. index nerovnosti či chudoby) a nemohly tak vypovědět o širším obrazu úrovně rozvoje. HDI obsáhne tři samostatné dimenze hodnotící různé stránky lidského rozvoje – zdraví, vzdělání a životní úroveň. Každá z těchto dimenzí je vyjádřena jedním či dvěma ukazateli.¹³²

Další vývoj mnoha ne-li většiny zemí od konce 80. let byl, především od r. 1989 značně ovlivňován tzv. Washingtonským konsensem. Tento dokument vznikl jako dohoda mezi MMF, Světovou bankou a Ministerstvem financí Spojených států. Obsahoval požadavek v rámci monetární stability a obezřetnosti, přípouštění rozpočtových deficitů jen v takové míře, aby nebylo nutné je dofinancovat předepisováním nových daní, ustanovení priorit ve veřejných výdajích převáděním zdrojů z politicky citlivých oblastí jako jsou sociální náklady do přehlížených sfér s vysokou ekonomickou návratností, jako je hmotná a nehmotná infrastruktura, daňová reforma, jež rozšiřuje daňový základ a redukuje marginální daňové sazby s účelem podpořit podněty. Základní myšlenkou konsensu bylo stanovit všeobecné zásady politiky, jež se měla nadále uplatňovat především vůči rozvojovým zemím. Pro uplatnění této politiky měl rozhodující důsledek vliv, který v MMF měly – a stále mají, nejbohatší průmyslové země, zejména obchodní a peněžní zájmy v těchto zemích, tedy podnikatelská oblast včetně NNS. Důležitou úlohu také sehrály finanční zájmy Spojených států jako nejvýznamnější světové supervelmoci. Negativní dopady globalizace dosud zasáhly celkem asi 100 zemí. V důsledku uplatňování Washingtonské dohody došlo v devadesátých letech k řadě ekonomických krizí především v rozvojových, resp. rozvíjejících se zemích. Především po rozpadu bipolárního světa se mohla moc těchto organizací (IGO) projevit v největším měřítku a v plné síle. Obsáhl nejen bývalé koloniální či rozvíjející se země, ale také posttotalitní státy a země, které chtěly pouze získat kladný postoj těchto organizací pro svůj příchod na mezinárodní kapitálové trhy. Mezivládní spolky světového významu se tak přidaly k dominantním hráčům globální ekonomiky.¹³³

V rozvojových zemích tyto organizace poskytují nejvíce půjček. Jejich zajištění podmiňují vládám tzv. programy strukturálního přizpůsobení v intencích zmiňované

---

¹³² Srov. SYROVÁTKA, Miroslav. Harmáček Jaromír, *Rozvojová studia*, Olomouc 2014: Univerzita Palackého, s. 50

¹³³ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. ISBN 80-87076-01-X. s. 78-79

washingtonské dohody. V podstatě to spočívalo v nastolení přísných tržních mechanismů do zemí, které na to nebyly kulturně ani institucionálně připraveny. Scházely nebo byly nedokonalé finanční instituce, daňový systém, právní systém především zajištění soukromého vlastnictví, výkonné soudnictví. Ve svých důsledcích to způsobilo dočasný rozvrat ekonomik těchto zemí a sociální nepokoje.¹³⁴

Prožité zkušenosti s působením světových mezivládních organizací v rozvojových zemích v předešlých desetiletích by měly být osvětou pro hledání a nalézání způsobů změny jejich praktik. Experti proto upozorňují, že je nutné více publikovat historické události rozvinutých zemí s řešením problémů jejich vlastního rozvoje: jedná se o to, umožnit rozvojovým zemím činit informovanější rozhodnutí, než tomu bylo doteď. Dále je nutné:

- Rapidně změnit podmínky pro poskytování pomoci rozvojovým zemím.
- Pravidla Světové obchodní organizace by se měla redefinovat, aby tak rozvojové země mohly aktivně využít tarify a podpory.
- Mělo by dojít k reformě institucí tak, aby se mohlo zvážít, které by byly nejadekvátnější, pro kterou danou zemi ve spojitosti s jejich úrovní rozvoje, jejich ekonomickými, politickými, sociálními, a dokonce kulturními podmínkami.¹³⁵

Pro rozvojové země znamenal průběh modernizace zničení původních sociálních společenství tedy kmenových struktur a příslib, že místo nich stát vybuduje veřejný sektor, který se postará o chudé, nemocné, staré a všechny, co potřebují pomoc. Zajistí socializaci nové generace a také její vzdělání. To vše samozřejmě na kvalitnější úrovni, než jakou mohly zajistit tradiční kmeny. Do toho ovšem vstupuje průběh globalizace světové ekonomiky a rozvojové země musí navyšovat svoji konkurenceschopnost tím, že se zaměřují na intenzivní export omezeného množství komodit, při jejichž výrobě by měly uplatnit své „komparativní výhody“. Země, které se soustředí na vývoz stejných produktů, si při vzájemné konkurenci na světovém trhu srážejí ceny, což je nutí exportovat ve stále větším množství. Ovšem to, co přestaly v důsledku specializace pěstovat (včetně potravin), musí nyní do země importovat. Jejich soustředění se na

---

¹³⁴ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. ISBN 80-87076-01-X. s. 79

¹³⁵ Srov. Tamtéž. s. 83

pěstování monokultur, na těžbu nerostů nebo vytěžování tropického dřeva podporuje Světová banka, Mezinárodní měnový fond a jiné organizace vysoce úročenými půjčkami. Aby tyto země takové půjčky obdržely, musí provést tzv. „program strukturního přizpůsobení“. Tyto programy „nařízené“ finančními organizacemi se celkem totožně shodují s požadavky na „zmodernizování“ sociálního státu, tak jak jsou známy ve vyspělých a postkomunistických zemích. Jejich jádrem je soustředění vlastní ekonomiky na vývoz a doprovodné snížení domácí spotřeby, které má uvolnit peníze na splátky dluhů. Jejich součástí je devalvace měny, která snižuje kupní sílu populace, dále omezení veřejných prostředků vydaných na zdravotnictví a školství, stejně tak jako redukce sociálního zajištění.¹³⁶

Nacházíme zde silné analogie. Organicky vzniknuté sociální společenství, jež působily jako určité zárodečné zajištění v oblastech třetího světa, byly roztříštěny v duchu stejné modernizace, kvůli které jsou redukovány funkce sekundárního, uměle vzniklého systému sociálního zajištění, jež si rozvinuté země zařídily v podobě sociálního státu. Programy strukturní adaptace dovolují rozvojovým zemím vytvořit účinný státní systém sociálního zajištění. Obdobu takovýchto programů pro země vyspělé ničí zbytky sociálního státu v místech, kde dříve vznikl (západní Evropa), a podvazuje jeho rozvoj tam, kde se v minulosti rozvinuly jiné systémy zajištění (tzv. postkomunistické země).¹³⁷

Rozvojové země tak představují jakousi předzvěst budoucího průběhu v zemích rozvinutých, jelikož vývoj k sociálnímu státu bylo u nich nejjednodušší zastavit. Obyvatelé zemí třetího světa byli zbaveni původních (jakkoli nedokonalých) systémů sociálního zabezpečení pod vidinou, že po nárůstu konkurenceschopnosti země bude možné ustanovit systémy mnohem více výkonnější a modernější. Tato snaha o konkurenceschopnost u nich ovšem způsobuje jen další zadlužení a neschopnost platit třeba jen úroky z udělených výpůjček. To vede k dalšímu zúžení programů strukturní adaptace, tedy další redukování nákladů na vzdělávání, zdravotnictví a sociální systém. Lidé na to odpovídají jinými způsoby o zabezpečení, jež se pohybují na tenkém ledě legálnosti. Dodatečné peníze si zajišťují ve sféře šedé ekonomiky, tím narůstá síť organizovaného zločinu. Tyto nelegální transakce se rozvíjejí především v okruhu širokého příbuzenství a zbytků klanových struktur. Na vyšších úrovních je tento způsob

---

¹³⁶ Srov. KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Studie [Sociologické nakladatelství]. s. 149-150

¹³⁷ Srov. Tamtéž. s. 150

zajištění provázen rozsáhlou korupcí na všech úrovních státní správy. Vývoj demokracie je proto v těchto oblastech velmi narušen.¹³⁸

20 % světové populace spotřebovává více než 80 % globálních zdrojů, kdežto dalších 80 % společnosti spotřebovává méně než 20 %. Slova kritiků mohou ve většině případů vyznít tak, že chudí jsou proto, že bohatí jsou bohatí. Ovšem hlavní příčinou toho, že 20 % lidí spotřebovává 80 % zdrojů se ukrývá ve skutečnosti, že tito lidé 80 % zdrojů vyrobí. 80 % lidí spotřebovává pouze 20 % zdrojů, jelikož jen 20 % vyrobí. Potíž je tedy nedostačující výrobní kapacita chudých zemí. Příčinou této rozdílnosti je kapitalismus. K této nerovnosti došlo tak, že se některé země vydaly po cestě kapitalismu a jejich obyvatelé začali velmi prosperovat. Ovšem země, které se rozhodly vlastnictví obchodu a produkci bránit, začaly zaostávat. Největší propast mezi bohatými a chudými ovšem zavinil fakt, že některé země se rozhodly pro liberalizaci, a jiné pro regulaci. HDP na osobu v 20 ekonomicky nejliberálnějších zemích na světě je zhruba 29krát vyšší než HDP na obyvatele v 20 nejméně ekonomicky liberálních zemích. Rozvojové země, které se v posledních desetiletí otevřely, rostly mnohem rychlejším tempem než ty zbylé rozvojové země, ale také rychleji než země rozvinuté. Globální nerovnost zapříčinil kapitalismus. Země, ve kterých fungoval, se staly bohatými. Tedy nerovnoměrné rozdělení bohatství je zapříčiněno nerovným rozdělením kapitalismu. Obchod a investování se v posledních letech stále více soustředí na ekonomiky, které jsou zbytku světa poměrně dostupné. Je zřejmé, že globalizace ne tím činitelem, který by určité regiony opomíjel, ale že určité oblasti se straní, a proto zůstávají opomenuté. Od začátku 80. let 20. století stouply investice z průmyslového světa do zemí třetího světa z 10 miliard USD na 200 miliard ročně.¹³⁹

Pokud bychom sledovali přímo toky kapitálu do rozvojových zemí, zjistíme, že 85 % přímých zahraničních investic putuje především deseti ponejvíc liberalizovaných zemí. Soukromí investoři převedli mezi lety 1990 a 2000 biliony dolarů ve formě přímého investování z bohatých, průmyslových zemí do zemí třetího světa. Primárním zájmem tohoto investování není, oproti rozvojové pomoci zamezení chudoby, ovšem z dlouhodobého hlediska napomáhají k tomuto cíli mnohem více, jelikož místo toho, aby proudily do rukou vlád, které je mnohdy nepoužijí moudrou cestou, rozvíjí tento

---

¹³⁸ Srov. KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Studie [Sociologické nakladatelství]. s. 150

¹³⁹ Srov. NORBERG, Johan. *Globalizace*. Přeložil Tereza URBANOVÁ. Praha: Alfa Publishing, 2006. *Ekonomie studium*. s. 100-101.

druh investic v chudých zemích produktivní dovednosti. Jak již bylo zmíněno, v chudých státech, které nastoupily na cestu ekonomické liberalizace a svobodného obchodu, dosahoval z dlouhodobého hlediska posledních desetiletí růst vyšší úrovně, než tomu bylo u zemí bohatých. Vypadá to, že svobodný obchod a ekonomická liberalizace nabízí možnost, jak mohou rozvojové země začít prosperovat, ale dokonce i tak mohou dosáhnout bohaté země.¹⁴⁰ Jak uvedl generální tajemník OSN Kofi Annan na zasedání UNCTAD v únoru 2000: Kdo v dnešním nerovném světě nejvíce trápí, nejsou ti, kdo jsou vystaveni globalizaci. Jsou jimi ti, kdo z ní byli vynecháni. Zřejmým příkladem je Afrika. Separace a regulace zapříčinily, že chudé země stále chudými zůstávají.¹⁴¹

Když byly rozvojové země podrobeny zkoumání, zjistilo se, že ty země, které byly otevřené obchodu a investicím a mohly tak profitovat z příležitostí, jež jim poskytovaly průmyslové státy, rostly rychleji než prosperující ekonomiky vyspělých zemí. Čím více byli chudší na počátku, tím rychleji ekonomiky rostly poté, co se otevřely. V uzavřených ekonomikách toto neplatí, což dokazuje, že svobodný obchod není jen tou nejlepší cestou ale také způsobem, jak mohou rozvojové země dosáhnout bohaté rozvinuté státy. Jednoduše řečeno, země třetího světa rostou rychleji než ty bohaté, dokud jsou obě tyto skupiny propojeny obchodními a kapitálovými trhy.¹⁴²

V diskuzích o globalizaci se často ozývá kritika globálních ekonomických institucí. Nejčastěji se týká Světové banky, zabývající se mnohostrannými činnostmi, jejichž záměrem je dlouhodobý rozvoj třetích zemí a Mezinárodního měnového fondu (MMF), jehož cílem je pomáhat národním peněžním systémům především pak v krizích. Kritici uvádějí, že tyto organizace fungují jako výběrčí dluhů těchto chudých rozvojových zemí vůči vyspělému průmyslovému světu a jsou jimi rozvojové země nuceny, aby zavedly tvrdé liberální politiky, které ústí k ještě větší chudobě. Ozývají se hlasy, že by Světová banka a Mezinárodní měnový fond měly demokratizovat a že by se třetímu světu měly odpustit dluhy. Demokratizování by způsobilo to, že by v těchto organizacích měla každá země rovná volební práva a moc by neměla záviset od výše placených finančních darů. Myšlenka demokratizace působí jako správná volba. Je nutné si ale uvědomit, že jde o organizace, které realizují rozvojovou pomoc. Proto země, které si je vyberou, aby

---

¹⁴⁰ Srov. NORBERG, Johan. *Globalizace*. Přeložil Tereza URBANOVÁ. Praha: Alfa Publishing, 2006. *Ekonomie studium*, s. 101-102.

¹⁴¹ Srov. Tamtéž. s. 102

¹⁴² Srov. Tamtéž. s. 88

jejich prostřednictvím do určité oblasti rozvojovou pomoc poslaly, čekají, že budou moci zasáhnout do toho, jak budou finance využity. Kdyby ovšem měly všechny země stejná práva k nakládání s penězi, výsledek by byl, že země jako např. Spojené státy by si své finance nechaly a začaly by k jejich přerozdělování užívat jiné kanály. To by znamenalo konec jak pro Měnový fond, tak pro Světovou banku, což by samozřejmě určitým způsobem vyřešilo spory, které se kolem nich tvoří. Takové řešení ale neodpovídá vizím, jaké kritici daných institucí mají. MMF a Světová banka způsobily mnoho chyb. Kritizovány by měly být za desetiletí, v nichž obě instituce argumentovaly ve prospěch plánovaných ekonomik v rozvojových zemích. Kritiku si také zaslouží účast Světové banky na sterilizačních programech, tj. programech při kterých docházelo k vážnému poškození lidí. To samé platí pro obrovské stavby vodních přehrad, kvůli kterým byly lidé nuceni přesídlit do jiných oblastí aj.¹⁴³

3. Sociální rozměr globalizace

Ve třetí kapitole se věnuji lidským právům a jejich ochraně v globalizovaném světě. Zaměřuji se na mezinárodní sociální práci, jež odpovídá na problémy globalizovaného světa, ať už se týkají událostí, jako jsou války, přírodní katastrofy, dlouhodobé kombinované krize či chudoba. Věnuji se také sociální práci a jejím hodnotám, humanitární pomoci, jež je lidem poskytována především při katastrofách, týká se ale i zemí vyspělých, a konečně také rozvojové pomoci, jež je dlouhodobější pomocí v rozvojových oblastech zacílenou na životně důležité sféry rozvoje určité země (vzdělání, ekonomika, sociální oblast, zdravotnictví aj.) s úmyslem snížit chudobu. Poslední část této kapitoly je zaměřena na neziskové organizace, jelikož je s nimi globalizace úzce spjata, neboť vliv neziskových organizací na země třetího a prvního světa se neustále zvyšuje a díky nim je také poskytována pomoc potřebným, kteří byli zasaženi dopady globalizace.

3.1 Lidská práva

---

¹⁴³ Srov. NORBERG, Johan. *Globalizace*. Přeložil Tereza URBANOVÁ. Praha: Alfa Publishing, 2006. *Ekonomie studium*, s. 115

Lidská práva jsou práva, které nám patří čistě proto, že jsme lidé. Dle standardního vymezení jde o rovná práva: pokud je někdo lidskou bytostí, patří mu stejná práva jako všem ostatním. Jedná se o nezczitelná práva, jelikož na základě toho, jak se člověk chová a jedná, nemůže pozbýt statusu lidské bytosti. V neposlední řadě se jedná o univerzální práva, neboť všechny lidské bytosti jsou jejich držiteli.¹⁴⁴ Původně byla lidská práva jen právy morálními, ovšem po druhé světové válce se z nich stala díky ukotvení v mezinárodních úmluvách a vnitrostátních ústavách (též) pozitivní práva nejvyšší právní síly. Jsou právy, která mají nejvyšší váhu, a proto v případě sváru vyhrají nad většinou ostatních (a to i morálních) úvah. Slouží dnes častokrát jako standard legitimacy politických režimů, vláda je legitimní jen do takové míry, do jaké míry je schopna zabezpečit lidská práva. Pokud se lidé veřejně častokrát dovolávají lidských práv, nasvědčuje to tomu, že se tato práva ještě v dané zemi nestala přímo vynutitelnými pozitivními právy, respektive že jejich vynucování selhává.¹⁴⁵

To ale neznamená, že když se člověk ochrany daného práva domáhá, nemá na něj již morální a (mnohdy také) mezinárodně (či dokonce ústavně) právní nárok. Člověk ovšem jistě nemá nárok na všechna dobra či statky, které pokládá (subjektivně) za významné, naopak většina jich není předmětem lidských práv. Mnoho původně morálních požadavků na ochranu těch nejzákladnějších dober v lidském životě bylo ovšem z důvodu hrozivých zkušeností s totalitáry přímo zakotveno v globálních instrumentech. Konstrukt lidských práv utvořil komplexní (a častokrát zpochybňovanou) společenskou praxi, jež organizuje vztahy mezi osobami, společnostmi a státem okolo určité skupiny substantivních hodnot, které jsou implementovány prostřednictvím rovných nezczitelných univerzálních práv. V samotném jádru této praxe mají být hodnoty, které jsou uvedené ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Jestliže jednotlivá ustanovení nejsou čtena separátně, ale s ohledem na ostatní, dojdeme k uvědomění, že Deklarace představuje vnitřně integrovaný (provázaný) dokument, který staví na lidské důstojnosti v rámci lidské rodiny. Primární stavební prvky deklarace jsou na sobě navzájem závislé. Snaží se o propojení konstitucionalismu založeného na myšlence svobody s významným důrazem na sociální spravedlnost.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ Srov. HOLZER, Jan a Pavel MOLEK. *Demokratizace a lidská práva: střeoevropské pohledy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou Brno, 2013. Studie s. 87

¹⁴⁵ Srov. Tamtéž. s. 87

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž. s. 87

Rozdělujeme čtyři strukturální rysy deklarace: a) univerzální práva představují mechanismus implementace hodnot jako je např. zákaz diskriminace či odpovídající životní úroveň. Klíčovou hodnotou je právo na stejný ohled a úctu. Vyjma práva na sebeurčení jsou všechna práva v ní uvedená (b) právy jednotlivců. Ti jsou chápáni ve své ukotvenosti ve vztazích s ostatními, kteří je utvářejí, a proto je také deklarace v porovnání s individualistickými dokumenty anglosaské provenience kompatibilnější s hodnotami různých kulturních a civilizačních okruhů. Veškerá mezinárodně uznaná práva tvoří (c) vzájemně propojený a neoddělitelný celek. Primárními stavebními kameny deklarace jsou důstojnost, svoboda, rovnost a bratrství. Deklarace se snaží integrovat jak osobní svobody a práva v občanské i politické společnosti, tak ekonomická, sociální a kulturní práva. Téměř výhradní odpovědnost za implementaci lidských práv ve vztahu ke svým občanům (d) nesou jednotlivé státy.¹⁴⁷

Dle v soudobé společnosti globálně uznávané koncepce – lidská práva kladou povinnost suverénním teritoriálním zemím a vůči nim jsou také vynucována. Lidská práva tak nejsou koncipována jako práva, které má jednatel vůči jiným jednotlivcům a sociálním skupinám. Prakticky sice moderní stát představuje z důvodu svých mimořádných možností mobilizovat organizované násilí největší ohrožení pro lidská práva, současně je ale také stále nejvýznamnější institucí pro jejich implementaci a ochranu. Není totiž představitelné, že by člověk mohl užívat svých přirozených práv v přirozeném, bez-státním stavu. Na výkon státní moci, co se lidských práv týče, je tak neustále kladen zřetel mezinárodních organizací, nevládních organizací (především Human Rights Watch a Amnesty International) i jednotlivých demokratických států. Vyjma toho, že státy mají povinnost nezasahovat do osobního, společenského i politického života občanů, musí jim současně umožnit podílení se na politickém životě daného státu a chránit jejich užívání práv.¹⁴⁸

K základním dokumentům týkajících se lidských práv patří:

- Všeobecná deklarace lidských práv
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

---

¹⁴⁷ Srov. HOLZER, Jan a Pavel MOLEK. *Demokratizace a lidská práva: střeoevropské pohledy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou Brno, 2013. Studie. s. 87

¹⁴⁸ Srov. Tamtéž. s. 87-88

- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Úmluva o právech dítěte
- Úmluva o právním postavení uprchlíků.¹⁴⁹

3.1.2 Ochrana lidských práv v globalizovaném světě

Globální právo ve sféře lidských práv si klade za primární cíl chránit především jednotlivce a skupiny před hrubým jednáním států a nadnárodních korporací. Díky globalizaci došlo ke vzniku mocných nestátních aktérů, jejichž finanční prostředky jsou někdy objemnější než prostředky mnoha zemí. Objevily se dva antagonistické pohledy na globalizaci a její vztah k lidským právům: jedni shledávají tato dvě témata jako pozitivní a vzájemně se obohacující, zvláště co se týče navyšování lidského blahobytu, zatímco jiní vidí globalizaci jako hrozbu, která stále není dostatečně upravena mezinárodním právem v oblasti lidských práv. Právní vztah mezi globalizací a lidskými právy lze analyzovat z hlediska ekonomické regulace i práva ve sféře lidských práv. Nejdříve je nutné prověřit, zda mezinárodní ekonomické právo dostatečně podporuje nebo zohledňuje otázky oblasti lidských práv, a poté uvážit rozsah v nichž zákon o lidských právech zohledňuje globalizaci a ekonomické zájmy. Pokud jde o obě šetření, primární otázkou zůstává, zda systém lidských práv vycházející z odpovědnosti státu za respektování a zajištění lidských práv může být účinný v globalizovaném světě.¹⁵⁰

Je zřejmé, že globalizace posílila schopnost občanské společnosti fungovat přes hranice a prosazovat lidská práva. V posledních dvou desetiletích došlo k posunu k demokratickým režimům s více politickými stranami, jelikož více než 100 zemí ukončilo vládu vedenou vojenskými diktaturami nebo jednotlivými stranami. Je zajímavé, že zákon o lidských právech nejenže ukládá povinnosti nestátním ekonomickým subjektům, ale také zaštituje práva, která slouží k podpoře globalizace. Chrání vlastnické právo, včetně duševního vlastnictví, svobodu projevu a

¹⁴⁹ AMNESTY INTERNATIONAL, *Základní dokumenty k lidským právům*. Dostupné [online] na: WWW: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum>

¹⁵⁰ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

přeshraniční komunikaci, spravedlivý proces při obchodních sporech a nápravu před nezávislým soudem – pokud dojde k porušení práv. Právní stát je dále nepostradatelným předpokladem pro dlouhodobé obchodování a investice.¹⁵¹

Globalizaci neodmyslitelně náleží soudobý právní a institucionální rámec, v němž probíhají procesy mezinárodního obchodu, financí a investic. Ekonomická globalizace se obecně soustředí na ekonomický výsledek, jejímž cílem je zlepšit ekonomickou situaci díky efektivním tržním směnám. Systém je založen na zvyšování ekonomické prosperity národů díky obchodování, na teorii, že zisky jsou maximalizovány neomezeným tokem zboží přes hranice států. Systém spočívá v tom, že je na člověka názíráno jako na ekonomickou bytost, která se snaží maximalizovat bohatství a uspokojení svých osobních požadavků. V tomto ekonomickém modelu jsou hodnoty chápány jako zátěž, jelikož brzdí obchodní systém. Právní rámec jsou ukotven v mezinárodním ekonomickém právu a v institucionální struktuře mnohostranných finančních institucí např. ve WTO. Mezinárodní obchodní a finanční instituce vznikly za účelem, aby pracovaly na principu ekonomického modelu a obecně nebraly na hodnoty jako jsou lidská práva a ochrana životního prostředí zřetel.¹⁵²

Ve spojitosti s globalizací se dostalo značné pozornosti např. Mezinárodnímu měnovému fondu (MMF) a Světové bance – vzhledem k tomu, jak významný dopad mohou mít na lidská práva. Z velké části v důsledku kontroly ze strany nevládních organizací a aktivistů, kteří se zajímali o navyšování rozdílů v majetku, zvyšování nezaměstnanosti a dalších selhání při zlepšování kvality lidského života v zemích podléhajících činnosti banky, začala banka věnovat pozornost sociálním záchranným sítím, až nakonec prohlásila, že jejím primárním cílem je zmírnění chudoby. Banka se rovněž aktivně věnuje přípravě programů pro řešení problému dluhové zátěže, které vyvrcholily iniciativou vysoce zadlužených chudých zemí (HIPC).¹⁵³

---

¹⁵¹ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

¹⁵² Srov. Tamtéž.

¹⁵³ Srov. Tamtéž.

3.1.3 Je globalizace dobrá pro lidská práva?

Vedou se spory o tom, zda je globalizace pro lidská práva dobrá. Zastánci globalizace uvádějí, že díky globalizaci dochází ke zvyšování dodržování lidských práv, dále pak, že globalizace vede k ekonomickým výhodám a následným politickým svobodám. Obecně obchodní teorie sdělují markantní navýšení globálního blahobytu vyplývající z globalizace. Mnoho lidí proto věří, že tržní mechanismy a liberalizovaný obchod povedou ke zlepšení životní úrovně všech lidí. Někteří také uvádějí, že volný obchod a ekonomická svoboda jsou významnými podmínkami politické svobody, nebo přinejmenším přispívají k právnímu státu, který je podstatnou dílčí částí lidských práv. Globalizace usnadňuje mezinárodní výměnu, která překonává hranice jednoho národa nebo civilizace a umožňuje státům účast v globálním společenství. Existuje také možnost, že lze ekonomickou sílu využít k účinnějšímu postihování porušovatelů lidských práv. Zvyšuje se snadný pohyb osob, zboží a služeb.¹⁵⁴

Vyšší dostupnost a efektivnější alokace zdrojů, otevřenější a konkurenceschopnější produkce a lepší správa by mohly umožnit k rychlejší růst a větší množství práv. Zastánci globalizace tedy uvádějí, že: liberalizace obchodu napomáhá růstu střední třídy, podporuje stabilitu po celém světě, obchod zvyšuje bohatství, a tím vytváří potenciální příjmy pro ochranu životního prostředí. Obchod také vytváří nová pracovní místa v rozvojových i rozvinutých zemích, čímž snižuje tlak na nelegální přistěhovalectví i nedovolené obchodování s drogami. Liberalizace obchodu není lékem na všechny problémy na světě, nicméně může být součástí řešení mnoha z nich.¹⁵⁵

Globální předpoklad, že globalizace je dobrá pro všechny společnosti, tedy ty rozvojové i vyspělé a díky tržní síle lze dosáhnou obecného blahobytu, je velmi diskutabilní. Odpůrci globalizace uvádějí, že liberalizace obchodu a investic vytváří vztah mezi zeměmi a nadnárodními korporacemi, díky čemuž dochází k upřednostňování majetkových zájmů těchto korporací nad lidskými právy místních národů a společenství. Ekonomické a technologické změny spojené s globalizací jako takové mohou vést ke světu, ve kterém stát již není primární hrozbou pro lidská práva, ale kde větší hrozby představují nadnárodní korporace, mnohostranné mezinárodní

---

¹⁵⁴ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

¹⁵⁵ Srov. Tamtéž.

organizace a nadnárodní zločinci, či organizovaní teroristé. Rozvojový program OSN věnoval svoji Zprávu o lidském rozvoji z roku 2000 „Lidskému rozvoji a lidským právům“, ve kterém apeluje na to, že „globální korporace mohou mít významný negativní dopad na lidská práva – co se týče zaměstnanosti, dopadu na životní prostředí, v jejich podporování zkorumpovaných režimů nebo v jejich prosazování se za změny v politice.¹⁵⁶

Zastánci lidských práv sdělují, že liberalizace v obchodní sféře, investic a financí nemusí nutně vést k obecnému ekonomickému rozvoji nebo lepší situaci v oblasti lidských práv. Obchod má schopnost vytvářet nové možnosti a podporovat živobytí, ale má také moc je ničit. Výroba pro export může vytvářet zisk, zaměstnanost a devizy, které jsou pro chudé země při jejich rozvoji nepostradatelné. Může však díky němu také docházet k zásadnímu ohrožení či dokonce ničení životního prostředí, či ke ztrátě obživy nebo vést k vykořisťování. Dopad obchodu na člověka závisí na tom, jak probíhá produkce zboží, kdo tuto výrobu a marketing vede, jak se generuje bohatství a jak země obchodují.¹⁵⁷

Způsob, jakým je systém mezinárodního businessu řízen, má významný vliv na všechny tyto oblasti. Odpůrci globalizace jej chápou jako ohrožení lidských práv v několika rovinách. Např. neomezené tržní síly ohrožují hospodářská, sociální a kulturní práva, jako je právo na zdraví, především když politici snižují veřejné výdaje na zdravotnictví a vzdělávání. Nebo když akumulace moci a bohatství v rukou zahraničních nadnárodních korporací zvyšuje nezaměstnanost, chudobu a marginalizaci zranitelných skupin. V mnoha případech jsou hospodářské a finanční systémy organizovány takovým způsobem, aby pracovaly na principu pumpy, kdy nasávají výsledek práce pracujících lidí a přenášejí jej ve formě bohatství a moci na privilegované menšiny. Pochopitelně, že snaha o zisk nemusí být ve všech případech nutně neslučitelná s prosazováním a ochranou lidských práv. Globalizace ovšem vede k větším problémům schopnosti států plnit závazky v oblasti lidských práv, především v hospodářské, sociální a kulturní sféře jako je svoboda odborů, právo na práci a právo na sociální zabezpečení. Tváří v tvář nepochybné koncentraci bohatství v rukou

---

¹⁵⁶ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

¹⁵⁷ Srov. Tamtéž.

nadnárodních podniků, které je větší než bohatství mnoha zemí, je nutná globální spolupráce a spolupráce od nestátních neziskových subjektů.¹⁵⁸

Dalším dopadem, který byl patrný v mnoha zemích je přechod od společností, které najímají stálé zaměstnance s jistotou zaměstnání, k využívání sezónních nebo dočasných pracovníků bez zdravotního pojištění a péče, odchodu do důchodu, nemožnosti založení odborů aj. Stejně jako u ostatních negativních dopadů globalizace má i tento závažnější dopad na ženy, menšiny a migrující pracovníky. Ženy tvoří největší počet toků pracovních migrantů na mezinárodní úrovni. Celkově má jen asi 20 procent světových pracovníků adekvátní sociální ochranu. Kromě toho asi 3000 lidí denně zemře na pracovní úrazy nebo nemoci. Globalizace také napomohla významnému novému typu přeshraničního zločineckého podnikání. Dochází k navýšení mezinárodních trestných činů, které mají dopad na porušování lidských práv. Jedná se např. o: nelegální obchod s drogami, obchodování se zbraněmi, praní peněz. Také obchod s lidmi usnadňují technologické pokroky a otevřené trhy. Odhaduje se, že obchod se ženami pro sexuální účely zahrnuje více než 7 miliard dolarů ročně. Rovněž je evidentní nátlak na zemědělské dělníky a domácí pracovníky.¹⁵⁹

Skupiny aktivistů v oblasti lidských práv tvoří mezinárodní občanskou společnost a jsou podstatnou součástí ochrany lidských práv. Jejich fungování umožňují vyspělé informační technologie. Tyto skupiny jsou propojené letecky, telekomunikacemi, médii a internetem a je tak umožněno předávání vzájemných informací a formování společných hodnot. Aktivisté ve světě sdílejí vzájemně hodnoty a závazek k obecnému dodržování norem v oblasti lidských práv, které přesahují národnost a specifické kulturní hodnoty. Tito lidé vytvářejí tlak na korporace, aby přijaly sociální odpovědnost za jejich globální jednání. Dodržováním lidských práv se zabývá např. globální nezisková organizace Human Rights Watch či Amnesty International. OSN se již také mnoho let zabývá tématem globalizace. Od kodaňského sociálního summitu v roce 1995 až po Deklaraci o základních zásadách a právech při práci z roku 1998 se OSN zasazuje o mezinárodní konsenzus, co se týče obsahu globálních základních pracovních norem. V roce 1998 přijala Ustanovení o zákazu a okamžitých opatřeních k zamezení nejhorších forem dětské práce (Úmluva č. 182). Vyдалa také prohlášení o základních

---

¹⁵⁸ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

¹⁵⁹ Srov. Tamtéž.

zásadách a právech pro práci aj. Tato ustanovení byly zařazena do kodexů chování soukromého sektoru a také použita jako základ pro postupy různých regionálních komunit. Orgány OSN a specializované agentury, jako je Dětský fond OSN (UNICEF), Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a Program OSN pro životní prostředí (UNEP), všichni uskutečnily aktivity, které mají dopad na celkový postoj OSN k fenoménu globalizace.¹⁶⁰

3.1.4 Jsou lidská práva dobrá pro globalizaci?

Nedávné studie naznačují, že obchodní a ekonomické ukazatele vykazují lepší výsledek v rozvojových zemích, které mají příznivější občanská a politická práva než v represivních režimech. Prosperita tedy není dobrá jen pro demokracii, ale zdá se, že demokracie je dobrá pro prosperitu. Nejchudší země se vyznačují absencí nebo nedostatečným vymáháním smluv a vlastnických práv, která jsou nezbytná pro vyspělé trhy a rychlý růst. Rovněž se zdá být zřejmé, že nastolení právního státu s ochranou smluv a vlastnických práv je zásadní pro zachování bezpečnosti mezinárodních investic a obchodu. Cestovní ruch je nejrychleji rostoucím průmyslovým odvětvím na světě, a je obzvláště poškozován terorismem a politickou nestabilitou, které většinou vycházejí z porušování lidských práv. Reforma soudnictví a zavedení právního státu s ohledem na dodržování lidských práv by měly být zcela jasnou volbou.¹⁶¹

Globalizace vytvořila centra moci, jež jsou konkurencí mocí států. Odpovědnost za dodržování lidských práv a také jako prevenci musí brát v potaz i tyto nestátní subjekty: média, korporace a mezinárodní organizace k nimž patří např. WTO a Světová banka. V boji s porušováním lidských práv je nutné posílit úlohu státu, a to jak ve vyspělých zemích, tak především v těch rozvojových a trvat na jeho odpovědnosti za zajištění toho, aby nestátní subjekty neporušovaly lidská práva. V každé zemi musí být vytvořeny instituce, k nimž náleží: nezávislé soudnictví a výkonná moc, včetně policie a

---

¹⁶⁰ Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bciclcr/25_2/06_TXT.htm

¹⁶¹ Srov. Tamtéž.

armády, která je podřízena zákonu. Ovšem nesmí dojít ke zkorumpování těchto činitelů.¹⁶²

3.2 Mezinárodní sociální práce

Sociální práce je chápána jako pomáhání jednotlivcům, rodině, skupinám a komunitám. Mezinárodní sociální práce (sociální práce v rozvojových zemích) je práce především se skupinami a komunitami s důrazem na jejich empowerment.¹⁶³ Je zde kladen důraz na posílení jejich účasti a na společenský kontext, ve kterém se děje. Zahraniční pomoc odpovídá na problémy ve světě, ať už se to týká událostí jako jsou války, přírodní katastrofy, dlouhodobé kombinované krize, či chudoba. Jejím záměrem je snížení utrpení a množství obětí, které mohou být např. následkem přírodních katastrof či válek. Z dlouhodobého hlediska se jedná především o zamezení chudoby.¹⁶⁴

Mezinárodní sociální práce (MSP) je sociální práce (SP), která odpovídá na výzvy globalizovaného světa. Je prováděna po celém světě, je vzájemně provázaná a také se navzájem ovlivňují. Spočívá v domácí praxi a jejím prosazování, mezinárodní profesionální výměně, mezinárodní praxi a rozvoji mezinárodní politiky. Světový kontext MSP má sociální, organizační, ideologickou a politickou dimenzi. Globální koncept stojí na jednotném přístupu, jenž spočívá v zahrnutí složky lidskoprávní, sociální, ekonomické, ekologické, a navíc obsahuje také širokou kulturní rozmanitost. Mezinárodní práce mnohokrát řeší problémy, které způsobila globalizace (např. klimatické změny), které se mohou projevit nedostatkem vody – což je důsledek dlouhodobého sucha a následným hladomorem. Vyřešení takového problému – pokud je to v dané situaci vůbec možné, v sobě musí zahrnovat všechny uvedené složky. Získané vědomosti, nabitě zkušenosti a přístupy vlastní pro MSP se poté používají i v ČR při práci s migranty a menšinami. Mezinárodně se MSP využívá v humanitární a

---

¹⁶² Srov. SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm

¹⁶³ Srov. PRINCOVÁ, K. *Místo sociální práce v mezinárodní pomoci a spolupráci*, Časopis sociální práce 2014, s. 63-70, dostupné [online] na WWW: <https://socialniprace.cz/article/misto-socialni-prace-v-mezinarodni-pomoci-a-spolupraci/>

¹⁶⁴ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 172

rozvojové pomoci, komunitním rozvoji, při výzkumech, profesních a studijních výměnách.¹⁶⁵

3.2.1 Hodnoty v sociální práci

Sociální práce je velmi těsně svázána s hodnotami, na nichž stojí její základy. Totéž samozřejmě platí také o mezinárodní sociální práci. Její kořeny nalezneme v evropské kultuře propojené s antikou, židovstvím, křesťanstvím a osvícenstvím. Hodnoty jako jsou úcta k lidské důstojnosti, právo na sebeurčení, svoboda, rovnost, které jsou uvedeny v etickém kodexu Mezinárodní federace sociálních pracovníků, patří k hodnotám „západním“. Když byla v r. 1951 akceptována sociální práce v rámci OSN jako mezinárodní profese, začali se sociální pracovníci učit, jak sociální práci užívat v praxi při naplňování cílů OSN především v těch nejchudších, mnohdy postkoloniálních zemích, a tak vzniklo setkávání sociálních pracovníků s odlišnými kulturami a jinými hodnotovými rámci. Jestliže se o kvalitativní změnu místní populace pokoušejí misionáři, jde jejich snaha ruku v ruce s evangelizací, která sama o sobě znamená šíření křesťanských hodnot překrývajících se do určitého stupně s hodnotami sociální práce.¹⁶⁶

V MSP, která je sekularizovaná, jsou primárními „úhelnými kameny“, o kterých se vedou diskuse dodnes: indigenizace, univerzalismus a imperialismus. Jestli vůbec a do jaké míry máme právo hodnoty sociální práce šířit? Indigenizace znamená co největší využití lokálních kulturních rámců a chování bez ovlivňování „západními hodnotami“. Někdy je to ovšem opravdu složité, jelikož místní tradice a zvyky naprosto popírají principy rovnosti, práva na sebeurčení, práva na lidskou důstojnost. Takovýmto příkladem je postavení ženy v jejich kultuře či ženská obřizka. Univerzalismus zase podporuje snahy o hledání společných hodnot místních kultur a náboženství s hodnotami, které patří v sociální práci k těm stěžejním, což se zdá být tím nejlepším řešením. Mezi sociálními pracovníky často panují obavy, aby nerozšiřovali „importované hodnoty“ necitlivě, aby nebyli označováni jako imperialisti či neokolonialisti. Existují ale přístupy, které jsou nové jako je například přístup

---

¹⁶⁵ Srov. PRINCOVÁ K. *Místo sociální práce v mezinárodní pomoci a spolupráci*, Časopis sociální práce 2014, dostupné [online] na WWW: <https://socialniprace.cz/article/misto-socialni-prace-v-mezinarodni-pomoci-a-spolupraci/>

¹⁶⁶ Srov. Tamtéž.

„Behaviour change“, které jsou praktické a určené přímo lidem, nikoliv kulturám a teoriím.¹⁶⁷

3.2.2 Humanitární pomoc

Humanitární pomocí se rozumí pomoc, která je poskytnuta při katastrofách, kdy jde především o předání primárních informací a zajištění životních potřeb lidem, kteří se stali oběťmi určitého neštěstí. Zapříčinila mnoho dobrého, ale mnohdy mívá i negativní důsledky. Je to obor, který se dynamicky vyvíjí a při uvědomění si těchto negativních dopadů se snaží nalézat co nejpříjemnější způsoby realizace.¹⁶⁸

Humanitární pomoc je poskytována spěšně v místech, které byly postiženy humanitární krizí či katastrofou. Netýká se tedy pouze oblastí v rozvojových zemích, ale je poskytována i v zemích vyspělých. Především je směřována k zajištění primárních životních lidských potřeb v krizové situaci (strava, voda, přístřeší, ochrana před zimou, zajištění hygieny, základní zdravotní pomoci či transtportu). Vyjma materiální pomoci je nutné obstarat i psychosociální podporu těm osobám, které tuto krizovou situaci přežili. Hrozba, že se přírodní katastrofa stane katastrofou humanitární, se zvyšuje se zranitelností občanů a snižuje se ve spojitosti s navyšováním kapacit daného obyvatelstva nebo komunity. Jestliže chceme účinně jednat proti lidské zranitelnosti a tím ohrožení celých komunit a společností, je nutné posilovat a podporovat jejich kapacity: lidské (vzdělání a zdraví), sociální (sociální sítě, organizace a instituce), přírodní (vzduch, půda, rostliny, voda), fyzické (bydlení, infrastruktura) a finanční.¹⁶⁹

Humanitární pomoc bývá častokrát vnímána pouze jako prostá manažerská a logistická záležitost. Toto chápání ale neodpovídá aktuálním trendům, jelikož tento způsob má mnoho nedostatků. Materiální pomoci bylo buď málo, či naopak přebytek a na příjematele pomoci měly tyto akce negativní dopad, z nichž nejzávažnější byla závislost na pomoci druhých a likvidace místních činností. Lidé, kteří byli zasaženi katastrofou, mnohdy raději přijímali pomoc od druhých, než aby se sami snažili o

---

¹⁶⁷ Srov. PRINCOVÁ K. *Místo sociální práce v mezinárodní pomoci a spolupráci*, Časopis sociální práce 2014, dostupné [online] na WWW: <https://socialniprace.cz/article/misto-socialni-prace-v-mezinarodni-pomoci-a-spolupraci/>

¹⁶⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁶⁹ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 173-174.

obnovu. V mnoha případech opustili svoje živobytí např. v podobě svých políček a nechali se najmout u mezinárodních organizací, kde měli vyšší a okamžité výdělky.¹⁷⁰

Přinejmenším od devadesátých let minulého století se objevuje snaha o zvýšení efektu pomoci těmto zasaženým lidem, ovšem jen na základě jejich skutečných potřeb (needs based approach). Ukazuje se snaha o tzv. people centred approach (v kontextu humanitární pomoci přístup, kdy osoba, jež zasáhla pohroma, je ústředním subjektem pomoci). Tento přístup není možné provádět bez znalosti potřeb a technik, jak vést sociální šetření a jak s lidmi účinně komunikovat a navazovat nové kontakty. Se zvyšujícím se počtem katastrof v oblastech, kde se opakují konflikty a kombinované krize, začala stoupat potřeba preventivních programů. Takovým příkladem území, kde se často odehrávají konflikty a katastrofy, jsou určité státy jihovýchodní Asie. Po událostech spojených s tsunami v roce 2004 tam začaly mezinárodní organizace zakládat preventivní programy s vizí, jak připravit komunity na další potenciální pohromu. Objevil se však problém, jaké vhodné přístupy a strategie za účelem snížení rizika katastrofy a vytváření dlouhodobě odolných komunit vybrat.¹⁷¹

Právě při tvorbě a provádění preventivních programů a programů trvale udržitelného rozvoje spolupracuje humanitární pomoc s rozvojovou pomocí a do určitého stupně k tomu používá technik a strategií MSP. Primárními programy a strategiemi MSP pro rozvoj komunit jsou v těchto situacích empowerment, capacity building, self help a self reliance, social integration a social cohesion, income generation. Samozřejmě, že jako součást těchto programů jsou i děje, které napomáhají k tvorbě míru a usmíření mezi zneprátenými skupinami či etniky. Důležité je také dodat, že cesta SP a MSP do humanitární a rozvojové pomoci (spolupráce) nebyla snadná. Jako by sociální práce a její vykonavatelé v sobě nesli určité stigma. Kompetence sociálních pracovníků jsou zpravidla požadovány, ale jaksi skrytě. Možná s tím souvisí i věc, že by správný komunitní pracovník měl být neviditelný (měl by

---

¹⁷⁰ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 173-174

¹⁷¹ Srov. PRINCOVÁ, K. *Mezinárodní sociální práce 2019*. Dostupné [online] na WWW:<http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/569-mezinarodni-socialni-prace>. Článek byl vydán v rámci projektu MPSV–„Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“, reg. č.

druhé podporovat a vést jen skrytě po cestě ke změně). Vynaložené úsilí a práce komunitních pracovníků pak nemusí být doceněna.¹⁷²

Zásady v poskytování humanitární pomoci jsou následující:

- Humanitární pomoc má být poskytována pouze v době krizového stavu či ohrožení, aby nedocházelo ke vzniku závislosti lidí ze zasažených oblastí.
- I když je pomoc vyspělých zemí enormně významná, je nutné si uvědomit, že v první fázi si zasažení pomáhají sami, poté se k pomáhání připojí lokální dobrovolníci a místní složky, až jako poslední nastupuje pomoc ze zahraničí.
- Místním lidem se má nabídnout možnost připojit se k tvorbě plánů a provádění humanitární pomoci v co nejširší míře.
- Za každých okolností je nutné respektovat lidskou důstojnost zasažených, etnické a kulturní zvyky, náboženské vyznání.
- Cílem kvalitně prováděné humanitární pomoci nemusí být pouze jen to, aby se dosáhlo úrovně před katastrofou, ale také připravit plán pro následnou rozvojovou pomoc, která většinou nastupuje po humanitární pomoci.¹⁷³
- Při unáhlených humanitárních akcích může dojít k nekoordinované pomoci, k distribuci nesprávných potravin či jiných potřeb, což může mít za následek negativní dopad, proto je nezbytné provést dobrý průzkum pomoci a potřeb, jakož i správnou koordinaci s lokálními složkami aj.¹⁷⁴

3.2.3 Rozvojová pomoc

Z hlediska terminologie rozlišujeme humanitární a rozvojovou pomoc, přičemž sociální práce může být hlavní součástí obou konceptů. Rozvojová pomoc je dlouhodobější působení v rozvojových oblastech zacílená na životně důležité sféry rozvoje určité země

---

¹⁷² Srov. PRINCOVÁ, K. *Mezinárodní sociální práce 2019*. Dostupné [online] na WWW: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/569-mezinarodni-socialni-prace>. Článek byl vydán v rámci projektu MPSV–„Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003751, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

¹⁷³ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 173-174.

¹⁷⁴ Srov. Tamtéž. s. 174

(vzdělání, ekonomika, sociální oblast, zdravotnictví aj.) s úmyslem snížit chudobu. Rozvojová pomoc je pomoc zranitelným a potřebným či rozvojovým komunitám, jejímž cílem je dlouhodobé zlepšení jejich životní úrovně a udržitelný rozvoj. V aktuální rozvojové pomoci je velmi významné zdůrazňování partnerství, kooperace a změny postoje od paternalistického k partnerskému. Mimo to je také kladen důraz na kulturní, historické a náboženské souvislosti. Z globálního hlediska sociální práce je aktuálně rozvojová pomoc prioritou. Dokládá to také i společný dokument „Globální agenda“ doslovně Všeobecný rámcový program pro sociální práci a také sociální rozvoj. Mezinárodní asociace škol sociální práce (IASSW), Mezinárodní rada pro sociální rozvoj (IFSW) – největší globální organizace zaměřené na sociální práci, vzdělávání a sociální rozvoj se spojily, aby tak mohlo dojít ke globální pozitivní změně v sociální sféře. Dle informací uvedených v dokumentu má sociální práce jako profese mít primární úlohu v podpoře humánního a spravedlivého světa.¹⁷⁵ Dokument klade důraz především na čtyři oblasti:

- Sociální a ekonomické rozdíly v rámci jednotlivých zemí a mezi regiony. Z pohledu rozvojové pomoci sem spadá také i zvyšující se ohrožení chudých lidí v oblastech, které nemají adekvátní sociální ochranu.
- Důstojnost a hodnotu člověka. Náleží sem také i respekt pro rozmanitost a rozdílné systémy víry, zejména dotýkající se původních obyvatel.
- Udržitelnost životního prostředí. Sem patří i zapojení místních komunit v rozvojových činnostech a pomoc při různých katastrofách.
- Významnost mezilidských vztahů.¹⁷⁶

Rozvojová pomoc nebo také rozvojová spolupráce reaguje na globální problémy, ale jen sama není schopna obsáhnout důsledky globalizace, které se projevují stále větším navyšováním rozdílů mezi lidmi ve společnostech a jejichž následkem je extrémní chudoba a hladomor. Při řešení globálních problémů pouze „seshora“ bohatí ještě více bohatnou a chudí se stávají stále chudšími. Tato vzniklá extrémní chudoba bývá mnohdy velmi lokalizovaná a projevuje se především v oblastech, které vypadly z procesu řešení globální chudoby. Jedním z těchto způsobů je snaha o náhled na potřeby

---

¹⁷⁵ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. s 172

¹⁷⁶ Srov. Tamtéž. 172

celku, co největší propojování a uzpůsobení lokálním potřebám. Nástrojem, který je velmi užitečný právě při pomoci těmto vyloučeným komunitám, je častokrát mezinárodní sociální práce. Pokud bychom srovnávali způsoby práce při poskytování zahraniční pomoci, zjistíme, že mezinárodní sociální práce je jedna z těch, které jsou schopny působit nejvíce „dobra a nejméně škod“.¹⁷⁷

3.3 Neziskové organizace

Téměř každá země na světě zažila rozmach domácího neziskového sektoru. Na počátku 90. let se hovořilo o globální asociační revoluci, zacílené zejména na růst neziskových organizací a o jejich zvyšující se roli při poskytování služeb a tvorbě politik.¹⁷⁸ Neziskové organizace hrají významnou roli jak pro rozvojové společnosti, tak tako pro ty vyspělé, jsou totiž bránou k šíření globalizace. Globalizace je s neziskovými organizacemi velmi spjata, jelikož vliv neziskových organizací na země třetího a prvního světa se neustále zvyšuje. Díky těmto organizacím dochází k pomoci, ale také k uznávání odlišných kultur různých zemí, k předávání a sdílení tradičních ale i moderních myšlenek a hodnot, aby se tak problematická situace mohla na různých místech světa stabilizovat. Neziskové organizace jsou jedinečným prostředníkem, jak spojit země za pomoci idejí, společných řešení překážek a vytvořit jeden komunitní celek. Mohou zásadně ovlivnit kultury a životy lidí po celém světě.¹⁷⁹

Definici neziskového sektoru právní úprava v ČR neobsahuje. Pojem neziskovosti je pak odborníky označován jako ne zcela přesný, v zákonné úpravě se vyskytující spíše zřídka. Zavedení označení jako neziskový nejen do určité části právních předpisů, ale především do běžné komunikace ohledně subjektů, které chápeme jako ty, jejichž cílem není dosahování zisku, má nejspíše kořeny v chybném překladu termínu non – profit, pro který by se více než neziskový hodilo označení nevýdělečný ve smyslu takový,

---

¹⁷⁷ Srov. PRINCOVÁ, K. *Místo sociální práce v mezinárodní pomoci a spolupráci*, Časopis sociální práce 2014, s. 63-70, dostupné [online] na WWW: <https://socialniprace.cz/article/misto-socialni-prace-v-mezinarodni-pomoci-a-spolupraci/>

¹⁷⁸ Srov. CASEY, J. *The Nonprofit World: Civil Society and the Rise of the Nonprofit Sector*, Kumarian Press Boulder: 2015, s. 1.

¹⁷⁹ Srov. NON PROFITS *Non profits and Globalization*, dostupné [online], na WWW: <http://nonprofitsandglobalization.weebly.com/index.html>

který přednostně nesměruje k dosažení zisku, ale naplňuje jiné (všeobecně prospěšné) cíle.¹⁸⁰

Neziskové organizace vznikají se záměrem uskutečnění určitého pro společnost užitečného cíle či potřeby. Od podnikatelských subjektů se odlišují tak, že nejsou zakládány z důvodu záměru dosažení zisku. Neziskové organizace mohou zisk generovat, musí jej však vložit zpátky do organizace a musí být použit zcela výhradně jen pro naplnění jejího poslání. Přerozdělování zisku mezi vlastníky, správce či zakladatele tedy u neziskových organizací nelze.¹⁸¹

Neziskové organizace můžeme rozlišit dle mnoha kritérií. Nejčastěji se uplatňuje rozdělení dle typu zakladatele na nevládní neziskové organizace a příspěvkové organizace státu a jiných veřejnoprávních korporací (např. krajů či obcí). Mnohdy se také objevuje rozdělení dle účelu vzniku či způsobu financování. Tato typologie také vychází z právní úpravy jednotlivých forem neziskových organizací. Nevládní nezisková organizace (zkráceně také NNO) je taková nezisková organizace, jejímž zakladatelem je osoba soukromého práva, a to jak osoba fyzická, tedy člověk, tak osoba právnická, například obchodní korporace či jiná nezisková organizace. NNO jsou zakládány z různých důvodů, mohou to být neziskové organizace zřízené například za účelem podpory sportu (fotbalový nebo atletický klub), za účelem vzdělávání mládeže (klub mladých přírodovědců), z důvodu kontroly nad správou obce a dále to mohou být nejrozličnější nadace vytvořené za účelem podporování znevýhodněných skupin obyvatel, menšin, či jednotlivců. K neziskovým organizacím patří také odborové organizace, které jsou zvláštním druhem spolku, nebo také myslivecká sdružení vznikající rovněž ve formě spolku.¹⁸²

Neziskové organizace hrají v ekonomice nezastupitelnou úlohu. Je to zejména kvůli tomu, že působí především ve sférách, které jsou pro subjekty ziskového sektoru neatraktivní, jelikož nepřinášejí primárně zisky, anebo stát ani nedovoluje možnost nabízet služby v určitých oblastech na tržním principu, neboť chce vést nad danými službami dohled. Neziskové organizace jsou v ekonomice nenahraditelné a hrají

---

¹⁸⁰ Srov. HOBZOVÁ, D. *Co je to nezisková organizace?* 17. 9. 2019. Článek založen na zákoně: Zákon č.89/201 Sb., občanský zákoník - §214-418. Dostupné [online]na WWW: <https://mylaw.cz/clanek/co-je-to-ta-neziskova-organizace-761>

¹⁸¹ Srov. Tamtéž.

¹⁸² Srov. Tamtéž.

významnou roli v odvětvích, která slouží ku prospěchu a rozvoji celé společnosti. Jde například o sféru vzdělávání a školství, sociálních a zdravotních služeb, vědy a výzkumu, obrany či justice. Jsou ovšem také důležité pro rozvoj společenského a politického života. Všechny vyspělé země mají celkem širokou škálu neziskových organizací a po celém světě stále stoupá sociální i ekonomický vliv tohoto neziskového sektoru.¹⁸³

Díky svému rozšiřování pole působnosti se stávají významnou oblastí národního hospodářství, což však ještě mnohdy zvyšuje problém spojený s vymezením a definováním neziskového sektoru. Vzhledem k tomu, že žijeme v sociálním státě, neziskový sektor neustále nabývá na důležitosti, stává se dynamičtějším a stále se rozvíjí. Neslouží totiž jenom k prosazování vlastních hodnot a zájmů, ale také participuje na mnoha společensky významných službách a akcích a mimo to také, je důležitým zaměstnavatelem mnoha občanů, a to jak na základě pracovních poměrů fungujících na placené bázi, tak také na základě dobrovolnictví, tedy neplaceného vztahu. Neziskový sektor působí vedle ziskového sektoru a oba tyto sektory se navzájem doplňují, podporují a vytváří systém smíšené ekonomiky.¹⁸⁴

Neziskové organizace se potýkají s problémem v terminologii. Exaktní definici neziskové organizace nenajdeme (jak již bylo zmíněno) v žádném právním předpisu České republiky, a to proto, že pojetí neziskové organizace se rapidně liší dle potřeby tvůrce dělení či definice. Neziskové organizace můžeme chápat jako příležitosti k vytváření hodnot, zde se jedná především o společenské hodnoty, a dále pak k obstarání dostatečných finančních zdrojů pro dlouhodobé zajištění a působení organizace, případně osob s podobnými zájmy či celé společnosti. Velký záběr služeb poskytovaný neziskovými organizacemi zahrnuje především dobročinnost, činnost organizací, sport, kulturu, sociální služby, pomoc ve zdravotnictví aj. Často jsou tyto organizace hybateli veřejnosti a iniciátory podněcující ke společenské změně. Významnou skutečností zůstává, že tyto organizace svými službami obohacují nejen příjemce ale celé společenství.¹⁸⁵

---

¹⁸³ Srov. KRECHOVSKÁ, Michaela, Pavlína HEJDUKOVÁ a Dita HOMMEROVÁ. *Řízení neziskových organizací: klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert. s. 14

¹⁸⁴ Srov. Tamtéž. s. 14-15

¹⁸⁵ Srov. KRECHOVSKÁ, Michaela, Pavlína HEJDUKOVÁ a Dita HOMMEROVÁ. *Řízení neziskových organizací: klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert. s. 15

V poslední době se velmi diskutuje o posilování postavení neziskových organizací, a to jak na lokální, národní, mezinárodní ale také na globální úrovni. Na lokální úrovni jsou již neziskové organizace nenahraditelným článkem při vytváření strategií a budování komunit, či při posilování jejich postavení. Početné příklady z celého světa dokládají, jak tvůrci politik a municipality užívají neziskové a komunitní organizace pro místní rozvoj.¹⁸⁶

Na národních úrovních mají neziskové organizace nezanedbatelný podíl na zkvalitnění životní úrovně, lepší zdravotní péči, na reformách ve školství a také na podporování spolupráce a partnerském přístupu veřejného a privátního sektoru. K důležitým událostem náleží rozšiřování poskytovatelů služeb pro seniory, zakládání nemocničních nadací a fondů, rozvoj úrovně sociálních služeb aj. V posledních letech pocítily rozvinuté ekonomiky v EU, Severní Americe, Asii a Pacifiku všeobecné zvýšení ekonomického významu neziskových organizací jako zajišťovatelů zdravotních, sociálních, vzdělávacích, kulturních a jiných služeb mnoha typů. V průměru do neziskové oblasti spadá cca 6 % celkové zaměstnanosti v zemích OECD nebo skoro 10 % podílu na dobrovolnických pracích.¹⁸⁷

Na mezinárodní úrovni můžeme sledovat celkem velký vzestup mezinárodních nevládních organizací. Navíc formální organizační propojení mezi nevládními a mezinárodními organizacemi, jako jsou např. Rozvojový program OSN, Světová zdravotnická organizace či Světová banka, se v posledních letech ještě zvýšily. Na globální úrovni došlo ke vzniku globální občanské společnosti a nadnárodních nevládních neziskových organizací, které se stále markantněji rozšiřují svoje pole působnosti do mnoha zemí a kontinentů.¹⁸⁸

Zmiňovaný vývoj dokládá, že neziskové organizace jsou významným článkem transformace společností z průmyslových na postindustriální a že ze světa národních států se dostáváme přes nadnárodní ekonomiky až ke globální ekonomice a společnosti, kde ovšem lokální úroveň dosahuje neustále podstatnějšího významu a nezávislosti. Neziskové organizace jsou v aktuální společnosti považovány za součást širší občanské společnosti a systémů sociálního zabezpečení moderních společností. Vedle státu a veřejného sektoru na jedné straně a podnikatelské sféry na druhé straně jsou neziskové

---

¹⁸⁶ Srov. KRECHOVSKÁ, Michaela, Pavlína HEJDUKOVÁ a Dita HOMMEROVÁ. *Řízení neziskových organizací: klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert. s. 39

¹⁸⁷ Srov. Tamtéž. s. 39

¹⁸⁸ Srov. Tamtéž. s. 39

organizace třetím sdružením organizací, které jsou soukromého charakteru, dobrovolné a pracují pro veřejný prospěch. Jde tedy o tzv. třetí sektor, který propojuje tržní prvky s prvky veřejného sektoru.¹⁸⁹

I když byly v dřívější době považovány neziskové organizace jako samostatná skupina či odvětví, v aktuálních časech jsou již dlouho součástí integrovaného sociálního, ekonomického a politického vývoje ve velké řádce zemí a přesahují hranice samostatné oblasti. Velké změny se dějí ve vyspělých tržních ekonomikách Severní Ameriky, Evropy nebo v Japonsku, ale také v tranzitivních ekonomikách střední a východní Evropy či v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Navíc tento neziskový sektor bývá čím dál častěji tématem politických diskusí po celém světě, především od konce studené války a snah o zreformování systémů sociálního zabezpečení, priorit vládního budgetu a trhů práce.¹⁹⁰

Aktuální aspekty neziskových organizací v důsledku změn jsou následující:

- Neziskový sektor zastává v soudobé společnosti důležitou hospodářskou a sociální roli, a to jak na lokální, národní a mezinárodní úrovni. Jeho nárůst je způsoben navyšujícími se nároky na lidské služby všeho druhu, reformami sociálních politik, privatizacemi, které se v mnoha zemích již udály či stále probíhají, podporou a šířením demokracie a též díky vývoji informačních a telekomunikačních technologií.
- Vnímání role neziskových organizací je stále do jisté míry omezené a výzkumy nedostatečné z důvodu chybějících dat. Spletitost tohoto tématu je způsobena díky vazbám mezi ekonomikou, managementem, sociologií a politologií.
- Nezisková oblast byla častokrát propojena s tvorbou vlády dané země, jelikož byla institucionálně vymezena především na úrovni veřejného sektoru, a proto se postupem času stala ústředním bodem primárních politických iniciativ. Tyto politické diskuse bezpochyby budou mít významné důsledky pro budoucnost neziskového sektoru po celém světě a mohly by nakonec představovat silně

---

¹⁸⁹ Srov. SALAMON, Lester M. a Helmut K. ANHEIER. *Nástup neziskového sektoru: (mezinárodní srovnání) : srovnávací projekt neziskového sektoru Univerzity Johns Hopkins : fáze II*. Přeložil Aleš DOČKAL. Praha: Agnes, 1999. s. 12

¹⁹⁰ Srov. Tamtéž. s. 12

ambivalentní soubor očekávání, která tyto instituce zformovala do velmi rozdílných směrů.¹⁹¹

- Vzhledem k tomu, že v minulé době bylo vedení neziskových organizací považováno za irelevantní a organizační struktury neprofesních neziskových organizací za banální, v aktuální době je mnohem větší snaha o pochopení, jak by privátní instituce, které působí v zájmu společnosti měly být řízeny a organizovány. Větší míra zájmu je nyní směřována k aspektům modelů a stylů řízení odpovídajících pro neziskový sektor, ale také se velmi projednávají otázky správy, odpovědnosti a dopadu aktivit těchto neziskových organizací.¹⁹²

4. Ekologický rozměr globalizace

Globalizace má značný vliv na ekologický stav planety. Změny v oblasti životního prostředí, ke kterým kvůli globalizačním procesům dochází, mají neblahý vliv na celé lidstvo. V této kapitole se zaměřím na ekologickou globalizaci, na ekologické problémy, jako jsou snížení biologické rozmanitosti, ničení deštných pralesů, rozšiřování pouští a půdní degradace, nedostatek pitné vody, znečištění oceánů, výlov ryb aj. Budu se věnovat také příčinám těchto ekologických problémů způsobených globalizačními procesy, dále pak roli člověka v globálním ekologickém ohrožení a dopadům těchto ekologických změn na člověka žijícího v rozvojových či vyspělých zemích.

4.1 Ekologická globalizace

Ekologická globalizace vychází z poznání, že planeta Země tvoří ucelený ekosystém, na němž jsou všichni lidé závislí. Oceány, moře, lesy, rozmanitost rostlin a živočichů či celkové klima je nutné vnímat jako globální (veřejné) statky. Ačkoliv jsou negativní důsledky nerovnoměrné, narušení primárních životních funkcí globálního ekosystému se obrací proti nám všem, ať už žijeme v rozvojových společnostech, nebo v zemích vyspělých. Náklady, které jsou spojené s ekologickými škodami, často neprocházejí

---

¹⁹¹ Srov. SALAMON, Lester M. a Helmut K. ANHEIER. *Nástup neziskového sektoru: (mezinárodní srovnání) : srovnávací projekt neziskového sektoru Univerzity Johns Hopkins : fáze II*. Přeložil Aleš DOČKAL. Praha: Agnes, 1999. s. 12

¹⁹² Srov. Tamtéž. s. 12

trhem, ekonomické subjekty je totiž delegují na obyvatelstvo. Mnoho ekologických problémů je řešeno mezivládními úmluvami, ovšem jejich dodržování a vymáhání často vážně, jelikož je mnohdy v rozporu s krátkodobými ekonomickými a vnitropolitickými zájmy. Práva na individuální užívání společných ekologických služeb tak dosud nejsou vyvážena společnou globální zodpovědností. Přírodní zdroje jsou ovšem již častým předmětem vnitrostátních i světových konfliktů a stále probíhající demografická exploze nároky na ně neustále zvyšuje.¹⁹³

Na začátku 70. let začala být rozvíjena ekologická metafora světa jako jednoho celku, jako jednoho domova pro všechny lidi, společenství a kultury. Uvidět svět jako malou zelenou planetu pomohly snímky Země pořízené při kosmickém výzkumu. Na svět planety Země, jenž představuje jeden ekologický celek, přestalo být nazíráno jako na neomezený prostor, ale Země začala být vnímána jako omezený komplex – jako planeta plující v kosmickém prostoru. Obraz planety jako ekologického celku se stal podnětem ke globálnímu ztotožnění se člověka s planetou – vizualizace zelené planety Země jako skvělého místa pro život lidí, myšlenka globálního společenství života sdružujícího lidskou populaci, rostliny, živočichy v jednom globálním prostoru společného domova, myšlenka omezení dalšího navyšování hmotného využití planetárních přírodních zdrojů, to vše bylo znakem globalizace, dopadu ekologických problémů zapříčiněných nahromaděním důsledků modernizace a industrializace.¹⁹⁴

Na ekologické destrukci světa, v němž už asi 200 let sídlí nadvláda ekonomického liberalismu, se podílí také světokultura.¹⁹⁵ Gilles Lipovetsky ve své knize *Globalizovaný Západ: Polemika o planetární kultuře* uvádí pojem světokultura, který chápe jako kulturu v širokém smyslu. Jde zde o systém jistého chování a soubor hodnot, které jsou charakteristické pro určitou společenskou skupinu, jedná se především o západní společnost. Lipovetsky se domnívá, že právě tato kultura Západu se může rozšířit do celého světa.¹⁹⁶

Destrukce znamená blížící se pád, nebo alespoň neřešitelné obtíže, před nimiž stojí celý svět a jež způsobují krizi světokultury jako zničení světa. Primární destrukcí, již se

---

¹⁹³ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísní – společnost při ČT, 2005, ISBN: 80-86961-00-1. s. 45

¹⁹⁴ Srov. LEHMANOVÁ, Zuzana. *Aktuální otázky globalizace*. Praha: Oeconomica, 2003. s. 208–209

¹⁹⁵ Srov. JUVIN, Hervé a Gilles LIPOVETSKY. *Globalizovaný Západ: Polemika o planetární kultuře*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2012. Střed. S. 153-154

¹⁹⁶ Srov. PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Filosofie jako životní cesta: Ad honorem Jan Zouhar*, Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 119

liberalismus oddal, je devastace přírody. Člověk si dokáže jen těžko představit mravní a politické následky malého, zvláštního a vypočítaného světa, v němž proklamovaná vláda člověka nad přírodou ústí ve stav, kdy příroda postupně mizí z lidského života a vytrácejí se také symboly, které ve velkém množství poskytovaly kolektivní moudrost a politickou a náboženskou představitost. Jakmile člověk přerušil kontakt s přírodou, zmizí i mnoho působivých uchopení lidského života, z nichž se zrodilo posvátno a tajemno. Co znamená pastýř a jeho pes při nahánění ovcí, zlý vlk, kvásek v těstě, klasy anebo slunce velebně stoupající po obloze za éry stravy zabalené v plastu a za éry kultury odpoutané od země a půdy i nebes?¹⁹⁷

Globální, ale současně i lokální životní prostředí se stává společným rizikem negativních důsledků modernizačních procesů. Ve vzniklé „globální rizikové společnosti“ působí uvědomění vzájemné sounáležitosti. Vnímání naší země jako ekologického prostoru života vzbuzuje v lidech jednotu, kdežto naše vnímání různých kultur, společenství, zemí, míst, struktur, institucí, vyvolává v lidech pocit rozdílnosti, odlišnosti, různorodosti, sváru a konfliktu, ale také spolupráce a snahy o konsenzus. Světové ekologické problémy – např. změny globálního klimatu si žádají reflexi uznání globality sociálně ekonomických zájmů ohrožujících životní prostředí. Představy ekologických limitů planety a představy nekonečných možností globální expanze vědeckotechnických změn a kapitalismu jsou v konfliktu. Odpůrci globalizace uvádějí, že nadvláda neregulovaných sil kapitálu a rozmach techniky poškozuje nejen životní prostředí lokálně i globálně, nýbrž zapřičiňuje také úpadek společenských svazků solidarity a veřejnosti stejně jako zbytky morálních tradic.¹⁹⁸

4.2 Komplexní příčiny globálních ekologických problémů

Globální ekologické problémy mají své komplexní příčiny. K těm hlavním patří následující: Za prvé se jedná o průmyslovou produkci rizik (zbrojení, nukleární technologie, produkci skleníkových plynů, znečištění moří a oceánů, biotechnologie aj.), dále o masovou chudobu (která souvisí s populačním růstem a sociální

---

¹⁹⁷ Srov. JUVIN, Hervé a Gilles LIPOVETSKY. *Globalizovaný Západ: polemika o planetární kultuře*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2012. Střed. s. 153–154

¹⁹⁸ Srov. LEHMANOVÁ, Zuzana. *Aktuální otázky globalizace*. Praha: Oeconomica, 2003. s. 209–210

marginalizací), neustálou ekologickou destrukci (znehodnocování zemědělské půdy, nedostatek nezávadné vody, masivní vymírání živočichů, kácení lesů, znečištění aj.).¹⁹⁹

Třetím komplexem je zamezování rozvoje lidského potenciálu a lidských práv. Další komplex problémů vyplývá ze způsobů ekonomického rozvoje. Globální chudoba souvisí s nemocemi a hladomory, jež vznikly rozkladem kulturních tradic a sociálních struktur rodin a společností, s drogovými závislostmi, stresem, násilím a kriminalitou, migrací a nacionalismem, fundamentalismem a terorismem. Ničení životního prostředí v důsledku takového způsobu ekonomického rozvoje, který mění přírodní zdroje z prostředků na přežití lidí v průmyslové suroviny, zapříčiňuje kulturní rozpad společností vedoucí k nutné migraci do velkoměst, způsobuje neustálé zvyšování sociálních nerovností a potlačení lidského sociálního rozvoje, chudobu, závislosti, zadluženost aj. Už jen samotné postupné ničení přírody jako kácení stromů, pustošení zemědělské půdy, nedostatek pitné vody, vymírání živočišných druhů, kumulace znečištění odpady, změny schopnosti biosféry ze zajištění podmínek pro zdravý život v současnosti i v budoucnosti ve faktor sociální nejistoty.²⁰⁰

4.3 Životní prostředí a globální problémy

Zhoršující se úroveň životního prostředí úzce souvisí s globálními problémy dnešní doby. Mnoho těchto problémů bylo způsobeno narůstajícím vlivem lidské populace na světové ekosystémy. Projevuje se v mnoha formách.²⁰¹

4.3.1 Klimatické změny

Zvyšující se množství skleníkových plynů v atmosféře způsobuje globální oteplování, jehož následkem jsou změny klimatu. Ty představují největší hrozbu zejména pro rozvojové země (z nichž nejohroženější je Asociace malých ostrovních států, která spojuje zhruba 50 členských zemí OSN). Hospodářství těchto rozvojových zemí je z velké míry postaveno na zemědělství a těžbě surovin. Právě úroda v zemědělství velmi závisí na dešťových srážkách. K největším změnám dojde v zásobách vody. Dá se

---

¹⁹⁹ Srov. LEHMANOVÁ, Zuzana. *Aktuální otázky globalizace*. Praha: Oeconomica, 2003. s. 236

²⁰⁰ Srov. Tamtéž. s. 236–237

²⁰¹ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísní – společnost při ČT, 2005, s. 45

predikovat, že v sušších oblastech (Východní Afrika, Blízký východ, Austrálie) se sucha především v létě ještě zvýší. Na jiných místech světa (Jihovýchodní Afrika, Jižní Amerika) se naopak budou častěji opakovat záplavy. Klimatické změny nepochybně ovlivní i nejvýznamnější říční toky, které tvoří mnohdy hranice mezi zeměmi či několika státy protékají. Díky tomu může v budoucích letech v těchto oblastech docházet ještě k vyššímu napětí mezi zeměmi, které může vést k narušení bezpečnosti a stability těchto států. Již delší dobu je pozorována zvýšená intenzita hurikánů v tropických oblastech a patrné jsou také změny intenzity mořských proudů. Změny, ke kterým dochází díky zvýšení teploty vody a změny v některých systémech mořského proudění ovlivňují seskupování ryb a zapříčiňují odumírání korálů. Rybolov se tak může v určitých oblastech zhroutit. Zvyšující se hladiny moří, které způsobuje tání ledovců a teplotní navýšení oceánské vody bude stále více ovlivňovat nízko posazené pobřežní oblasti, které jsou mnohdy důležitými středisky hospodářství a zvýšené hustoty populace. Území do vzdálenosti 100 km od pobřeží obývá 40 % světové populace, ačkoliv toto území tvoří jen 22 % souše. Očekává se, že do roku 2100 stoupne hladina moří od 15–95 cm. Významný dopad klimatických změn bude i na zdraví populace v rozvojových oblastech, jelikož mnoha druhům hmyzu, které přenáší nemoci, se dobře daří právě v teplejším podnebí těchto rozvojových oblastí.²⁰²

Dalším globálním problémem je znečištění vzduchu emisemi, způsobenými lidskou činností. Hlavní znečištění pochází z energetického průmyslu a ve zvyšující se míře také z dopravy. Vysoké hodnoty ozónu v přízemních vrstvách, oxidu uhelnatého, oxidů dusíku a dalších emisí z motorových vozidel a průmyslového odvětví zapříčiňují vážné zdravotní problémy, a to především lidem žijícím ve velkých městech a městských aglomeracích. Kyselá dešť, které vznikají z důvodu tohoto znečištění, ničí lesy mírného pásu po celém světě.²⁰³

Problém zhoršujících se klimatických změn se pozvolna mění a přesouvá z konfliktů mezi ekologickými a hospodářskými zájmy do konfliktu mezi hospodářským rozvojem a světovou bezpečností. Na klimatické změny je již nahlíženo jako na globální bezpečnostní riziko, jelikož mechanismy zrodu a postupného rozvoje jsou stále více aproximovatelné stejně jako možné následky, rizika a dopady změn. Již existuje

---

²⁰² Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísní – společnost při ČT, 2005, s. 45

²⁰³ Srov. Tamtéž. s. 45

zřetelnější představa o tom, kdo a kdy bude nejvíce zasažen, ovšem stále nedošlo k zásadnějším a pozitivnějším změnám v přístupu zemí a vlád.²⁰⁴

OSN uvádí, že rok 2021 je zlomovým rokem pro celé lidstvo, kdy je nejvyšší čas nastolit důležitá klimatická opatření. Vědecká poznání jsou nevyvratitelná a panuje globální konsenzus, že k zastavení klimatické krize a zamezení katastrofy s nevratnými následky je nutné udržet nárůst průměrné globální teploty do 1,5 stupně Celsia. To je ovšem nemožné bez toho, aniž by do poloviny století nebylo dosaženo nulových emisí skleníkových plynů. K této dohodě se již zavázaly země, jež tvoří dvě třetiny globální ekonomiky. Může to znít jako dobrá zpráva, nicméně k tomu, aby se dosáhlo stanoveného cíle, je nutné, aby se okamžitě zapojily všechny země, města, firmy a také finanční instituce a souhlasily s konkrétními plány transformace k bezuhlíkové ekonomice. Nejvýznamnějším krokem k dosažení cíle udržet oteplení do 1,5 stupně Celsia je totiž úplné zamezení uhlí v energetickém sektoru.²⁰⁵

4.3.2 Environmentální migrace

Environmentální problémy i jejich sociální, hospodářské a politické důsledky se dotýkají všech oblastí světa, i když se nejvýrazněji projevují v chudých oblastech rozvojových zemích. Ničení životního prostředí, ekologické katastrofy mohou připravit obyvatele určitých oblastí o zdroj vody nebo o půdu, na nichž závisí jejich holá existence. Lidem zasaženým takovouto pohromou poté nezbývá nic jiného, než opustit svá obydlí a hledat nové živobytí jinde. Vzniklá masová migrace poté může způsobovat konflikty. Lidé, kteří musejí opouštět své domovy kvůli zhoršujícímu se životnímu prostředí, jsou označováni jako environmentální uprchlíci. Podle odhadu činí množství těchto uprchlíků 10 až 25 milionů osob. Skutečný počet obětí násilného přesídlení je ovšem daleko vyšší. Oficiální definice uprchlíka z roku 1951 je dnes již zcela neodpovídající. UNHCR označilo již v roce 1993 zhoršující se životní prostředí za jednu ze čtyř hlavních příčin vzniku uprchlictví a za jeden zjevů, který výrazně ohrožuje lidskou bezpečnost. Někteří autoři predikují zvýšení počtu uprchlíků v důsledcích změn klimatu až na 150 milionů v roce 2050. V roce 1998 poprvé počet

---

²⁰⁴ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 34

²⁰⁵ Srov. GUETERRES, A. *Celosvětovou akci pro klima už nelze odkládat*, 22. 4. 2021. United Nations, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/celosvetovou-akci-pro-klima-uz-nelze-odkladat/>

environmentálních uprchlíků (25 miliónů osob) převýšil množství uprchlíků válečných.²⁰⁶

4.3.3 Přírodní zdroje rozvojových zemí

Ochrana přírodních zdrojů je po klimatické změně a environmentální migraci dalším vážným problémem. Při aktuální míře spotřeby v bohatých rozvinutých zemích je naprosto logické, že jižní země se cítí být vykořisťovány a ničeny nadnárodními korporacemi ze severu. Materiální spotřeba a spotřeba energií na severu je na jednoho člověka zhruba čtyřicetkrát větší než na jihu.²⁰⁷

Nerostné bohatství jižních zemí přitom vyvolává jejich závislost na těžbě a prodeji přírodních zdrojů. Je důležité, aby se zabránilo drancování zdrojů chudých zemí bohatými a aby se suroviny využívaly maximálně efektivně. Vědci z renomovaného Worldwatch Institute přišli již v roce 1995 s významným faktem, že pokud by 60 % všech surovin bylo recyklováno, zachránilo by se tak 1,8 exajoulů energie za rok, což je zhruba 315 mil. barelů ropy. Průmysl zpracovávající odpad navíc vytváří nová pracovní místa. Vědci uvádějí, že na milion tun odpadu připadá asi 1600 pracovních míst. Využívání odpadu a větší míra efektivnosti při zpracování přírodních surovin se ovšem mnohdy setkávají s politickými bariérami, které jsou podporovány mnoha hospodářskými lobby. Vztah mezi ekonomikou a ekologií se v posledních letech ustálil na vzájemné ostražitosti. Životní prostředí a ekonomika spolu vytváří jeden celek, který dlouhá léta rostl, ovšem na přelomu 20. a 21. století narazil na hranice své spolupráce a ze strany průmyslu na hranice svého růstu, aniž by docházelo ke snaze o obnovitelnost jeho zdrojů.²⁰⁸

Vedle střetu s ekonomickými zájmy narážejí skoro všechny ekologické otázky na problematiku ochrany národních zájmů. Znečištění, biologické druhy či kyselá deště však nemají hranice.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, ISBN: 80-86961-00-1. s. 47–48

²⁰⁷ Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. s. 100

²⁰⁸ Srov. Tamtéž. s. 100–101

²⁰⁹ Srov. Tamtéž. s. 103

4.3.4 Snížení biologické rozmanitosti

Pestrost živých organismů v suchozemských, mořských a dalších vodních ekosystémech a ekologických komplexech se čím dál tím více zmenšuje. Hlavním důvodem je ztráta přirozených stanovišť rostlin i živočichů. Toto dění je zapříčiněno řadou jevů, k nimž patří např. odlesňování a ničení mokřadů a dalších biotopů, výstavba silnic, železnic, ropovodů a dolů, nadměrný rybolov, pytláctví, enormní poptávka po přírodních zdrojích a další. K základním globálním dohodám, které se snaží tento problém řešit, patří Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES) z roku 1973 a Úmluva o biologické rozmanitosti schválená v roce 1992.²¹⁰

Sedmdesát procent všech druhů rostlin a živočichů se nalézá v Mexiku, Kolumbii, Ekvádoru, Peru, Brazílii, Kongu (Zairu), Madagaskaru, Číně, Indii, Malajsii, Indonésii a Austrálii. Kromě Austrálie se jedná především o země, které náleží k chudším částem světa a které do ochrany živočichů a rostlin vkládají jen minimální úsilí a prostředky. Na těchto územích dochází k souboji mezi vyznavači egocentrických a antropocentrických hodnot biologických druhů. Jedná se o to, zda chceme přírodu využít pro ni samu, nebo pro člověka jako biologický druh. Řada studií dokládá, že převážná část živočišných a rostlinných druhů mizí právě v rozvojovém světě. Hlavními důvody vymizení těchto druhů jsou vedle globálního znečišťování megalomanské projekty elektráren, přehrad či měst a prosazování monokultur, kde byla tradice smíšených druhů. Země na jihu nedisponují dostatkem vědců, kteří by se těmito problémům věnovali a řešili je, bohaté rozvinuté země hájí své zájmy.²¹¹

4.3.5 Ničení deštných pralesů

Se zachováním biologické rozmanitosti jde ruku v ruce i snaha o ochranu deštných pralesů, které jsou označovány jako plíce světa. Tento problém si již uvědomují rozvojové země i rozvinuté státy, a to především díky neúnavným kampaním ekologických aktivistů a původních obyvatel. Prosazení praktických opatření v politice není ale jednoduché. Není snadné skloubit ekonomické a ekologické požadavky pro

---

²¹⁰ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, s. 46

²¹¹ Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7. s. 101–102

dlouhodobě přijatelný rozvoj tak, aby byly v souladu s definicí trvale udržitelné společnosti, která je jednou z mála akceptovatelných alternativ budoucího rozvoje planety:²¹² „...je to taková společnost, která může přetrvat generace, která je dostatečně předvídatelná, pružná a moudrá na to, aby si nepodkopala jak fyzické, tak sociální systémy, které ji podporují.“²¹³ Ochrana deštných pralesů je vedle boje proti narušení ozónové vrstvy druhou hmatatelnou snahou o směřování k takové společnosti.²¹⁴

Rozvojové země i Subsaharská Afrika se snaží obchodovat na globálních trzích, což je podporováno především v oblasti prodeje přírodních surovin a zdrojů, eventuálně v oblasti obchodu se zemědělskými potravinami. Vlády těchto zemí proto častokrát dovolují kácení lesního porostu a ve velké míře užívání hnojiv a pesticidů. Drobní zemědělci poté musejí hledat novou, mnohdy už méně úrodnou půdu i v doposud panenské přírodě. Kácení tropických pralesů zapříčiňuje v daných lokalitách vysychání říčních toků a snížení výskytu dešťových srážek, což poté neumožňuje práci v zemědělství. Celkem již došlo k poničení poloviny světových lesů. Zbylé porosty v rozvojových zemích jsou pak z důvodu výstavby silnic, farem a obydlí rozdělovány na malé a nepříliš životaschopné lesní ostrovy. Velkým problémem v mnoha rozvojových zemích je také rozsáhlá nezákonná těžba dřeva, která ničí lesní porost, přírodní zdroje a lidé z tohoto důvodu přicházejí o svou práci. Světová banka uvádí, že v rozvojových oblastech tak vlády přicházejí až o 5 miliard dolarů za rok.²¹⁵

Destrukce tropických deštných pralesů se stala synonymem pro vymírání druhů. Deštné pralesy pokrývají 7 % povrchu všech kontinentů, ale předpokládá se, že v nich žije více než 50 % všech druhů organismů. Řada z nich je důležitá pro lokální ekonomiku. Tropické deštné lesy mají jak lokální, tak regionální a globální význam. Jejich lokální význam spočívá v tom, že jsou domovem řady domorodých společenství. Z regionálního pohledu chrání povodí a zmírňují klima. Jejich globální význam nalézáme v tom, že tvoří potenciální oblasti, které mohou absorbovat přebytek oxidu uhličitého, jenž vzniká při pálení fosilních paliv.

K ničení tropických deštných pralesů dochází většinou z důvodu poptávky rozvinutých zemí po levných zemědělských a lesních produktech, k nimž patří např.:

---

²¹² Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7. s. 102

²¹³ EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. s. 10

²¹⁴ Srov. Tamtéž. s. 102

²¹⁵ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, s. 46

kakao, sója, cukr, palmový olej, pomerančová šťáva, banány, hovězí maso, výrobky ze dřeva. V globální společnosti jsou osvětové akce aktivistů a neziskových organizací v podstatě jedinou šancí, jak lidé mohou bránit ničení tropických deštných pralesů, jak pomoci jim přežít a případně napomoci i k ukončení jejich stálé devastace.²¹⁶

Organizace Greenpeace uvádí, že nejčastějším důvodem, proč aktuálně dochází ke kácení pralesů např. v Amazonii, je živočišná výroba. Chov hospodářských zvířat může za 80 % jejich odlesňování. Na vykácené ploše buď vznikají přímo pastviny pro dobytek, nebo je tato plocha využita pro plantáže sóji, která slouží jako levný druh potravy pro hospodářská zvířata. Maso a sója jsou odsud prodávány do zahraničí, a to také do zemí Evropské unie. Import masa z Jižní Ameriky do ČR není tak markantní, ovšem dovoz sóji je obrovský. V celé EU to bylo za rok 2019 až 16,87 milionu tun sójové moučky (46,3 % z Brazílie) a 15 milionů tun sójových bobů (41,7 % z Brazílie). A tato sója je poté využívána k výkrmu zvířat ve velkochovech v celé EU. Z tohoto pohledu už nezáleží na tom, zda vyprodukujeme hovězí maso české, či jej dovezeme např. z Polska, Nizozemska nebo Německa. V Česku se spotřeba sóji pohybuje okolo 300 tisíc tun a převážná většina je použita jako krmivo.²¹⁷

4.3.6 Rozšiřování pouští a půdní degradace

Vznik či rozšiřování pouští je přímým následkem přetěžování citlivých stepních ekosystémů. Ty podléhají – z důvodu zvyšující se lidské populace, migrace a obecně zvýšené lidské spotřeby – enormním nárokům na produkci zemědělských potravin, sběr palivového dřeva či ekonomické a politické snahy o maximální pěstování plodin pro export a obecně kácení či vypalování lesů. Proces desertifikace nabývá kritického rozsahu právě v zemích s velkými pouštěmi. Narůstají tak rozlohy neúrodného území, zasahující např. prakticky polovinu Afriky a přímo ohrožující okolo 300 milionů lidí. Různým stupněm půdní degradace je poničeno celkem 65 % z celkové rozlohy zemědělské půdy na světě (1,5 miliardy ha).²¹⁸

---

²¹⁶ Srov. PRIMACK, Richard B., Pavel KINDLMANN a Jana JERSÁKOVÁ. *Úvod do biologie ochrany přírody*. Praha: Portál, 2011. s. 123

²¹⁷ Srov. GREENPEACE, *Destrukce pralesů*. Dostupné [online] na WWW: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/12766/za-destrukci-pralesu-muze-geneticky-modifikovany-maradona-i-nas-jidelnicek/>

²¹⁸ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, s. 46

4.3.7 Nedostatek nezávadné vody

Třebaže je voda nevyčerpatelný obnovitelný zdroj, lokálně se může ukázat její nedostatek, či přebytek. Na mnoha místech na světě zapříčinilo odlesňování, příliš rozšířená pastva dobytka a rozorání pozemků rychlé šíření půdní eroze. Sedimenty, které takto vznikají, zanášejí koryta řek a naplňují i jezera. Spolu s úbytkem půdy vysychají také potoky, prameny a přicházejí velké povodně. K tomu je nezbytné také uvést znečišťování toků komunálními odpady, toxickými chemikáliemi, ropnými látkami, zemědělskými odpady či hnojivy, ale především vodou z kanalizace / nekanalizovaných odpadů. Významný problém představuje také vyčerpávání vodních zdrojů z důvodu zavlažování. Ročně je vody k těmto účelům využito více, než činí přirozená regenerační schopnost ekosystémů. Převážná většina rozvojových zemí nedisponuje prostředky na získání vody z jiných zdrojů (dovoz, čističky, odsolovací zařízení, složité zavlažovací systémy), na rozdíl např. od bohatých zemích Perského zálivu. Na čistých řekách a jezerech přitom závisí lidské životy.²¹⁹

OSN uvádí, že v roce 2015 mělo 91 % lidí na světě přístup k bezpečným zdrojům pitné vody. V roce 1990 to ovšem bylo jen 76 % lidské populace. Nicméně 2,5 miliardy lidí stále nemá možnost přístupu k sanitaci (hygienická zařízení jako kanalizace, toalety nebo latríny). Dvě miliardy lidí obývají území, v nichž hrozí nedostatek vody. Dvě pětiny obyvatel si nemohou doma umýt ruce mýdlem pod tekoucí vodou (2017). Každý den zemře v průměru pět tisíc dětí na následky nemocí způsobených špatnou vodou nebo sanitací. Vodní elektrárny jsou nejvýznamnějším zdrojem obnovitelné energie. V roce 2011 vyrobily 16 % světové výroby elektřiny. Zhruba 70 % dostupné vody je využito pro zavlažování. Při povodních dojde k úmrtí 15 % všech obětí přírodních katastrof. Téměř desetina lidské populace (673 milionů lidí) běžně vylučuje ve volném prostoru (2017). Většina těchto lidí má svůj domov v jižní Asii. OSN uvádí, že důsledky pandemie COVID-19 aktuálním tempem můžou zapříčinit to, že nedostatek vody v roce 2030 – odhadem 700 milionů lidí donutí opustit jejich domovy. Další až 3 miliardy světové populace si nemohou doma umýt ruce, což je důležitou prevencí proti Covidu 19.²²⁰

---

²¹⁹ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, s. 46–47

²²⁰ Srov. UNITED NATIONS, *Fakta o vodě*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-6-zajistit-vsem-dostupnost-vody-a-sanitacnich-zarizeni-a-udrzitelne-hospodareni-s-nimi/fakta-o-vode/>

4.3.8 Růst populace a zvyšující se ekologická zátěž

Počet obyvatel na zeměkouli se od roku 1960 zdvojnásobil na 6 miliard, přitom tento počet se má do roku 2050 zvýšit na 8 až 9 mld.²²¹ Většina živočichů na této planetě roste či se zmenšuje v závislosti na dostupnosti potravy, úkrytu, partnerů pro rozmnožování, výskytu nemocí aj. Ovšem lidé jako by určitá ekologická pravidla odmítali respektovat. K nejvyššímu nárůstu populace dochází na území, kde je dostupnost potravy nízká, míst a prostředků k bydlení málo, zato velké množství šířících se nemocí. Hlavní problém pro nadcházející léta ale představuje teoretická možnost postupného zvýšení životního standardu i v oblastech, které se řadí k těm rozvojovým. Z pravidel demografické transformace lze usoudit, že snížení růstu populace jde ruku v ruce s rozvojem ekonomik transformujících se zemí. Jak ale ovlivní tato změna životní prostředí?²²²

Zvýší-li se industrializace, dojde také k navýšení poptávky po zboží, surovinách, energii, změní se kompletně tzv. vzorce spotřeby. I opravdu početná populace v rozvojových zemích aktuálně spotřebovává jen zlomky energie a surovin a produkuje zlomky odpadů na rozdíl od obyvatelstva industrializovaných ekonomicky vyspělých zemí. Vzorce spotřeby lidí žijících v rozvojových oblastech se tedy kvantitativně i kvalitativně odlišují od těch ve vyspělých státech. Tato změna vzorců spotřeby v globálním měřítku směrem ke konzumerizmu by vyvolala drastické navýšení požadavků na prostředí, ať už ho chápeme jako zdroj surovin, či jako asimilační a detoxikační mechanismus pro naše emise a odpady. Představa vyspělého industriálního a populačně stabilizovaného světa musí s tímto problémem rozhodně počítat.²²³ Čím větší je objem výroby, tj. čím více zdrojů vložíme do ekonomické produkce a z okolního prostředí, tím vyprodukujeme větší objem odpadu, který vrátíme zpět do přírodního prostředí – do země, vody a vzduchu. Přílišné množství odpadu produkovaného po delší čas, zapříčiňuje biologické a jiné změny v životním prostředí (též označováno jako kontaminace), vedoucí k narušení a poškození ekosystému.²²⁴

---

²²¹ Srov. PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C. H. Beck, 2004. C. H. Beck pro praxi. s. 145

²²² Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 207–209

²²³ Srov. Tamtéž. s. 21

²²⁴ Srov. PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C. H. Beck, 2004. C. H. Beck pro praxi. s. 145

Hlavním problémem budoucích let ovšem bude také potravinová dostupnost. Růst produkce potravin bude zřejmě nižší než růst lidské populace v určitých oblastech, kromě toho bude expanze zemědělství velmi finančně nákladná, a to především tehdy, až bude muset vzrůst dvojnásobně až trojnásobně, aby zajistila kvalitní výživu pro dalších několik miliard obyvatel.²²⁵

4.3.9 Znečištění oceánů a výlov ryb

Lov ryb a ostatních mořských živočichů začal mít postupem času velmi negativní důsledky na ekosystémy oceánů a na ekonomiky pobřežních oblastí. Aktuální kapacita rybářského průmyslu přesahuje schopnost obnovy rybích populací o zhruba 30–40 %. Druhy některých mořských živočichů jsou v důsledku průmyslového výlovu na pokraji úplného vyhubení, přitom jsou zdrojem obživy stovky miliónů lidí v rozvojových zemích, žijících se jako rybáři. Omezení tohoto průmyslu bude nutné k tomu, aby se rybám a ostatním mořským živočichům vrátila možnost přirozené obnovy. Také využívání hustého pletiva, díky kterému lze ulovit i nedospělé ryby, decimuje obrovská hejna ryb a místní chudí lidé přicházejí o zdroj obživy. Je smutným faktem, že naprostá většina moderních rybářských flotil (továren) patří společnostem z rozvinutých zemí a spotřebuje pouze méně než polovinu ulovených ryb. Zbytek mrtvých ryb je z důvodu nerentability vhozen zpátky do moře. Při výlovu ryb dochází také k úmrtí mnoha mořských savců a želv, kteří zahynou udušením ve vlečných sítích.²²⁶

Vypouštění odpadů do řek, moří a oceánů, zbytky průmyslových hnojiv a biocidů z polí, které byly do vod spláchnuty deštěm, radioaktivní odpad, havárie z ropných tankerů a jejich vymývání způsobují znečištění moří, následkem čehož jsou přemnožené řasy, které do vod vypouštějí toxické látky a vedou k velkým úhynům ryb a mnoha dalších mořských organismů. Těla ryb a mořských měkkýšů obsahují těžké kovy. K nejvíce zasaženým oblastem patří Baltské, Severní, Černé a Středozemní moře a Perský a Mexický záliv.²²⁷

---

²²⁵ Srov. DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 21

²²⁶ Srov. EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, s. 46–47

²²⁷ Srov. Tamtéž. s. 46–47

4.3.10 Doba plastová

Plastů se dotýkáme častěji než lidí ze svého blízkého okruhu. Nalezneme je v atmosféře, ve vodě, v půdě, ale i v nápojích a jídle, které jíme. Plasty jsou motorem globalizace a představitelem neregulovaného pozdního kapitalismu – systému, který za účelem zisku deleguje náklady na obyvatelstvo a životní prostředí. Až nyní si začínáme uvědomovat rozměry globální závislosti na tomto produktu.²²⁸

Využití a výroba plastů roste závratnou rychlostí, většina plastů byla vyrobena po roce 2005. Trh řídí několik nadnárodních korporací, které proinvestují více než 200 miliard USD do další petrochemické výroby. Proto je potřeba v co nejbližší době snížit radikálně výrobu a spotřebu plastů, omezit je na lokální, národní i celosvětové úrovni a zamezit znečištění plasty přímo u zdroje.²²⁹

Např. v roce 2018 bylo jen v EU, a to pouze na jídlo a nápoje, použito přes 1,13 biliónů kusů obalů, převážně plastových. Obaly však nejsou jediným problémem: například v zemědělství se globálně využije 6,5 milionu tun plastu za rok. Plastový odpad a mikroplasty, jež se nacházejí ve světových oceánech, jsou obrovským problémem, ovšem znečištění půdy plasty může být až 23× větší než znečištění moří.²³⁰

4.3.11 Ekologické poučení

Jako ekologické poučení by mohlo sloužit následující:

Především se ukázalo, že při ochraně životního prostředí hrají svou nezastupitelnou úlohu nevládní organizace, které jsou páteří globální občanské společnosti. Jelikož se vlády ve většině případů nechtějí zabývat ekologickými problémy, je nutné vést osvětové kampaně právě za pomoci neziskových organizací. Následující úkoly jsou opravdu nelehké:

- Klimatická změna zabije více lidí v chudých rozvojových zemích než v těch bohatých. Bohatí jako největší znečišťovatelé by si toho měli být vědomi a měli by zajistit transfer a vývoj ekologicky přijatelných technologií na chudý jih.

---

²²⁸ Srov. Hnutí DUHA, Atlas plastů, dostupné [online] na WWW: <https://www.hnutiduha.cz/aktualne/novy-atlas-plastu-ukazuje-cestu-ze-zaplavy-odpadu-vola-vyrobce-k-odpovednosti>

²²⁹ Srov. Tamtéž.

²³⁰ Srov. Tamtéž.

- Chudé země by měly vyvinout větší snahu, aby zabránili výprodeji svého nerostného bohatství, což je mnohdy velmi obtížné, neboť v mnoha případech se jedná o jejich jediný zdroj devizových příjmů.
- V obou částech světa by mělo dojít k většímu rozvinutí průmyslu na zpracování druhotných surovin. Došlo by k zohlednění nejen ekologické hodnoty surovin, ale také k vytvoření mnoha nových pracovních míst, a to především v chudých částech světa.
- Za pomoci osvěty a vzdělávání v obou částech světa by mělo dojít k uvědomění si toho, jakou skutečnou hodnotu mají biologické druhy, které žijí na naší zemi, a vytvořit opravdu účinné nástroje na jejich ochranu. Při tomto procesu je nutné zdolat největší bariéry, které jsou ideologické, fyzické i ekonomické.²³¹
- Vlády by měly vzít v potaz projekce od vědců a zamyslet se nad konceptem trvale udržitelné společnosti.²³²

---

²³¹ Srov. EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. s. 103

²³² Srov. Tamtéž. s. 104

Závěr

Globalizace před nás staví mnoho otázek, na něž člověk i celé lidstvo stále hledá odpovědi. Zcela logicky má vedle zásadních přínosů také řadu negativ. Její pozitiva lze shledávat v tom, že nám zpřístupnila moderní technologie, internet, otevřela nám brány celého světa, volných trhů a obchodu. Čas a prostor již nehrají takovou roli, náklady na dopravu se velmi snížily. Působí jako hnací motor všech ekonomik, které se ke globalizačním procesům připojily. Nicméně jejím vlivem došlo ve světě k významným ekologickým zvrátům v tom negativním slova smyslu, které mají dopad na celé lidstvo. V řadě zemí dochází i v jejím důsledku stále k poškozování lidských práv a lidské důstojnosti. Vznikají také silné konflikty mezi lokálním a globálním, což se nejvíce dotýká především zemí třetího světa, jelikož dochází ke zničení tradičních sociálních společenství a k časté migraci do velkých městských aglomerací. Globalizace zasahuje do všech oblastí našeho života, aniž si to uvědomujeme.

Svoji diplomovou práci jsem rozdělila na čtyři části. První část jsem věnovala vymezení pojmu globalizace, její historii, tedy vzniku a vývoji, negativům a pozitivům, globálním problémům a rizikům globalizace a na závěr globální etice a jejím perspektivám. Tato kapitola poukazuje na to, jaké klady a záporny má globalizace pro člověka žijícího v rozvojových či vyspělých zemích. Ke kladům lze počítat např. to, že globalizace funguje jako povzbuzení pro všechny ekonomiky. Nicméně stále způsobuje nerovnost v přístupu k celkovému společenskému růstu. Obohacují se především ti, kdo mají nejlepší přístup k těmto procesům globalizace, což jsou zejména lidé, kteří žijí v bohatých průmyslových zemích a jejich vlády jsou jim schopné zajistit podmínky k tomuto přístupu.

K dalším negativům patří skutečnost, že rozvojové země, které oplývají zásobami přírodních zdrojů, jako jsou lesy, nerostné suroviny, energetické zdroje aj., a příliš nedbají na ochranu životního prostředí, jsou často terčem nadnárodních společností, které bohatnou díky nízkým cenám těchto nerostných surovin. Místní lidé pak mnohdy přicházejí o svůj zdroj obživy a jsou nuceni přesídlvat. V rozvojových zemích dochází také k destrukci tradičního zemědělství, zemědělské výroby, ke kácení pralesů aj. Tyto změny narušují sociální společenství a lidskou kulturu. Vyspělé země se stále také díky globalizaci potýkají se značnou nezaměstnaností. Je to způsobeno neustálým vývojem techniky, který umožňuje kvalitnější metody. Často také dochází k přesunu

výroby do zemí třetího světa, kde dochází k radikální minimalizaci nákladů na produkci. Tím lidé ve vyspělých zemích přicházejí o svá pracovní místa.

Druhá kapitola byla věnována ekonomické oblasti globalizace a jejím dopadům na člověka v rozvojových či vyspělých společnostech. V této kapitole se zabývám globalizací, etikou a ekonomikou, světovou chudobou, oddlužením a alternativními vizemi globalizace a také rozvojovými zeměmi. Ekonomická oblast patří k hlavním procesům globalizace. Jak z této kapitoly vyplývá, aktuální stav ekonomického vývoje, a především neustále se navyšující ekonomické rozdíly mezi vyspělými zeměmi a zeměmi tzv. třetího světa jsou globální etickou výzvou. Zejména v těchto částech třetího světa lidé stále trpí hlady, stále dochází k porušování lidských práv a lidské důstojnosti. Globální etiku tedy můžeme chápat jako volání po novém vnímání univerzality lidských práv ve světovém měřítku. Tato fakta se stále více promítají do neustále silícího požadavku na tzv. planetární odpovědnost. K udržení globální stability je nutné, aby si lidé uvědomili svoji zodpovědnost a našli společné hodnoty sloužící k nastavení pravidel, která by byla aktéry světového trhu dodržována, nedocházelo by tak k neustálému navyšování rozdílů mezi chudými a bohatými a ke globálním krizím a konfliktům, majícím dopad na člověka žijícího jak ve vyspělém světě, tak i v tom rozvojovém.

Třetí kapitola byla zaměřena na sociální rozměr globalizace. Věnovala jsem se v ní lidským právům a jejich ochraně ve spojitosti s globalizací. Jak z daného textu vyplývá, globální právo ve sféře lidských práv si klade za primární cíl chránit především člověka před hrubým jednáním států a nadnárodních korporací. Ze strany NNS stále dochází k porušování lidských práv. Často jsou pracovníci najímáni pouze na sezónu bez zdravotního pojištění a péče. V mnoha případech pracují NNS na principu pumpy, kdy nasávají výsledek práce pracujících lidí a přenášejí jej ve formě bohatství a moci na privilegované menšiny. K nejohroženějším skupinám patří ženy, menšiny a migrující pracovníci. Globalizace také napomohla významnému přeshraničnímu zločinu. Dochází k růstu mezinárodních trestných činů, které mají dopad na porušování lidských práv. Jedná se zde např. o nelegální obchod s drogami, obchodování se zbraněmi, praní peněz, obchod s lidmi.

Dále jsem se v této třetí kapitole věnovala mezinárodní sociální práci, jejím hodnotám, humanitární a rozvojové pomoci a neziskovým organizacím. Mezinárodní sociální práce

reaguje na problémy způsobené globalizací. Plní své poslání všude tam, kde lidé žijí v chudobě, zasahuje v krizích a ve válkách. Její primární snahou je snížení dopadů způsobené globalizací na člověka. Je tak nepostradatelnou součástí globální společnosti. Humanitární pomoc zasahuje tam, kde jsou lidé v nouzi. Jedná se především o různé katastrofy a je poskytována také ve vyspělých zemích. Rozvojová pomoc se pak zasazuje o dlouhodobou pomoc především v rozvojových oblastech a je zaměřená na rozvoj v daných sférách, jako jsou vzdělání, ekonomika, sociální oblast, zdravotnictví a snížení chudoby. Také díky neziskovým organizacím dochází ke snížení problémů např. s chudobou a ke stabilizaci situací v krizových oblastech, především v zemích třetího světa. Jak tedy z textu vyplývá, tyto organizace jsou nepostradatelnou součástí globální společnosti a zmírňují dopady způsobené globalizací na člověka a napomáhají tak k udržení stability světa.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabývala ekologickou globalizací a jejími dopady na člověka žijícího v rozvojových a vyspělých zemích. Jak je z tohoto textu zřejmé, globalizace značně ovlivňuje ekologický stav naší planety. Změny a ekologické pohromy, k nimž kvůli ní dochází, mají poté dopad na lidskou populaci. Klimatické změny zabijí více lidí v chudých rozvojových zemích než v těch bohatých. Poškození životního prostředí a ekologické katastrofy jsou příčinou toho, že obyvatelé především třetího světa přicházejí o zdroje pitné vody či o půdu pro jejich zemědělství, na němž závisí vypěstování potravin nutných pro jejich živobytí. Lidé, kteří se ocitnou v takové situaci, musí v mnoha případech opustit svůj domov, propadají se do ještě větší chudoby a stávají se z nich environmentální uprchlíci. Rozvojové země se také díky svému přírodnímu bohatství stávají terčí NNS, které je za velmi výhodné ceny vykupují. Bohaté země jako největší znečišťovatelé a také ti, kdo z globalizace nejvíce profitují a ponejvíce vyčerpávají přírodní zdroje třetího světa, by měli nést největší odpovědnost za ekologické následky způsobené globalizací. Ty totiž pocítují chudí lidé třetího světa, kteří vlivem globalizace přicházejí o své domovy, pitnou vodu, rozpadají se jim tradiční sociální struktury, dostávají se do různých krizí, které v základu zapříčinila globalizace.

Cílem mé diplomové práce bylo poukázat na procesy globalizace, a to zejména ekonomické, sociální a ekologické, jež mají dopad na životní úroveň obyvatel v rozvojových a vyspělých zemích. Prostředkem k dosažení tohoto cíle byla prostudovaná literatura. Jak z práce vyplývá, dopady globalizace nesou všechny země. U rozvinutých společností je to především stárnutí populace a vysoká míra nezaměstnanosti způsobená

neustálými inovacemi ve výrobě a také přesuny produkce do rozvojových zemí z důvodu minimalizace nákladů na výrobu. Lidé tak přicházejí o svá pracovní místa. Nicméně nejvíce, a to v tom ekonomickém, sociálním a ekologickém smyslu, nesou na svých bedrech dopady globalizace především chudé rozvojové země, tedy v nich lidé žijící. A zatímco bohaté země na globalizaci nejvíce profitují a jsou největšími konzumeristy, jsou to právě chudé rozvojové země, které její následky cítí nejvíce. Globalizace totiž způsobuje neustále se prohlubující ekonomickou nerovnost mezi oběma světy, rozvojové země levně vyprodávají své přírodní bohatství aj.

Někdo by mohl namítnout, že právě díky globalizaci dochází v rozvojových zemích k vytvoření nových pracovních míst a tyto země mohou nabízet své produkty na volných trzích. Nicméně právě i vlivem nadnárodních společností, které se na těchto chudých zemích obohacují, stále dochází v rozvojových zemích k porušování lidských práv. Globalizace způsobuje také rozpad tradičních společenství, lidé se ocitají v nejistotě a chudobě a také dochází k nejcitelnějším negativním změnám v ekologické oblasti a tím také k největším dopadům na člověka. Rozvojové, ale i rozvinuté země ovšem zasáhla aktuální pandemie Covidu-19, která má dopad na člověka žijícího jak v rozvojových oblastech – tak v těch vyspělých.

Použité zdroje

- ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globální problémy lidstva*, Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě, ISBN 80-248-1048-4
- BECK, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. Sociologická řada [CDK]. ISBN 978-80-7325-123-9
- BERNÁŠEK, Václav. *Globalizace ve světové ekonomice*. Mezinárodní politika, 1998, č. 10,
- BRETON, Raymond. J.G. Reitz, *Globalization and Society, Processes of differentiation examined*, Praeger Publishers r. 2003, ISBN:0-275-97963-6
- CASEY, J. *The Nonprofit World: Civil Society and the Rise of the Nonprofit Sector*, Kumarian Press Boulder: 2015, ISBN: 978-1-56549-530-2
- CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika: základní rysy a tendence vývoje*. Praha: VŠE, 2000. ISBN 80-245-0011-6
- CIHELKOVÁ, Eva a kol., *Světová ekonomika. Obecné trendy v jejím vývoji*. Praha 2009: C.H. Beck. ISBN: 978-80-7400-155-0
- COMMERS, Ronald. and col., *Ethics in an Era of Globalization*, Ashgate Publishing 2008, ISBN 978-0-7546-7195-4
- DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2
- DLOUHÁ, Jana, Jiří Dlouhý, Václav Mezřický *Globalizace a globální problémy*, (eds.). 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. ISBN 80-87076-01-X
- EHL, Martin. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7
- EXNEROVÁ, Věra. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*, Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2005, ISBN: 80-86961-00-1
- GIDDENS, Anthony a Miloslav PETRUSEK. *Důsledky modernity*. Vyd. 2. Přeložil Karel MÜLLER. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. POST (Postmoderní sociologické teorie) [Sociologické nakladatelství, edice]. ISBN 80-86429-15-6
- HEYNE, Paul T. *Ekonomický styl myšlení*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1991. ISBN 80-7079-781-9

- HODAČ, Jan a Tomáš KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-33-4
- HOLZER, Jan a Pavel MOLEK. *Demokratizace a lidská práva: střeoevropské pohledy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou Brno, 2013. Studie. ISBN 978-80-7419-159-6
- JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-195-6
- JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-787-1.s.137-138
- JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy ve světové ekonomice*. Praha: VŠE, 1998. ISBN 80-7079-166-7
- JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4
- JUVIN, Hervé a Gilles LIPOVETSKY. *Globalizovaný Západ: polemika o planetární kultuře*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2012. Střed. ISBN 978-80-7260-265-0
- KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Studie [Sociologické nakladatelství]. ISBN 978-80-7419-017-9. s. 149-150
- KRECHOVSKÁ, Michaela, Pavlína HEJDUKOVÁ a Dita HOMMEROVÁ. *Řízení neziskových organizací: klíčové oblasti pro jejich udržitelnost*. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert. ISBN 978-80-247-3075-2
- KUNEŠOVÁ, Hana, Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-455-4
- LEHMANOVÁ, Zuzana. *Aktuální otázky globalizace*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0621-1
- MACHKOVÁ, Hana. *Mezinárodní marketing*. 4. vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert. ISBN 978-80-247-5366-9
- MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2
- MEZŘICKÝ, Václav. *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-846-3

- NORBERG, Johan. *Globalizace*. Přeložil Tereza URBANOVÁ. Praha: Alfa Publishing, 2006. Ekonomie studium. ISBN 80-86851-32-X
- OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. 4., rozšířené a přepracované vydání. V Praze: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7601-001-7
- PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Filosofie jako životní cesta: Ad honorem Jan Zouhar*, Brno: Masarykova univerzita, 2019, ISBN 978-80-210-9458-1
- PICHANIČ, Mikuláš. *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C.H. Beck, 2004. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-886-X
- POTŮČEK, Martin. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2126-2
- PRIMACK, Richard B., Pavel KINDLMANN a Jana JERSÁKOVÁ. *Úvod do biologie ochrany přírody*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-595-0
- ROBEJŠEK, Petr. *Svět viděný z Řípu: zahraniční politika pro každého z nás*. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-55-9
- ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Vyd. 3., rozš., (1. v nakl. Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2008. Ekonomie [Key Publishing]. ISBN 978-80-87071-62-5
- SALAMON, Lester M. a Helmut K. ANHEIER. *Nástup neziskového sektoru: (mezinárodní srovnání) : srovnávací projekt neziskového sektoru Univerzity Johns Hopkins : fáze II*. Přeložil Aleš DOČKAL. Praha: Agnes, 1999. ISBN 80-902633-1-3
- SINGER, Peter. *One World: The Ethics of Globalization*, New Haven and London: Yale University Press, ISBN-10: 9780300103052, 2002
- SYROVÁTKA, Miroslav. Harmáček Jaromír, *Rozvojová studia*, Olomouc 2014: Univerzita Palackého, ISBN: 978-80-244-3958-7
- TOMEŠ, Igor. *Povinná sociální solidarita*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3835-5
- TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3
- ZELENKA, Josef. *Marketing cestovního ruchu*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 212 s. ISBN 978-80-7041-070-7

Internetové zdroje:

- AMNESTY INTERNATIONAL, *Základní dokumenty k lidským právům*. Dostupné [online] na WWW: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum>
- EVROPSKÁ KOMISE, *Diskusní dokument o využití potenciálu globalizace*, dostupné [online] na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0240&from=PL>
- *Globalizace v ČR. Specifika globalizace ve vybraných oblastech cestovního ruchu*, Vzdělávací program Podnikové řízení v oblasti cestovního ruchu, dostupné [online] na WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/6eb6e936-c574-4247-bd55-ac56fa10b352/GetFile37>
- GREENPEACE, *Destrukce pralesů*. Dostupné [online] na WWW: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/12766/za-destrukci-pralesu-muze-geneticky-modifikovany-maradona-i-nas-jidelnicek/>
- GUETERRES, A. *Celosvětovou akci pro klima už nelze odkládat*, 22. 4. 2021. United Nations, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/celosvetovou-akci-pro-klima-uz-nelze-odkladat/>
- HANKIVSKI, Olena. *Imagining ethical globalization: The contributions of a care ethic*, Journal of global Ethics 2006, dostupné [online] na WWW: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449620600677338>
- HNUTÍ DUHA, Atlas plastů, dostupné [online] na WWW: <https://www.hnutiduha.cz/aktualne/novy-atlas-plastu-ukazuje-cestu-ze-zaplavy-odpadu-vola-vyrobce-k-odpovednosti>
- HOBZOVÁ, D. *Co je to nezisková organizace?* 17. 9. 2019. Článek založen na zákoně: Zákon č.89/201 Sb., občanský zákoník - §214-418. Dostupné [online] na WWW: <https://mylaw.cz/clanek/co-je-to-ta-neziskova-organizace-761>
- International Monetary Fund (2000). "Globalization: Threats or Opportunity." 12 April 2000: IMF Publications, [online]. Dostupné na WWW: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#I>
- NON PROFITS, *Non profits and Globalization*, dostupné [online], na WWW: <http://nonprofitsandglobalization.weebly.com/index.html>
- PRINCOVÁ K. *Místo sociální práce v mezinárodní pomoci a spolupráci*, Časopis sociální práce 2014, dostupné [online] na WWW: <https://socialniproce.cz/article/misto-socialni-prace-v-mezinarodni-pomoci-a-spolupraci/>. Článek byl vydán v rámci projektu MPSV–„Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“.

- SHELTON Dinah, *Protecting human rights in a globalized world*, dostupné [online] na WWW: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/law/lawreviews/journals/bcicl/25_2/06_TXT.htm
- SIRŮČEK, Pavel. *Dimenze a perspektivy soudobé globalizace*, dostupné [online] na WWW: <https://www.valencik.cz/marathon/doc/Mar09ZC.pdf#page=21>
- SÝKORA, L. a kol. *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie, Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2000, dostupné [online] na WWW.natur.cuni.cz/-sykora/text/globaliz.html.
- UNITED NATIONS, *Konec chudoby*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-1-vymytit-chudobu-ve-vsech-jejich-formach-vsude-na-svete/fakta/>
- UNITED NATIONS, *Fakta o vodě*, dostupné [online] na WWW: <https://www.osn.cz/sdg-6-zajistit-vsem-dostupnost-vody-a-sanitacnich-zarizeni-a-udrzitelne-hospodareni-s-nimi/fakta-o-vode/>

Abstrakt

KARBOVÁ, M. Globalizace a její dopad na život člověka v rozvojových a vyspělých společnostech (zemích). České Budějovice, 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Klíčová slova: globalizace, etika, chudoba, rozvojové země, vyspělé země, ekonomická globalizace, ekologická globalizace, lidská práva, sociální práce, mezinárodní sociální práce, humanitární a rozvojová pomoc, neziskové organizace, aj.

Diplomová práce se zabývá dopady globalizace na člověka žijícího v rozvojových a vyspělých společnostech (zemích). Úvod práce je věnován obecnému vymezení a vysvětlení pojmu globalizace, její historii, pozitivním a negativním aspektům globalizace, dále pak globálním problémům a rizikům, ale také globální etice a jejím perspektivám. Dále je tato práce zaměřena na tři oblasti, a to na ekonomickou, sociální a ekologickou. Ekonomická část je věnována etickým tématům v oblasti produkce, globální podnikatelské etice, tématu Fair Trade, globálnímu problému chudoby a také rozvojovým zemím. Třetí kapitola se věnuje mezinárodní sociální práci, humanitární a rozvojové pomoci a neziskovým organizacím. Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá ekologickou globalizací a dopady ekologických problémů na člověka. Cílem této práce bylo poukázat na procesy globalizace, a to zejména ekonomické, sociální a ekologické, které mají dopad na úroveň života člověka žijícího v rozvojových a vyspělých společnostech (zemích). Prostředkem k dosažení tohoto cíle byla nastudovaná literatura.

Abstract

Globalization and its impact on human life in developing and developed communities (countries).

Keywords: globalization, ethics, poverty, developing countries, developed countries, economic globalization, ecological globalization, human rights, social work, international social work, humanitarian and development aid, non-profit organizations, etc.

The diploma thesis deals with impacts of globalization on human living in developing and developed communities (countries). The introduction is devoted to the general definition and explanation of the concept of globalization, its history, positive and negative aspects of globalization as well as global problems and risks, but also global ethics and its perspectives. Furthermore, this work is focused on three areas, namely economic, social and ecological. The economic part is devoted to ethical topics in the field of production, global business ethics, the topic of Fair Trade, the global problem of poverty and also developing countries. The third chapter deals with international social work, humanitarian and development aid and non-profit organizations. The last, fourth chapter deals with ecological globalization and the impact of ecological problems on humans. The aim of this work was to point out the processes of globalization, especially economic, social and ecological, which have an impact on the standard of living of human life in developing and developed communities (countries). The means to achieve this goal was the studied literature.